

TEMMUZ
2022

Sayı 2

İZMİR
İL MİLLÎ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ

Öz Bakış

Özel Eğitim ve Rehberlik Dergisi

Özel Eğitim
Neden
Gereklidir?

Otizm Spekturum
Bozukluğu ve
Zihin Kuramı

İZMİR OEMTEK
Özel Eğitimde
Mesleki ve Teknik
Eğitimin Kalitesinin
Geliştirilmesi Projesi

Künye

İzmir İl Millî Eğitim Müdürlüğü Adına Sahibi
Dr. Murat Mücahit YENTÜR

Genel Yayın Yönetmeni
Mehmet Tahir BÜDÜN

Yayın Koordinatörü
Funda SEL

Yayın Kurulu
Ayşegül DOĞRU
Canan Gaye KÜÇÜKKILINÇ
Ezgi DEMİR
Fatih AYDIN
Güler KÖKSAL
Hasan DAĞ
Dr. Hüseyin GÜVEN
Melek ALKIŞ
Mustafa ÜNVER
Sevinç AYDIN
Şebnem TÜMER
Uğur MALÇOK
Yelda ATAN

Görsel Tasarım
Tayfun YILMAZ

Son Okuma
Gülfidan UĞUR

Yayın Türü
Altı Aylık Süreli Yayın

Yayın Tarihi
Temmuz 2022

İletişim

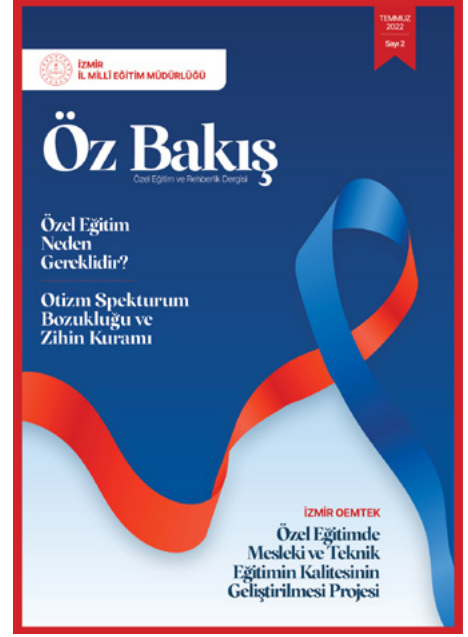
Fevzipaşa Mh. 452 Sk. No: 15 Kemeraltı Katlı
Otopark Arkası Konak / İZMİR

www.izmir.meb.gov.tr

0232 280 35 00

İzmir ili bünyesindeki
Tüm Rehberlik ve Araştırma Merkezleri Müdürlerimize
destek ve katkılarından dolayı teşekkür ederiz.

Dergideki yazıların fikrî sorumluluğu yazarlarına aittir.
ÖZ BAKIŞ, İzmir İl Millî Eğitim Müdürlüğü süreli yayın organıdır.
Dergide yayımlanan yazı, konu, fotoğraf ve diğer görsellerin her hakkı saklıdır.

Özel Eğitim ve Psikolojik Danışmanlık/ Rehberlik alanlarında farkındalık kazandırabilmek adına hazırladığımız dergimiz Öz Bakış'ın ikinci sayısını sizlerle buluşturmanın mutluluğunu yaşıyoruz.

Üstün gayret ve titiz çalışmayla hazırlanan dergimiz "**Öz Bakış**", Özel Eğitim ve Psikolojik Danışmanlık/ Rehberlik alanlarında yapılan araştırmaları, saha çalışmalarını okuyucuyla buluşturmanın yanında; her bir okuyucuya kendini değerlendirme fırsatı da sunmaktadır.

Gerek ailelerin gerekse uzmanların kendilerine dair bir şeyler bulabileceği içerikler barındıran dergimizi, daha büyük kitlelere ulaştırmak için çalışmalarımızı sürdürüyoruz.

Öz Bakış'ın ikinci sayısında;

- Özel eğitimin ne olduğu, neden gerekli olduğu, hangi çocukların özel eğitime gereksinim duyduğu ve özel eğitimin sağladığı faydaların neler olduğu sorularına cevap bulacak,
- Yaz tatili sürecinde özel gereksinimli çocukların desteklenmesi adına yapılabilecekleri öğrenecek,
- Otizm spektrum bozukluğu tanısı almış olan bireylerin gelişimini desteklemek için farklı eğitim ve terapi yöntemlerini öğrenecek, otizmde alternatif yöntemlere ve güncel

yaklaşımlardan zihin kuramına ulaşacak, aynı zamanda otizmde müziğin gücünün yansımalarını bulacak,

- LGS ve YKS sürecine yönelik önerilerimize ve tercih döneminde çocuklarımıza ışık tutabilmesi adına "Kariyer Rehberliği" başlığına ulaşacaksınız.

Dergimizde ayrıca; ilimizde gerçekleştirilen projelere ve aile eğitimlerine, BİLSEM'lerle ilgili detaylı bilgilere, ergenlerde beden algısı ve aile içi iletişimi başlıklarına da ulaşacaksınız.

Modern eğitimin çok önemli bir parçası haline gelen Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri'yle sosyal, duygusal, akademik gelişimleri desteklenen ve kendilerini daha iyi tanıyan neslimizle geleceğe umutla bakıyoruz.

Eğitim sistemimiz içinde sahip olduğumuz her potansiyeli bir fırsat olarak göreceğiz, güzel işler yapmak için var gücümüzle çalışacağız. İnanıyoruz ki bu çalışmalar yarınlarımıza ektiğimiz kıymetli tohumlardır. Bu tohumları, adanmış bir yürek ve inancımızla sulamaya devam edeceğiz.

"Öz Bakış" dergimizin hazırlanmasında üstün gayret gösteren Özel Eğitim ve Rehberlik dergisi yayın hazırlama komisyonu öğretmenlerimize ve paydaşlarımıza teşekkür eder, keyifli okumalar dilerim.

Dr. Murat Mücahit YENTÜR
İl Millî Eğitim Müdürü

İçindekiler

06

**Özel Eğitim Neden
Gereklidir?
Özel Eğitimde
Ailenin Rolü**

12

**Özel Eğitimde
Mesleki ve Teknik
Eğitimin Kalitesinin
Geliştirilmesi**

İZMİR OEMTEK PROJESİ

22

**Otizm Spekturum
Bozukluğu ve
Zihin Kuramı**

38

**Otizm Tanılı
Çocuğa Sahip Ailelerin
Psikolojik
İyi Oluş Düzeylerin
Arttırılmasına
Yönelik Aile Eğitimi**

30

**Otizimde
Alternatif
Yöntemler**

43

**“İZOT”
İzmir Otizm
Orkestrası ve Korosu**

52

**Destek Eğitim Odasında
Verilen Eğitimin
Öğretmen ve
Veli Açısından
Değerlendirilmesi**

İçindekiler

60

Özel Yetenekli Çocukların
Eğitiminde
BİLSEM'in Rolü

72

Sosyal Medyanın
Ergenlikte
Beden Algısı
Üzerindeki
Yansımaları

66

Reggio Emilia
Yaklaşımı

78

Kariyer Farkındalığı

84

Aile İçi İletişimde
Anne ve Baba
Rolleri

90
Yaz Tatilinde
Ailemle
Eğlenip
Öğreniyorum

98

Sınav Kaygısı ve Ebeveyn Tutumları
Ortaöğretime Geçiş Merkezi (LGS) ve
Yerel Yerleştirme Süreci Nasıl Gerçekleştirilecektir?

Özel Eğitim Neden Gereklidir?

Özel Eğitimde Ailenin Rolü

Dr. Hüseyin GÜVEN / Özel Eğitim Öğretmeni
Karabağlar Rehberlik ve Araştırma Merkezi

Özel eğitim özel gereksinimli bireylerin hem kendileri hem de ailelerinin yaşamlarını kolaylaştıran ve hayat kalitelerini artıran ihmal edilemeyecek kadar önem arz eden bir konudur.

Bir toplumda yaşamlarını sürdüren bireylerin fiziksel özellikleri, öğrenme yetenekleri ve hızlarının birbirinden farklılık göstermesi olağan bir durumdur (Ataman, 2013). Bu farklılıklara sahip bireylerin eğitimi ile ilgili yapılan çalışmalar özel eğitim kavramını ortaya çıkarmıştır. Günümüzde özel eğitim denildiği zaman

çoğu kişi bu terim ile ilgili olarak sınırlı düzeyde bir bilgiye sahip durumdadır. Özel eğitim nedir diye sorulduğunda ne işe yaradığı, neden gerekli olduğu konusunda genellikle istenilen cevapları almak mümkün olmamaktadır. Bu doğrultuda tanımlanacak olursa en genel anlamıyla özel eğitim; *"Fiziksel, zihinsel, iletişimsel, sosyal*

ve duygusal gelişimlerdeki özellikler nedeniyle normal gelişimden farklılık gösteren ve normal eğitim-öğretimden yararlanamayan, kısmen yararlanan veya yararlandığı hâlde destek programları ile eğitimlerini devam ettirebilen bireyler için; özel olarak yetiştirilmiş personel tarafından ekip anlayışıyla sunulan

**özel yöntem ve araçlarla
gerekirse özel mekânlarda
her özel gereksinimli grup için
farklı olarak geliştirilmiş özel
programlarla verilen eğitim”**

(Baykoç Dönmez, 2010) şeklinde tanımlanmıştır. Özel eğitim özel gereksinimli bireylerin hem kendileri hem de ailelerinin yaşamlarını kolaylaştıran ve hayat kalitelerini artıran ihmal edilemeyecek kadar önem arz eden bir konudur.

Bu yazımızda özel eğitimin ne olduğu, neden gerekli olduğu, hangi çocukların özel eğitime gereksinim duyduğu ve özel eğitimin sağladığı faydaların neler olduğu sorularına cevap aranacaktır. Bununla beraber yazımızın en sonunda da özel gereksinimli çocuğa sahip olan ailelere önerilerde bulunulacaktır.

UNESCO tarafından yapılan araştırmalara göre, Türkiye nüfusunun yaklaşık %10'u engelli bireylerden oluşmaktadır (Ulutaşdemir, 2007). Bir başka

araştırma olan Nüfus ve Konut Araştırması (2011) sonucuna göre 3 yaş ve üzeri nüfusta engellilik kişi sayısı 4.882.841'dir. Genel nüfus içerisinde bireylerin %4,1'i bir şeyleri taşımada ya da tutmada, %3,3'ü yürümede ve merdiven kullanmada, %2'si öğrenmede ve dikkat toplamada, %1,4'ü görmeye, %1,1'i işitmede, %0,7'si ise konuşmada güçlük yaşadıklarını belirtmişlerdir.

İnsan hayatı, doğumla başlayan çocukluk, ergenlik, yetişkinlikle devam eden ve yaşlılıkla son bulan farklı evrelerden oluşmaktadır. Her evrede birbirlerini etkileyen dil, zihinsel, fiziksel, sosyal-duygusal gelişim alanları yer almaktadır. Bu gelişim alanlarındaki basamakları gerçekleştiremeyen ya da gerçekleştirmekte zorluk çeken bireylerin özel eğitime ihtiyaç duymaları kaçınılmaz bir durumdur (Yavuz, 2018). Özel eğitim, akranlarıyla kıyaslandıklarında farklı gelişimsel özellikler gösteren

bireylerin gereksinimlerini karşılamak, yaşama katılımlarını ve uyumlarını sağlamak amacıyla sunulan tüm eğitim hizmetlerini kapsamaktadır. Özel gereksinimli bireylerin, en kısa sürede, gereksinim duydukları alanlarla ilgili olarak uygun eğitim ortamlarında ve yine özel gereksinimli bireye uygun yöntem ve araç-gereçler kullanarak desteklenmesi kapasitelerini en yüksek düzeyde kullanabilmeleri yönünden değerlendirildiğinde büyük bir önem taşımaktadır (Çabuk, 2015).

Özel eğitim normal okullarda verilen eğitimden farklı bir eğitim modeli gerektiren birebir eğitim şeklidir. Özel eğitimin temel amacı özel gereksinimli bireyleri topluma uyumlu hale getirmektir. Bu noktada özel gereksinimli bireyin kendi kendine yetebilen bireyler haline getirilmesi ve akranlarıyla anlamlı farklılık gösteren bireylerin özel eğitim yoluyla eksiklerinin giderilmesi önemlidir.

Özel gereksinimli bireylerin temel becerileri kazanmasının yanında sosyal kabulünün sağlanmasında özel eğitimin önemli bir yeri bulunmaktadır.

Özel eğitimde erken tanı önemli bir konudur. Hayatın en kritik dönemi olarak nitelendirilebilecek çocukluk döneminde yoğun ve sistemli bir eğitim çok değerli olacaktır. Yaşamın ilk yıllarında doğru yapılandırılmış bir eğitim ile gelecek için sağlam temeller atılabilir. Özel gereksinimli bireylerin, mümkün olabilecek en erken dönemde, ihtiyaç duydukları alanlarda özel eğitim alması ulaşabilecekleri becerileri azami şekilde gerçekleştirebilmeleri yönünden önemlidir. Bununla beraber bu bireylerin toplumun onlardan beklediği rolleri ve sorumluluklarıyla beraber gelişimsel görevlerini gerçekleştirebilmeleri, kendisi için en uygun olarak nitelendirilebilecek özel eğitim hizmetlerinden faydalanabilmelerine bağlıdır.

Özel gereksinimli bireylerin yetersizliklerinin fark edilir edilmez hızlı bir şekilde özel eğitim, tıbbi tedavi ve özel gereksinimiyle alakalı hizmetlerden faydalanması gerekmektedir. Yetersizlikleriyle ilgili olarak gereken önlemler geç kalınmadan alındığında bunların büyük bir kısmını giderilebilme veya hafifletilebilme imkânı doğacaktır. Bazı becerilerin kazanılmasında bireyin bulunduğu yaşın doğrudan ilgisi bulunmaktadır. Örneğin üç yaşlarında konuşmayla alakalı problem yaşayan çocuk, konuşma eğitimine olumlu tepki verirken çocuk büyüdükçe gelişme daha yavaş olacaktır. Kas ve hareketlere dayanan beceriler de erken evrede daha hızlı kazanılmaktadır. Erken yaşta verilebilecek eğitim sayesinde özel gereksinimli çocuklara kalıcı davranışlar kazandırılmanın yanısıra olumsuz davranışların ortadan kaldırılması da kolaylaşacaktır.

Yetersizliği önleyen ya da hafifleten faktörlerden biri de çevrenin bireylerin engel durumuna uygun bir şekilde düzenlenmesidir. Özel gereksinimli bireylerin yaşadıkları ortamdaki fiziki koşullar, yetersizliklerine uygun olarak oluşturuluyorsa özel gereksinimli bireyler daha rahat bir yaşama sahip olacaktır (Özbey, 2009).

Wolery (1993) erken özel eğitim hizmetlerinin genel amaçlarını, çocuklar, aileler ve erken eğitim hizmetini sağlayanlar için şu şekilde ifade etmiştir:

Çocuklar için;

- Gelişimsel becerilerin en iyi şekilde kazanılmasını sağlamak
- İçinde yaşadıkları topluma uyumlarını maksimum seviyeye çıkarmak
- Öz bakım becerilerini ve sosyal yaşamlarının kalitesini arttırmak

Aileler için;

- Çocuklarıyla alakalı doğru kararlar alabilmelerini sağlamak
- Çocuklarıyla hem aile hem de çocuk için doyurucu ve yararlı şekilde etkileşimde bulunabilmek
- Çocuklarının gelişimine katkı sağlayabilmek
- Toplumla bütünleşebilmek

Hizmeti sağlayanlar için;

- Özel gereksinimli çocukların ve ailelerinin toplumsal açıdan kabul edilme düzeylerini arttırmak
- Erken özel eğitim programlarını uygulamak ve geliştirmek
- Özel gereksinimli çocukları, ailelerini ve sunulan hizmetleri desteklemek ve savunmak

Özel eğitimden faydalandıktan sonra bireylerin tamamen sorunsuz bir yaşama ulaşması ya da ve kesinlikle tedavi olmasını beklemek doğru değildir. Ama yaşadıkları problemlerde bir azalmanın olacağı aşikârdır. Özel gereksinimli bireyin öz bakım becerileri, yemek yeme ve giyinme gibi temel yaşam becerilerini kazanması beklenmektedir. Zaman geçtikçe toplum içerisinde gerçekleştirdiği uygun olmayan davranışların doğrularını öğrenecektir. İlerleyen dönemlerde engelinin ona izin verdiği ölçüde üretken bir duruma gelecektir.

Özel gereksinimi olan bireylerin pek çoğu hayatlarını devam ettirebilmek için diğer kişilerin yardımına ihtiyaç duymaktadırlar.

Özel eğitime gereksinim duyan bireylerin engel seviyeleri arttıkça kişisel bakım ve temel yaşam becerilerinin çevreye daha bağımlı hale geldiği hepimizin bildiği bir durumdur. İster tipik ister özel gereksinime ihtiyaç duyan bir birey olsun eğitimin temelini ilk atıldığı yer ailedir. Ailenin özel eğitimin gerekliliğini kavradığı ve bu yolda sistemli çalışmalar

Ailenin özel eğitimin gerekliliğini kavradığı ve bu yolda sistemli çalışmalar yaptığı ölçüde başarı o kadar artacaktır.

yaptığı ölçüde başarı o kadar artacaktır. Özel eğitim her şeyden önce ailenin hayatının merkezinde olan bir terimdir. Özel gereksinimli bir çocuğa sahip olmak çok zor bir durumdur. Bu noktada ilk yapılması gereken ailenin özel gereksinimli çocuğu kabullenmesidir. Bu çok zor bir süreçtir. Ancak ailenin mutluluğu ve çocuğun sağlıklı yaşayabilmesi için çok önemlidir. Özel gereksinimli birey için verilecek özel eğitim bir bütündür.

Bireylerin eğitimine katkı sağlayan unsurların etkileşim halinde olması önemlidir. Bu unsurların belki de en önemlisi olan ailelerin süreçte dikkat etmesi gereken hususlar şöyledir:

- Aileler çocuklarını iyi tanımalı ve onu olduğu gibi kabullenmelidirler. Özel gereksinimli çocuklarıyla ilgili gerçekçi beklentilere sahip olmalı ve ondan yapabileceğinin üzerinde davranışlar beklememelidirler. Özel gereksinimli bir çocuktan yapamayacağı bir davranış ya da beceri beklentisinde olmak özgüvenlerini sarsabilir ve sonucunda başarısızlık duygusuna kapılarak içlerine kapanmalarına neden olabilir.
- Özel gereksinimli çocuktan beklenen davranış ya da beceri gerçekleşmiyorsa ümitsizliğe kapılmamak gerekmektedir. Öncelikle gerçekleşmemesinin nedenleri araştırılmalı ve uygulanan yöntem gözden geçirilmelidir.
- İstenmeyen davranışlar gözlemlendiğinde çocuk anlamaya çalışılmalı ve sabırlı olunmalıdır. Aile çocuklarının yanında onları rencide edecek hal ve hareketlerde bulunmamalı ve onları olumsuz etkilememelidir.
- Davranışlarda tutarlı olunmalıdır. Belli bir anda doğru olarak kabul edilen ya da görmezden gelinen bir davranışa farklı bir anda olumsuz bir tepki veriliyorsa çocuk karmaşa yaşayacaktır. Bu da doğru davranışın öğrenilmesini zorlaştıracaktır. Aynı zamanda bir ebeveynin izin vermediği davranışa diğer ebeveynde izin vermemelidir.
- Özellikle ileri derecede özel gereksinime sahip bireylerde temel olarak öz beceri kazanmasına öncelik verilmelidir. Hayatını devam ettirmede kendine yetebilmesini sağlayacak tuvalet alışkanlığı yemek yeme becerisi gibi davranışlar ilk olarak kazandırılacak davranışlardandır.
- Çocuklar üzerinde aşırı koruyucu olunmamalıdır. Aşırı koruyucu davranışlar sergilemenin çocukların bağımsızlıklarını kazanmalarına engel olacağı göz önünde bulundurulmalıdır.

- Özel gereksinime sahip bireyler sosyal ve fiziksel ortamlardan kısıtlanmamalıdır. Beraber etkinlikler yapılmalı, birey yaşama entegre edilmelidir. Farklı yaşantıların çocuklar için farklı bir anlama sahip olduğunun bilincinde olarak toplumla etkileşimde bulunması için çalışmalar yapılmalıdır. Çocukların iletişim becerilerini geliştirebilmesi için farklı bireylerle oyun oynamasına ve yeni arkadaşlıklar edinmesine fırsat verilmelidir.
- Çocukların güvenlerini sarsacak davranışlardan uzak durulmalıdır. Özel gereksinimli bireyleri diğer bireylerle karşılaştırmaktan özellikle kaçınılmalıdır.
- Özel eğitime gereksinim duyan bireylere sahip olan veliler, öncelikle çocuğunu ve problemini tanımalı, çocuğuna yapabilecekleri ile ilgili

belli başlı bilgileri edinmelidir. Bu bilgileri edindikten sonra onun bağımsız yapması gereken becerileri tek tek çocuklarına öğretmelidir. Aileler çocuklarıyla iletişim kurarken anlaşılır ve kısa ifadeler kullanmalıdır. Çünkü özel gereksinimli bireyin öğrenme gücünü onun yanlış algılamasına neden olabilir. Ayrıca aile bu konuda yetkili kurumlar, merkezler ve uzman kişilerden mutlaka yardım istemelidir.

- Özel gereksinimli çocukların çok küçük de olsa başardıkları çalışmalar mutlaka görülmeli, doğru davranışlar ve beceriler mutlaka pekiştirilmelidir. Böylelikle onların kendilerine olan güvenleri artacak ve inançları ve olumlu duyguları artacaktır.

Özel gereksinimli bireylerin yukarıda sayılan hususlara uyması bu süreçten maksimum faydayı kazanmasına katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

1. Ataman, A. (2013). "Özel Eğitimin Anlamı ve Amaçları", Özel Eğitim, (Ed: A. Cavkaytar), Vize Yayıncılık, Ankara
2. Baykoç Dönmez, N. (2010). Öğretmenlik Programları için Özel Eğitim. (I.Basım). Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
3. Çabuk, A. (2015). Özel Eğitim Alanında Çalışan Öğretmenlerin Tükenmişlik Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
4. Wolery, M. (1993). Early childhood special education. Blackliursl, A E., & W.H. Berdine (Ens). An Introduction IO Special Education. (3 lh edl. New York: Harper Collins Publishers Ankara.
5. Nüfus ve Konut Araştırması, 2011. (2013, Ocak). Türkiye istatistik kurumu haber bülteni, 15843. Erişim adresi: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Nufus-ve-KonutArastirmasi-2011-15843>. (Erişim Tarihi: 21.05. 2022)
6. Özbey, Ç. (2009). Özel Çocuklar ve Terapi Yöntemleri, İstanbul: İnkılap Yayınevi.
7. Ulutaşdemir, N. (2007). Engelli Çocukların Eğitimi, Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi, Cilt:2, Sayı:5
8. Yavuz, F.C.(2018).Özel Eğitim. <https://ozelegitimdeteknolojivar.wordpress.com/2018/05/16/ozel-egitim-2/?> (Erişim Tarihi: 20.05.2022).

İzmir Oemtek Projesi Özel Eğitimde Mesleki ve Teknik Eğitimin Kalitesinin Geliştirilmesi

İzmir İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Funda SEL / Proje Koordinatörü

Ümit KÖK / Proje Asistanı

Şaban GÜLER / Proje Şefi

İlimiz adına İZKA 2016 Mali Destek Programı ile yürüttüğümüz “**Özel Eğitimde Mesleki ve Teknik Eğitimin Kalitesinin Geliştirilmesi (İZMİROEMTEK)**” Projesi ile özel eğitimde mesleki eğitim konusunda istenilen düzeye ulaşabilmek hedeflenmiş ve alanda çok yönlü bir iyileştirme sağlanmıştır. Özel eğitim alanında gerçekleşen değişim, gelişim ve sonrasında oluşan talepler doğrultusunda planlanarak, Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından da eş finansman desteğiyle 24 aylık bir sürede hayata geçirilmiştir.

Proje kapsamında aile-öğretmen-öğrenci eğitimleri, farkındalık çalışmaları, staj uygulamaları, atölye donanımı, işverenlerle işbirliği gibi çalışmalara yer verilmiştir. Projemiz engelli mesleki eğitim ve istihdamı arttırmak için şu anki uygulamalardan farklı olarak kurgulanmıştır. Toplumdaki tüm bireylerin, işverenlerin ve tüm paydaşların bir bütünlük içerisinde koordinasyonunu ve eşgüdümünü sağlayarak, mesleki eğitimde özel eğitimin geliştirilmesi amaçlanmıştır.

Projemizin ana hedefi; mesleki eğitim merkezlerindeki atölyelerin hafif düzeyde zihinsel engelli öğrencilerin, mesleki becerileri öğrenebilecekleri yeni teknolojilerle donatılarak gelecekteki iş istihdamlarına katkı sağlamaktır. İŞKUR aracılığıyla ve Hayat Boyu Öğrenme programları sayesinde, 23 yaş üstü mezun engellilerin mesleki yeterliliklerini geliştirmeye yönelik yenilikçi kurslar açılmasına öncülük edilmiştir. Eğitici eğitimleriyle insan kaynağı

oluşturularak tüm paydaşlara toplumun engelli bireyleri tanıyıp tutum ve farkındalık kazandırmak amaçlanmıştır. Projenin bütünü ve eğitimlerin içeriği düşünüldüğünde Özel Eğitim Mesleki Eğitim Merkezleri (ÖEMEM) ve Mesleki ve Teknik Anadolu (MTAL) liselerinde gerçekleştirilen ilk örnek olduğu söylenebilir.

Projemizin ana hedeflerinden biri olan eğitim merkezlerinin altyapısının güçlendirilmesi ve engelli bireylerin istihdam edilebilirliğine yönelik işe uyumunu arttıracak faaliyetlerin geliştirilmesi sağlanmış ve bu bağlamda özel gereksinimli bireylerin daha iyi eğitim alabilmeleri için tasarlanan materyallerin, geliştirilen uygulamaların, onlar için düşünülen özel yöntem ve tekniklerin, altyapısı güçlenen işliklerde her fırsatta geliştirilerek yaygınlaştırılması gerçekleştirilmiştir.

Neden Özel Eğitim?

Özel gereksinimli bireylerin daha kaliteli bir yaşam düzeyine ulaştırılması öncelikli görevimizdir. Bu nedenle Özel Gereksinimli Bireylerimizin Mesleki ve Teknik Eğitim yoluyla mesleki yeterliliklerini yükseltip hem eğitim hem de iş hayatında önünü açarak onları hayata hazırlamak için atılacak her adım çok önemlidir.

Bu bireylerin mesleki eğitiminin kalitesini artırmak için,

- Ortamlarını makine- teçhizat ve eğitim materyalleri açısından donatarak; yeterlilikleri, ilgi ve yetenekleri doğrultusunda gelecekteki istihdamlarına yönelik eğitimlerini eksiksiz tamamlamalarını sağlamak,
- İŞKUR desteğiyle, engelli bireyler için açılan meslek kurslarının sayısını ve niteliğini işgücü ihtiyacına göre yeniden düzenleyerek sektörün bu alandaki ihtiyaçlarına yönelik eğitimini almış nitelikli çalışan yetiştirmek,
- Hem gelecekteki iş hayatlarına hazırlanırken hem de topluma uyum ve sosyalleşme sürecinde gereken desteği alarak; iyi ilişkiler kuran, üretim yapabilen, toplum içindeki rollerini gerçekleştirebilen mutlu insanlar yetiştirmek,
- Sosyal hayatta ilişkili tüm kişilere (öğretmen-veli-akran grubu) sosyal kabulü sağlayan yaklaşımları öğretmek bu adımların en önemlileridir.

Bu temel amaçlar doğrultusunda hayata geçirdiklerimiz:

- 7 atölyede fiziki koşulların güçlendirilmesi,
- Üniversiteler işbirliği ile eğitici eğitimlerinin verilmesi,
- Hizmet içi eğitim ile desteklenen eğitimcilerle, sahada öğretmen-veli-öğrenci eğitimleri yapılması,
- Eğitimlerde standardın yakalanması için kitapçıkların ve kılavuz kitapların hazırlanması, basımı ve yayımının yapılması,
- Öğrencilerimizle birlikte staj uygulaması yapılan işyerlerine gezi düzenlenmesi,
- İŞ-KUR aracılığıyla meslek edindirme kurslarının açılması.

PROJE BİLGİLERİ**İZMİR İİ Millî Eğitim Müdürlüğü****Proje Sahibi****Proje Ortakları****Proje İştirakçisi**

Projemizin Faaliyetleri

1. Atölyelerimizin Donatılması

Projemizin birinci aşaması atölyelerimizin donanımının yapılmasıdır. Donatılan atölyelerimizin temel hedefi öğrencilerimizin temel becerilerini en üst seviyeye çıkararak onları mesleğe hazır hale getirmektir.

Yapılan incelemelerde, atölyelerin iş sahasına uygun donanıma sahip olmadığı gözlemlenmiş, bu doğrultuda ilk çalışma atölyelerin güçlendirilmesi olarak belirlenmiştir. İlimizdeki tüm okullar incelenerek fizibilite çalışmaları yapılarak, uygun 3 okul belirlenmiştir. Bu üç okula toplam 7 atölyenin donanımı yapılmıştır.

Hasan Tahsin ÖEMEM

- Sera İçerikli Tarım Atölyesi
- Giyim Üretim Teknolojileri Atölyesi

Konak ÖEMEM

- Dekoratif El Sanatları Atölyesi
- Giyim Üretim Teknolojileri Atölyesi
- Mobilya ve İç Mekân Atölyesi

Buca ÖEMEM

- Matbaa Atölyesi
- Mobilya ve İç Mekân Atölyesi

Dekoratif El Sanatları Atölyesinde

yapılan çalışmalar ile öğrencilerimiz el-göz koordinasyonunu geliştirerek, dikkat sürelerini arttırmış, basit makine kullanımını öğrenmişlerdir. İş ve meslek becerilerinin kazandırılması, işbirliği içinde çalışmayı öğrenme ve sosyal ilişkileri geliştirme becerilerini de bu sayede elde etmişlerdir.

Sera İçerikli Tarım Atölyesinde öğrencilerimiz, üretmenin her anını görmüş ve her anına katılmışlardır. Toprakla uğraşan öğrencilerimizde bir rahatlama olduğunu gözlemlenerek stres, kaygı bozuklukları ve davranış sıkıntılarının azaldığı gözlemlenmiştir. Bu uygulamayla bir nevi öğrencilerin rehabilitasyonu da sağlanmıştır.

Giyim Üretim Teknolojileri Atölyelerimizde

öğrencilerimizin eğitim performansları, ilgi, ihtiyaç, yetenek ve bireysel farklılıklarını da dikkate alarak belirlenen program dâhilinde ürün çalışmalarına hizmet edilmiştir. Kullanılacak araç ve gereçler öğrencilerin özelliklerine göre çeşitlendirilerek, iş sağlığı ve güvenliği ölçütlerine uygun etkinliklerde çalışma yapmasına önem verilmiş, topluma katılımını gerçekleştirici sosyal becerilerin gelişimi için büyük adımlar atılmıştır.

Matbaa Teknolojisi Atölyesinde uygulanan programlar ile öğrencilere atölye ve iş yerlerinde yapılan teorik eğitimler ve mesleki uygulamalar sonucunda, temel mesleki becerilerin kazandırılmasının yanında, bu alanda ciltleme ve baskı dalına ait yeterliliklerin kazandırılması sağlanmıştır.

Mobilya ve İç Mekân Atölyesinde uygulanan programlar ise bireylerin bilişsel, psikomotor ve duyuşsal özellikleri göz önünde bulundurularak oluşturulmuştur.

Eğitim programı hazırlanırken öğretilecek bilgi ve becerilerin günlük yaşamda, istihdam alanında, toplumda ve çevrede kullanılabilir ve işe yarar olması ön planda tutularak hafif düzeyde zihinsel yetersizliği ve otizmi olan bireyler arasındaki bireysel farklılıklar da dikkate alınarak donatılmıştır.

2. Üniversite İşbirliği İle Eğitici Eğitimleri

Projemizin diğer aşamasında ise eğitimlerimiz planlanmıştır. İlk adım olarak da Eğitici Eğitimleri öğretmenlerimize sunulmuştur. Bu eğitimler; Aile Eğitimi, Uygulamalı Davranış Analizi Eğitimi, Engellilerin Mesleki Eğitimi ve İstihdamı Eğitimi olarak belirlenmiş ve 3 akademisyen tarafından 25 eğitimciye proje kapsamında verilmiştir.

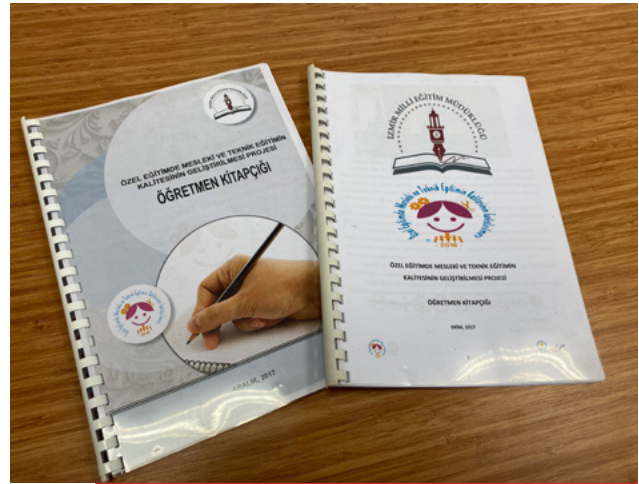
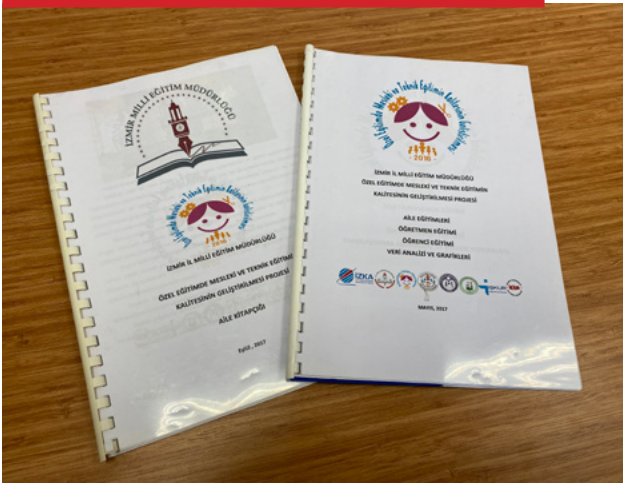

3. Hizmet İçi Eğitim İle Desteklenen Eğitimcilerle, Öğretmen-Veli-Öğrenci Eğitimleri

Faaliyetlerimizin diğer adımında eğitici eğitimini alan öğretmenlerimiz ile alanda verilecek eğitimler planlanmıştır. Öğretmen, veli ve öğrencilere verilen bu eğitimler doğrultusunda özel gereksinimli öğrencilerin okullarda sosyal kabulünün artması, ön yargıların azalması, akran zorbalığının önüne geçilmesi ve okul ortamında yaşanan sorunların en aza indirilmesi amacıyla bireyin hayatındaki tüm bireylerde farkındalık oluşturulmaya çalışılmıştır. Verilen eğitimler; **Öğretmenlere Hizmet İçi Eğitim, Aile Eğitimi, Özel Gereksinimli Bireyin Ailelerine Aile Eğitimi, Tipik Gelişim Gösteren Bireylerin Ailelerine Farkındalık Eğitimi ve Öğrenci (akran grubuna) Eğitimleri**dir.

4. Standart Eğitim için Kılavuz Kitapların Hazırlanması ve Basımı

Verilen eğitimlerde standardı yakalamak adına, 25 kişilik rehber öğretmen ve özel eğitim öğretmenlerinden oluşan eğitici eğitimi grubuyla 6 kılavuz kitap hazırlanmış ve basılmıştır. Aile eğitimleri için iki kitapçık hazırlanmış ve e-kitapçık olarak web sayfasında yayımlanmıştır.

5. İŞ-KUR Kurslarının Açılması

Özel gereksinimli bireyler için güçlendirme çalışması yapılan atölyelerde meslek edindirme kursları açılması ve öğrencilerin sigortalı ve yevmiyeli olarak kurs görmeleri amaçlanmıştır. Bu kurslar sayesinde öğrencilerimizin, mesleki becerilerini geliştirilerek bu becerilerin kalıcı hale gelmesi ve istihdamlarının kolaylaştırılması sağlanmıştır. Özel gereksinimli öğrencilerimizin de artık işyerlerinde var olmaları, kendi mesleklerini edinmelerinin yolu açılmıştır.

6. İstihdam Faaliyetleri

Projenin en önemli hedeflerinden birisi olan engelli istihdamına yönelik olarak proje kapsamındaki öğrencilerimiz ile birlikte staj uygulaması yapılacak iş yerlerine ziyarette bulunulmuş, gezi boyunca özel eğitim öğrencilerimizin gelecekteki istihdamlarına yönelik gözlemler yapılmıştır. Proje sonucunda özel gereksinimli 10 öğrencimizin istihdamı sağlanmıştır.

7. Toplumsal Uyum ve Sosyalleşme Faaliyetleri

Proje kapsamında yapılan tüm bu etkinliklerin yanı sıra proje okullarımızın öğrencileri ile ilimizde gerçekleştirilen birçok sosyal ve kültürel etkinliğe katılım sağlanmıştır.

Projenin başlangıcından bu yana toplam **720 öğrenci** güçlendirilen atölyelerde eğitim almıştır. Günümüz teknolojisine uygun hale getirilen atölyelerde bugün ve gelecekte eğitim göreceğ öğrencilerimizin mesleki bilgi ve becerileri gelişmiş ve gelişmeye devam edecektir.

Tüm bu proje sürecinin sonucu olarak genellikle toplumsal dışlanmaya maruz kalan özel gereksinimli bireyler; yeteneklerini keşfedememekte, başkasının desteğine ihtiyaç duymakta, günlük işlerin bile üstesinden gelemeyeceğini düşünerek izole bir hayat sürdürmektedirler.

Bu bireyleri, toplumun diğer bireylerinden ayrı tutmaksızın eşitlik çerçevesinde topluma

kazandırmanın ve kimseye muhtaç olmadan bağımsız bir şekilde hayatlarını sürdürebilmelerini sağlamanın en gerçekçi yolu, şüphesiz ki onların çalışma yaşamına girebilmelerini sağlamaktan geçmektedir.

Bu nedenle özel gereksinimli bireylerin istihdamını arttırabilmek ve işverenlerin istihdam konusundaki çekincelerini ortadan kaldırabilmek için daha iyi eğitim olanaklarına kavuşturulması ve bu işgücünün temel ve mesleki eğitim düzeyinin arttırılması yönünde iyi örnek oluşturabilecek projemiz başarıyla tamamlanmıştır.

Ödülümüz

Özel Eğitimde Mesleki ve Teknik Eğitimin Kalitesinin Geliştirilmesi Projesi 3357 proje içerisinde Eğitimde Yenilikçilik ödüllerinden bölgesel ödül almaya hak kazanmıştır. Düzenlenen törenle proje ekibine ödülleri verilmiştir. Projemizin layık görüldüğü bu ödül bizlerin daha büyük hedefler doğrultusunda yeni projeler hayata geçirmek için büyük bir motivasyon kaynağı olmuştur.

“

Üreten, kendine güvenen, istihdam edilen, toplumun bir parçası olan bireyler yetiştirmek yolunda, ilimiz adına atılan sağlam bir adım olan projemiz, devamı niteliğindeki projelere de ilham kaynağı olarak özel eğitime farklı bir bakış açısı kazandırmıştır.

”

Otizm Spekturum Bozukluğu & Zihin Kuramı

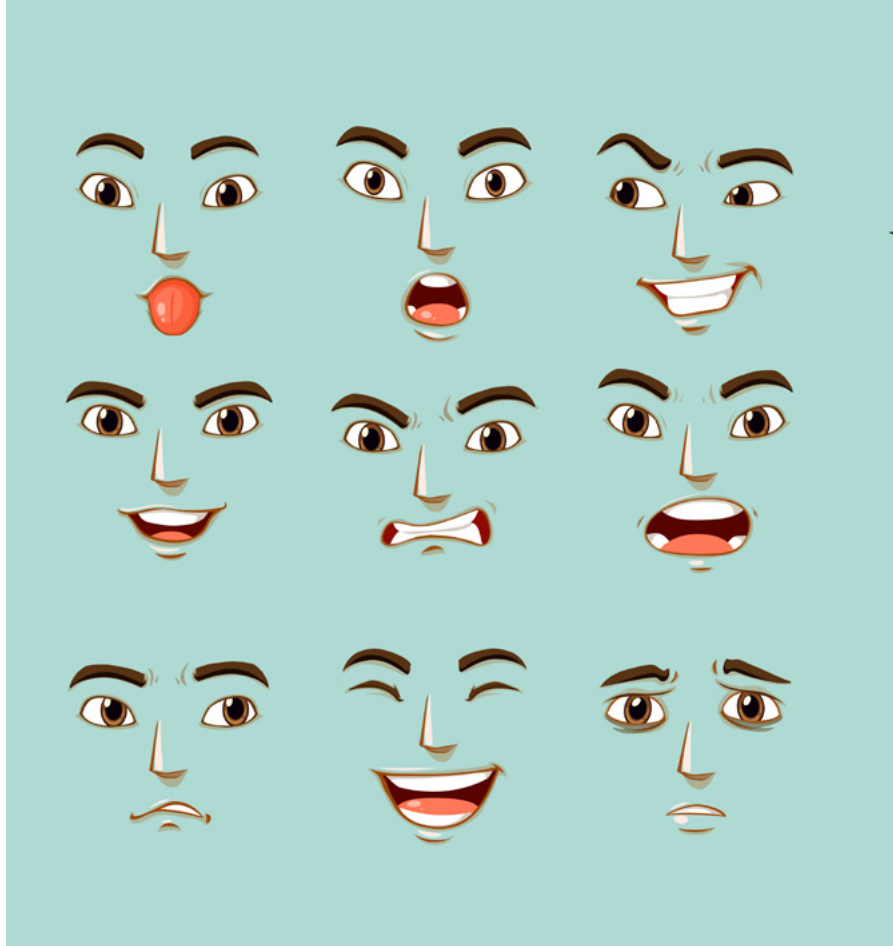
Canan Gaye KÜÇÜKKILINÇ / Özel Eğitim Öğretmeni
Gazemir Rehberlik ve Araştırma Merkezi

Zihin kuramı diğer kişilerin zihinsel süreçlerinden (düşünceler, inançlar, istekler ve niyetler vb.) bir anlam çıkarabilme, bu çıkarımı kullanarak onların ne söylemek istedikleri ve ne söyleyeceklerini tahmin ederek buna bağlı nasıl davranabileceklerini de yordama becerisidir. (P.Howling, S.Baron-C.J.Hadwin; 2016).

Kişilerin birbiriyle ilişki halindeyken, soyut zihinsel düşünme becerilerini kullandığı ve dinamik bir şekilde etkileşim gösterdiği süreci "zihin kuramı" olarak adlandırabiliriz (Smith, Cowie ve Blades, 2003). Bunun yanı sıra Baron-Cohen (1997), zihin kuramını zihin okuma şeklinde de tanımlamaktadırlar.

Her insan farklı düşüncelere, isteklere, inançlara ve duygulara sahiptir. Diğer tüm özelliklerimiz gibi aslında zihnimiz de bireyseldir. Herkesin kendine özgü bir biçimde işleyen bir zihin yapısı olduğundan, bireyler arasında inançlar, düşünceler, tavırlar ve davranışlar farklılık göstermektedir.

Kişilerin sahip olduğu bu yapıya içinde yaşadığı toplumun etkisi vardır. Her toplum içinde yaşadığı insanı farklı şekillerde etkileme özelliğine sahiptir (Welman ve Lagattuta, 2000).

Birey ve toplum arasında yaşanan bu etkileşim isteklerimizi, duygularımızı, algılarımızı ve inanışlarımızı değiştirir (Astington, 2003).

Bu etkileşim sürecinde öncelikle kişinin çevresindeki kişilerin isteklerini, inançlarını, düşüncelerini ve duygularını fark etmesi, devamında ise bu durumları göz önünde bulundurarak bir iletişim kurması beklenir.

Tipik gelişim gösteren bireylerde zihin kuramı gelişimi bebeklikten itibaren ortaya çıkmakta ve yıllar ile birlikte ilerlemektedir.

Kişide zihin kuramı geliştikçe, kasıtlı veya kasıtsız olarak yapılan davranışları, arzuları, planları ve sonuçlarını, gerçek ve gerçek olmayanı ayırt etme bilinci kazanılmış olur.

Zihin kuramını düşünce boyutu ile ele aldığımızda soyut ve somut düşünme biçimleri ile karşılaşmaktayız.

Kişi çocukluğun ilk yıllarında somut düşünme becerisine sahiptir.

Yaş ilerledikçe ergenlikle birlikte soyut düşünme becerisini kazanmaya başlar. Her bireyin düşünme sistemi de kendisine özgüdür.

İnançlar boyutunda baktığımızda ise gerçekler ve inançlar birbiri ile örtüşmeyebilir.

> Zihin Kuramı Gelişimi

Tipik gelişim gösteren çocuk doğduğu andan itibaren dünyaya temel bir bilgi ile gelir. Yeni doğan bebek basit bir zaman, uzay ve nedensellik gibi kavramların farkındadır. Hatta yeni doğan bebek nesnelere ve kişilerden farklı yanıtlar geldiğini de bilir. Ayrıca bebekler özel kelimeler de öğrenebilirler; çünkü olaylar ve şeyler hakkında insanların yaptıkları temsilleri anlayabilirler.

Simgeleme sayesinde ise bilgilerin zihinde kelime olarak algılanması sağlanır. Bununla beraber, birinci yaşın ortalarına doğru bebekler büyük bir adım atarlar, gerçek dünya ile ilgili simgelemelere başlarlar.

Bilgi hakkındaki bilgiyi öğrenme, simgeleştirme ve üst biliş geliştirmektedir. Bunun için yüksek bir

zihinsel fonksiyon gelişimi çok önemlidir (Frith, 1995).

Zihin kuramının görülmeye başlandığı yaş ile ilgili farklı düşünceler olmasına rağmen psikolojik durumu anlamının henüz bebeklik döneminde başladığı bilim insanları tarafından kabul edilmektedir.

Zihin kuramının geliştiğinin ilk göstergeleri kendisi dışındaki kişilerin düşüncelerini anlayabilme ve onlarla bu yönde bir etkileşimi başlatabilmedir. (Cadinu & Kiesner, 2000; Wellman, 2002).

Farrar ve Maag'da (2002) zihin kuramına göre normal gelişim gösteren çocukların toplum içinde sağlıklı iletişim kurabilen daha sosyal bireyler olduğunu belirtmişlerdir.

Aşağıda bireylerde yaşlara göre zihin kuramının gelişimi özelliklerine yer verilmektedir:

- **Yeni doğan:** Duyguları anlama ve tepki verme sosyal iletişimin temel taşıdır ve yaşamın ilk yıllarından itibaren gelişmeye başlar.
- **Bir yaş:** Çocuk birinci yaşında kendisinin başkalarından farklı olduğunu anlar. İlerleyen süreçlerde gittikçe kandırmacaları anlamaya başlar. Bu da çocukta zihin kuramı yeteneğinin oluşmaya başladığının göstergesidir (Leslie, 1987).
- **İki yaş:** İki yaşındaki çocuk başkalarının zihinsel durumları olduğunu anlayabilir. Bu durum çocukların oyunlarında oyuncakları ile oynarken kolaylıkla gözlemlenebilir.
- **Üç yaş:** Üçüncü yılda zihinsel durumları anlamada bir artış olacaktır. Çocuk başkalarının düşüncelerini anlamaya başlar. Basit bir arzuyu, düşünceyi anlamlandırmada ilerleme gösterir.
- **Dört yaş:** Bu yılda çocuk yanlış inanışı kavramaya başlayarak ve başkalarının istek ve niyetlerini anlamaya başlar.

Zihin kuramı becerilerinin çocuklarda değerlendirilmesi ilk olarak Wimmer ve Perner tarafından 1983 yılında gerçekleştirilmiştir. Bu araştırmada, çocukların başkalarının zihinsel durumlarını çıkarsama yeteneğini ölçebilmek amacıyla "**Beklenmedik Yer Değiştirme Testi**" (**Unexpected Transfer Test**) ve bu yöntem içinde geliştirdikleri öyküler kullanılmıştır. Sonuç olarak, dört yaşından itibaren çocukların inançlarını diğerlerinin inançlarından ayırt edebildiklerini, aradaki farkı anlayabildiklerini

Bir “Beklenmedik Yer Değiştirme Testi” olan Sally-Ann testi en çok bilinen ve yaygın kullanılan ölçüm aracıdır. Bu testi geçmesi için çocuğun başka kişilerin zihinsel süreçlerinin kendi zihinsel süreçlerinden farklı olabileceğini bilerek davranması gerekmektedir.

Uygulanan ana testin adımları şu şekildedir:

- ▶ Testte Sally ve Ann isimli oyuncak bebekler kullanılır. Önce Sally ve Ann çocuklara tanıtılır, ardından çocukların bu isimleri hatırlayıp hatırlamadıkları (adlandırma sorusu) sorulur. Devamında çocuklara hazırlanan bir öykü anlatılır.
- ▶ Bu sırada odanın içinde bir kutu ve sepet bulunmaktadır. Anlatılan öyküde; Sally odadayken topunu sepete koyup bahçeye oynamaya çıkar. Bu sırada Ann topu alarak kutunun içine koyar. Sally odaya tekrar girdiğinde ise topunu yerinde bulamaz.
- ▶ Çocuklara Sally’nin topu için nereye bakacağını düşündükleri sorulur (inanç/ düşünce sorusu). Daha sonra çocuklara gerçeklik (aslında top nerededir?) ve bellek (top ilk önce neredeydi?) soruları sorulur. Eğer çocuklar Sally’nin sepetin içine bakacağı cevabını vermişlerse (Bu Sally’nin orada olmadığı için topun yerini bilmediğinden sepete bakacağını fark etmeleri anlamına gelmektedir) testi geçerler.

Bu testi geçen deneklerin, başkalarının kendilerinden farklı algıları, duyguları, düşünceleri olacağını ve kendisinin bildiği bir şeyi başkalarının bilemeyeceğini ayırt edebildiklerini; başkalarının da duygu ve düşünceleri olduğunu anladıklarını ve başkalarıyla olan ilişkilerini yorumlayabilme yetilerinin olabileceğini göstermektedir.

Otizm Spectrum Bozukluğu (OSB) tanısı olan çocukların bu alanda yetersiz gelişim gösterdikleri görülmüştür. (Baron-Cohen, Leslie, & Frith, 1985). Öte yandan tipik gelişim gösteren dört yaşındaki bir çocuk yanlış inanış testini geçebilirken, üç yaşındaki tipik gelişim gösteren bir çocuğun bu testi geçemediği tespit edilmiştir (Castelli, 2006).

Zihin kuramı becerilerinin gelişmesi ile çocuklar aslında gerçeğin tek olduğunu ancak bu gerçeğin diğer kişilerin zihinlerinde farklı olarak temsil edilebileceğini kavrayabilirler (Moore ve Frye, 1991).

> Zihin Kuramı İşlevleri

Zihin kuramı dört ve beş yaş civarlarında kendini göstermeye başlamaktadır. Konuşma becerileri gelişen ve büyümeye ilk adımı atan çocuklar, diğer kişilerin niyetleri olabileceğini ve belli amaçlar doğrultusunda belli şekilde hareket edebileceklerini öğrenmeye başlamaktadırlar. Bu durumda çocukların aile içinde ve dış sosyal hayatta ne kadar aktif oldukları, ne tarz rol öğrenip edindiklerinin de büyük önemi bulunmaktadır. Öte yandan zihin kuramı yeteneklerinde yaşla aynı doğrultuda olarak basitten karmaşığa doğru bir gelişim gözlenmektedir. Bu sebeptendir ki zihin kuramı yetenekleri karmaşık ve yüksek düzey işlevler içinde, gelişimsel olarak artan bir şekilde derecelendirilmektedir (Moran,2013).

Buna göre zihin kuramında işlevler şu şekildedir:

Birinci Düzey Zihin Kuramı İşlevi

Bu düzey başkalarının yanlış düşüncelerini saptama becerisini içermektedir. Bu becerinin de üç boyutu bulunmaktadır.

➤ **Duyguları Anlamak:** Duyguları anlama zihin kuramı becerilerinin en temel yapı taşlarından biridir ve çocuklar gelişimin erken dönemlerinden itibaren duyguları hakkında konuşmaya başlamaktadırlar (Reisberg & Hertel, 2004). Örneğin; Duyguları anlama 5 aşamada çalışılmaktadır.

1. Fotoğraflardaki yüz ifadelerinden duyguları tanıma.
2. Şematik çizimlerden duyguları tanıma
3. Durum temelli duyguları tanıma
4. İstek temelli duyguları tanıma
5. İnanç temelli duyguları tanıma.

➤ **Arzuları Anlamak:** Arzular bir kişinin hedefleri ve amaçlarını içeren ve temelinde istemek, dilemek, umut etmek (ummak), önemsemek (ilgilenmek), korkmak gibi zihinsel durumları da anlamayı içeren geniş bir zihinsel durumu kapsamaktadır.

➤ **İnançları Anlamak:** İnançlar günlük zihinsel anlayışımızın bir merkezi olup, kasıtlı olarak bir şey hakkında düşünmeyi içermektedir. İnanç anlayışı, düşünmek, bilmek, merak etmek, zannetmek (ümit etmek) ve hayal etmek gibi zihinsel durumları da içinde barındırır.

İkinci Düzey Zihin Kuramı İşlevi

İkinci düzey ve daha ileri düzey zihin kuramı becerileri ise birden fazla kişinin zihinsel durumuna ilişkin çıkarım yapabilme becerisi gerektirmektedir (Kaysılı, 2013). Düşünce hakkındaki düşünce olarak da tanımlanır.

➤ **Metafor ve İroni:** Konuşmada altta yatan gerçek mesajı anlama yetisini ifade eder. İmayı anlama, bir konuşma içinde dolaylı olarak ifade edilen gerçek niyeti fark etme ve karşıdaki kişinin "ima" yolu ile gerçekte ne söylemek istediğini anlayabilme becerisidir.

➤ **Pot Kırmayı Kavrama:** Bir kişinin söylememesi gereken bir sözü, söylememesi gerektiğini bilmeden söylediğini kavrayabilme yetisidir.

Yapılan birçok araştırma, zihin kuramı becerisi daha iyi düzeyde olan çocukların akranlarıyla kıyaslandığında sosyal beceri gelişimlerinin daha iyi olduğu sonucunu vermiştir. Bu da bize başkalarının düşüncelerini, duygularını anlamanın önemini gösterir.

Çocuklar; diğer insanlarla karşılıklı olarak gerçekleştirdikleri iletişim sayesinde yeni bakış açıları ve davranışları doğru şekilde yorumlayabilme yeteneği kazanırlar (Cassidy, Werner, Rourke & Zubemish 2003).

Zihin kuramının gelişimine etki eden faktörler arasında; yaş, bilişsel, duygusal gelişim, dil becerisi, sembolik oyun oynama becerisi, ebeveyn-çocuk,

kardeş, arkadaş ve akran ilişkisi yer almaktadır (Gülay, 2008).

Sembolik oyunun bir aşaması olan, -miş gibi yapabilmenin de zihin kuramı gelişimine olumlu yönde katkısı olduğu bilinmektedir. -miş gibi oyununu akranlarıyla beraber oynamak ile zihin kuramı gelişimi güçlü şekilde ilişkilendirilir (Dockett & Smith, 1995; Schwebel, Rosen & Singer, 1997)

Zihin kuramı yaşa bağlı gelişmeyle beraber çevreyle de ilişkilidir. Sosyal yönden zengin uyarıların olduğu çevrede büyüyen çocukların zihin kuramı becerilerinin, diğer çocuklara oranla daha fazla geliştiği bilinmektedir (Hughes ve Leekam, 2004).

➤ Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklar ve Zihin Kuramı

Psikopatoloji açısından zihin kuramı bozuklukları ilk olarak 1985 yılında Baron&Cohen tarafından otizm ve diğer yaygın gelişimsel bozukluk tanıları çocuklarda tanımlanmıştır.

Zihin kuramının varlığı insanın biyo-psiko-sosyal bir varlık olduğunu ortaya çıkarmaktadır. Buna göre kişinin getirdiği biyolojik ve psikolojik özellikler onun toplum içinde sosyalleşmesine ya da tam tersi izole olmasına neden olmaktadır. Kişinin zihin kuramı gelişiminin beklenen düzeyde olması onun toplum içinde kişiler arası iletişimdeki başarısını beraberinde getirir.

Ancak OSB'ye sahip çocuklarda karşındakinin düşünce,

duygu, istek ve niyetlerini anlama becerisinin olmadığı ya da zayıf olduğu araştırma sonuçlarına yansıyan bir gerçektir (Baron-Cohen ve ark. 1985). Araştırmalara göre; otizm, şizofreni, asperger, işitme engeli gibi tanılarıyla bağlantılı olarak sosyal alanda iletişim eksikliği yaşayan çocukların da zihin kuramı yeteneklerinin normal gelişim gösteren çocuklara oranla daha geride olduğu bilinmektedir (Yücel, 2008).

OSB'si olan çocuklar başka insanlarla hatta ebeveynleri ile dahi iletişim bozukluğu yaşamaktadırlar. Bu çocuklar sosyal etkileşime girememektedirler. Yaşadıkları zihinsel durumların davranışları

nasıl etkilediğini kavramakta ve en önemlisi insanı diğer canlılardan ayıran hayal gücünü kullanmakta güçlük çekmektedirler. OSB'li çocuklar ayrıca empati yoksunluğu ve soyut düşünceyi kavramakta zorluk yaşamaktadırlar. Soyut düşünmedeki bu yetersizlikleri sembolik oyun oynamayı, karmaşık duyguları anlamayı ve kullanmayı; mizah, ironi, yanıltma gibi üst düzey beceri gerektiren zihinsel durumları anlamayı, dili toplum içinde işlevsel bir şekilde kullanmayı zorlaştırmaktadır. Zihin kuramı çalışmaları ise OSB olan çocukların sınırlılık yaşadıkları alanlarını desteklemenin önemli bir adımıdır.

➤ Zihin Kuramı Öğretilir Mi?

Tipik gelişim sürecinde çocuklar zihin kuramı becerilerini eğitim ile öğrenmezler. Bu beceriye doğal yollarla sahip olurlar. Doğal şekilde bu beceriyi edinemeyen çocuklarla bu becerileri çalışmak gereklidir. Bu becerileri hedef alan bir eğitim süreci, hem otizm tanısı olan çocukların sosyal alanda ve iletişim alanındaki becerilerini geliştirir hem de zihin okumayı öğrenmek için alternatif bir yön sunar (P.Howling, S.Baron-C.J.Hadwin; 2016).

OSB'li çocuklarda zihinsel durumlar çalışırken şu yaklaşımlar kullanılmalıdır:

1. Öğretim küçük basamaklara ayrılmaktadır. Böylelikle karmaşık beceriler ayrı ayrı yapılar halinde öğretilen olacaktır.
2. Sistemik olarak pekiştirilen davranışlara ihtiyaç vardır.
3. Eğitim sadece yönergede odaklanmak yerine kavramların altında yatan prensiplere odaklıysa genelleme problemi en aza indirgenebilmektedir.
4. Yanlışsız öğretim yöntemleri de kazanımı hızlandırmaktadır.
5. Çocuğun bireysel ilgi ve becerilerini göz ardı etmemek eğitim uygulamalarında birincil derecede önemlidir.

OSB'li çocuklarla yapılacak zihin kuramı çalışmalarının, tipik gelişim gösteren çocukların zihin kuramı gelişim basamakları ile aynı sıralamada yapılması daha uygun olur. Çalışmaya başlamadan önce OSB'li çocuğun zihin kuramı düzeyini belirlemek için değerlendirme yapılarak çalışmalara başlanması gerekir.

Örneğin; oyun oynama becerileri şu basamakları takip ederek çalışılmalıdır:

- Keşfedici araştırmacı oyun oynama
- İki nesneli oyun oynama
- Nesnelere işlevine uygun kullanarak oyun oynama
- Kendi kendine yapar gibi oyun oynama
- Yapı-İnşa oyunları oynama
- Basit yapar gibi yapma oyunları oynama
- Yapar gibi yapma dizileri oluşturarak oyun oynama
- Sembolik oyun oynama
- Sosyo-dramatik oyun oynama
- Kurallı oyun oynama

Henüz keşfedici araştırmacı oyun oynamayan çocuğun sembolik oyun oynaması beklenemez.

Tipik gelişim gösteren çocuklar yukarıdaki sıralamaya uygun olarak oynama becerisini kazanırlar. OSB'li çocukların da oyun oynama becerisi düzeyleri belirlenerek bu sıralama doğrultusunda çalışmalara başlanması gerekmektedir.

OSB'si olan bireylerde zihin kuramında yetersizlikler görülse de bu aşlamayacak bir sorun değildir. Sistematik bir eğitimle OSB olan çocuklar geç olsa da zihin kuramı becerisini kazanabilirler.

Son olarak Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Dairesi Başkanlığı tarafından hazırlanan Zihinsel Yetersizlik ve OSB Olan Bireyler İçin Destek Eğitim Programının içeriğinde kişilerin düşüncelerini, duygularını, inançlarını, istek ve niyetlerini anlama ve ifade etmeye yönelik kazanımların yer alması zihin kuramı çalışmalarını desteklemektedir. Ayrıca duyguları anlama, sembolik ve sosyal oyun oynama, başkalarından gelen isteklere ve duygulara uygun tepki verme (Duygu Regülasyonu) gibi hedefler de bulunmaktadır.

KAYNAKÇA

1. Acarlar F., 2001. Sembolik oyunun dil gelişimi ve dil bozukluklarıyla ilişkisi. Özel Eğitim Dergisi, Ankara.3 (1), 25-33.
2. Astington J. W., Edward M. J., 2010. The development of theory of mind in early childhood. Social cognition. <http://www.child-encyclopedia.com/social-cognition/according-experts/development-theory-mind-early-childhood>
3. Astington, J. W. (2003). Sometimes necessary never sufficient. False-belief understanding and social competence. B. Repacholi, V. Slaughter (Eds), Individual Differences in Theory of Mind, (p. 13-38). New York: Psychology Press.
4. Atasoy, S. & Uylaş, E. (2005). Otistik Bir Olgunun Duyguları Anlama ve İfade Etme Becerisinin Kazandırılmasına Yönelik Düzenlenen Kısa Süreli Bir Eğitim Programının İncelenmesi
5. Atasoy, S., 2008, Yüksek Fonksiyonlu Otistik Çocuklarda Çeşitli Bilişsel Özellikler Arasındaki İlişkinin İncelenmesi,
6. Cassidy, K. W., Werner, R. S., Rourke, M. & Zuberish, S. B. (2003). The Relationship Between
7. Dockett, S., & Smith, I. (1995, March). Children's Theories Of Mind And Their Involvement in Complex Shared Presente. Poster Presented at The Biennial Meeting of the Society for Research in Child Developmen, Indianapolis.
8. Duman, T. (2014) , Bipolar Bozukluk Hastaları ve Birinci Derece Yakınlarında Zihin Kuramı ve Yürütücü İşlevler
9. Eyüpoğlu, M. (2014). Otizm Spektrum Bozukluğu Tanılı Çocuk ve Ergenlerin Sağlıklı Kardeşlerinin Zihin Kuramı ,Psikososyal ,Aile İşlevselliği ve Fiziksel Morfolojik Özellikler Açısından Değerlendirilmesi
10. Connolly J. A., Doyle A. B., 1984. Relation of social fantasy play to social competence
11. Farrar, M. J., & Maag, L. (2002). Early language development and the emergence of a theory of mind. First language,
12. Frith, U. (1995). The Origins of Theory of Mind. Autism Explaining the Enigma. Blackwell, Oxford. UK / Cambridge USA.
13. Howlin, P., Baron-Cohen, S., Hadwin, J., 2016, Çev. Selin Atasoy, Otizmli Olan Çocuklara Zihin Okumayı Öğretmek, Nobel Yayınları, Ankara.
14. Kayısılı, B. K. (2014). Zihin Kuramı ve Dil Arasındaki İlişki: Bir Derleme. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi, 15(2), 81-93.
15. Langdon, R. (2003). Theory of mind and social dysfunction. B. Repacholi, V. Slaughter (Eds), Individual Differences in Theory of Mind, (p. 241-269). New York: Psychology Press.
16. Leslie, M. A. (1987). Pretense and Representation: The Origins of —Theory of Mind. Psychological Review, 94 (4), 412-426.
17. Reisberg, D. & Hertel, P., (Eds.). (2004). Memory and emotion. Oxford University.
18. Uylaş, E., 2015, Otizm Spektrum Bozukluğu Tanılı Çocuklar İçin Geliştirilen Zihin Okuma Becerileri Öğretimi Programının Etkiliğinin İncelenmesi
19. Yücel M.O. gizofreni ve Bipolar Bozukluk Hastalarının Birinci Derece Yakınlarında Zihin Kuramı Bozuklukları (Tıpta Uzmanlık Tezi) Ankara: Ankara Üniversitesi; 2008
20. Wellman, H. M., & Lagattuta, K. H. (2000). Developing understandings of mind. In S. Baron-Cohen, H. Tager-Flusberg, & D. J. Cohen (Eds.), Understanding other minds: Perspectives from developmental cognitive neuroscience (pp. 21-49). Oxford University Press.
21. <https://www.nuhunmerkezi.com/cocuk-gelisiminde-onemli-bir-esik-zihin-kurami-yetisi/>
22. <https://www.oced.org.tr/konumuz-zihin-kurami/>
23. <https://www.algiaba.com.tr/zihin-kurami/>

Otizimde Alternatif Yöntemler

İbrahim MANİSA / Özel Eğitim Öğretmeni

Esra DOĞAN / Özel Eğitim Öğretmeni

Meltem TEKİN / Özel Eğitim Öğretmeni

Duygu DAYI / Özel Eğitim Öğretmeni

Aliağa Rehberlik ve Araştırma Merkezi

Otizm, doğumla birlikte veya hayatın ilk yıllarında açığa çıkan kompleks bir nöro-gelişimsel bozukluktur. Tam olarak nedeni bilinmemekle birlikte, yapılan araştırmaların bir kısmı bu farklılığın genetik temelli olabileceğini bir kısmı ise çevresel etmenlerden kaynaklanabileceğini göstermektedir.

Otizm spektrum bozukluğu tanısı almış olan bireylerin gelişimini desteklemek için farklı eğitim ve terapi yöntemleri kullanılmaktadır. Bu yöntemlerin bazıları bilimsel temelli olup bazıları ise alternatif yöntemler olarak adlandırılmaktadır. Bilimsel temelli yöntemler uygulamalı davranış analizi, erken yoğun davranışsal eğitim, etkinlik çizelgeleri ile öğretim, replik silikleştirme, video ile model olma, fırsat öğretimi, olumlu davranışsal destek ve PECS (otizimli ve gelişimsel problemleri olan bireylere hızlı bir şekilde işlevsel iletişim becerileri kazandırmak amacıyla geliştirilmiş resim değiş tokuşuna dayalı bir sistem) şeklindedir.

Alternatif yöntemler ile ilgili detaylı bilgiler aşağıda sunulmuştur.

Sanat Terapisi

Sanat eğitimi, bireylerin yeterlilikleri doğrultusunda bilişsel, sosyal ve duygusal gelişimini olumlu yönde destekleyen, eğitici ve öğretici olması ile de bireysel ilerlemesine katkıda bulunan bir yöntemdir.

Eğitim düzeyi ya da yeterlilik seviyesi önemli olmadan, kişilere kendilerini özgürce ifade etmelerini sağlayan bir alan açar. Bireyler sanat terapisi ile kendi hissettiklerini, düşüncelerini ve isteklerini; renklerle, şekillerle, sembollerle (Ersöz Ünal, 2006.), müzikle veya dansla diğer kişilere aktarırlar.

Otizimli bireyler sosyal ilişkiler kurma ve kendilerini toplumda ifade etme açısından yetersizlik yaşarlar. Sanat terapisi ile kendi iç dünyalarını, yaratmış oldukları sanat yoluyla göstererek dış dünyayla bağlantı kurarlar. Sözel olmayan, kurmuş oldukları bu bağlantı kendini ifadeyi sağladığı için duygusal olarak rahatlamalarını sağlar.

Sanat terapisinde kullanılan araç-gereçler ile fiziksel olarak temasa girmeleri, yağurmaları, parmakları ile boyamalar yapmaları duyuşsal olarak onların tatminlerini sağlar.

Sesleri, yağurma maddelerini, şekilleri taklit ederek ilerideki gelişimleri için davranış taklitleri yapabilmelerine olanak sağlar.

Bununla birlikte sanat terapisi çalışmalarının otizimli bireylerin yaşlıları ile birlikte vakit geçirebilecekleri farklı ortamlarda sunulması ilişkişel gelişimlerine de katkı sunacaktır (Ersöz Ünal, 2006).

Duyu Bütünleme Terapisi

J. Ayres tarafından ilk kez 1960 senelerinde University of Southern California'da uygulanmaya başlanmıştır. Duyu bütünleme, hayatı nasıl anlamlandırdığımız ve buna nasıl yanıtlar verdiğimiz ile ilgilidir. Duyu bütünleme terapisi; çocukların uyaranlara karşı uygun cevaplar açığa çıkarmasını sağlar. Yani kişi çevresinden aldığı bilgileri kavrama, yorumlama ve bütünleştirme işlemlerinden geçirerek dış dünyaya uyum sağlar.

➤ **Vestibüler (hareket, denge) duyu:**

Vücudumuzu dengede tutup duruşunu korumak ile birlikte yönümüzü, hızımızı ve hareketimizi algıladığımız sistemdir. İç kulakta yer alır.

➤ **Proprioseptif (vücut farkındalığı) duyu:**

Vücudun parçalarının nereye ait olduğu, nasıl hareket ettiği ile ilgilidir. Eklem ve kaslarda yer alır.

➤ **Koku Duyusu:** Burundaki koku alma sisteminin işlemesiyle çevremizdeki kokulara dair bilgi verir.

➤ **Tat Duyusu:** Dildeki tat alma sisteminin işlemesiyle; tatlı, ekşi, tuzlu ve acı gibi farklı tatlara dair bilgi verir.

➤ **Taktil (dokunma) Duyu:** Dokunma gelişimin önemli bir parçasıdır ve vücudun en büyük organı deridir. Dokunarak hisseder ve ayır ederiz.

➤ **Görme Duyusu:** Görme duyusu renkleri, nesnelere, zıtlıkları, insanları, canlıları tanımamızda önemli rol oynar. Gözün retina bölümünde yer alan ve ışık ile aktifleşen duyudur.

➤ **İşitme Duyusu:** Çevredeki ses dalgalarının, dış kulak yolu ile toplanması ve iç kulaktaki reseptörleri uyarması sonucu çevremizdeki sesleri algılayıp, beyin sapında anlamlandırılması işlemidir.

Duyu bütünleme aşamaları;

- Çevreden gelen uyarıların duyu organlarımız tarafından hissedilmesi,
- Merkezi sinir sisteminde bu bilgilerin işlenmesi,
- İşlenen bilgilere uygun bir cevabın oluşturulması,
- Verilen cevabın harekete geçirilmesidir.

Fiziksel, sosyal, psikolojik ve akademik gelişimin en önemli parçası duyu bütünlemedir. Duyu bütünleme sürecinde bir sorun varsa vermesi gereken duygusal, iletişime yönelik ya da öğrenme ile ilgili olan bir cevabı vermekte sorun yaşıyor olabilir.

Bir örnekle;

- **Duyusal Kayıt: "Elim bir şeye dokunuyor."**
- **Konumlama ve Dikkat: "Dokunduğum yer çok sivri."**
- **Yorum: "Elime batabilir."**
- **Cevabın organizasyonu: "Elimi çekmem gerekir."**
- **Cevabın uygulanması: Elini çeker.**

Bu örnekteki gibi gelişen sürecin herhangi bir aşamasında ortaya çıkabilecek bir aksaklık ya da problem sonucu "Duyu Bütünleme Bozukluğu" ortaya çıkabilir. Bazen genetik bazen de çevresel faktörler bu bozukluğa yol açar.

Bu bozukluk bireyin aktiviteyi yapmasını engeller ya da zorlaştırır. Bizim için çok basit olan bir eylem onun için oldukça zor ve karmaşık bir haldedir.

Duyu bütünleme problemi olan çocuklarda görülebilecek özellikler; kaba motor hareketleri geç öğrenmeleri, her şeyi koklama ihtiyacı duymaları ve ağızlarına sokmaları, yemek seçmeleri ve yeni tatlarla karşı direnç göstermeleri, yüksek seslere karşı hassas olmaları, ince motor becerilerde zayıf olmaları, odaklanma problemlerinin olması, parmak ucunda yürümeleri gibi sıralanabilir (<http://www.duyusalakademi.com/>).

Glüten-Kazein Diyeti

Otizmlili bireylerin sindirim sistemine ilişkin bir takım zorlanmalar yaşadıkları bilinmektedir. Sindirim sisteminden kaynaklı yaşanan bu sorunların otizm ile ilgili bazı sosyal iletişim bozukluklarına yol açabileceği düşünülmektedir (Navarro, Liu ve Rhoads, 2016). Yaşanabilecek bu sosyal bozuklukları azaltmak amacı ile başvurulan alternatif yöntemlerden biri de Glüten-Kazein Diyeti'dir.

Glüten maddesi ve Kazein proteini yeteri kadar sindirilemediğinde otizm belirtilerinin ortaya çıkabileceği düşünülmektedir (Ergin, 2013). Bu düşünceden yola çıkarak buğday, çavdar ve arpa gibi tahıllarda bulunan glüten maddesini, süt ve süt ürünleri gibi besinlerde bulunan kazein proteinini içermeyen bir beslenme programı uygulanır.

Glüten-Kazein Diyetiyle müdahale sonucunda otizmlili bireylerde; sözel ifadede düzelme, bilişsel gelişmişliğin artması, dikkat ve odaklanmada gelişme, takıntılı ve problem davranışlarda azalma olacağı düşünülmektedir (Hsu, Lin, Chen, Wang ve Wong, 2009). Bu yöntem ile ilgili ortaya çıkan araştırma sonuçları incelendiğinde yine de etkililiği ile ilgili kesin bir sonuca varılamamaktadır. Ortaya konacak daha fazla çalışmaya ihtiyaç duyulduğu düşünülmektedir (Hyman, Stewart, Foley ve diğerleri, 2016).

Otizmde Hayvan Terapisi

Otizm sağaltım alanında kullanılan alternatif terapi yöntemlerinin bilimsel çalışmalar sonucunda henüz kesin sonuç verir şekilde kanıtlanmadığı ancak özel eğitim süreciyle birlikte yan destek olarak başvurulabileceği düşünülmektedir. Bu yöntemler arasında çok sık başvurulan yöntemlerden biri olarak hayvan terapisinin bireylerde; zihinsel, fiziksel, psikolojik ve davranışsal anlamda olumlu yönde değişim ve gelişim sağladığına yönelik sonuçlar veren çalışmalar da vardır.

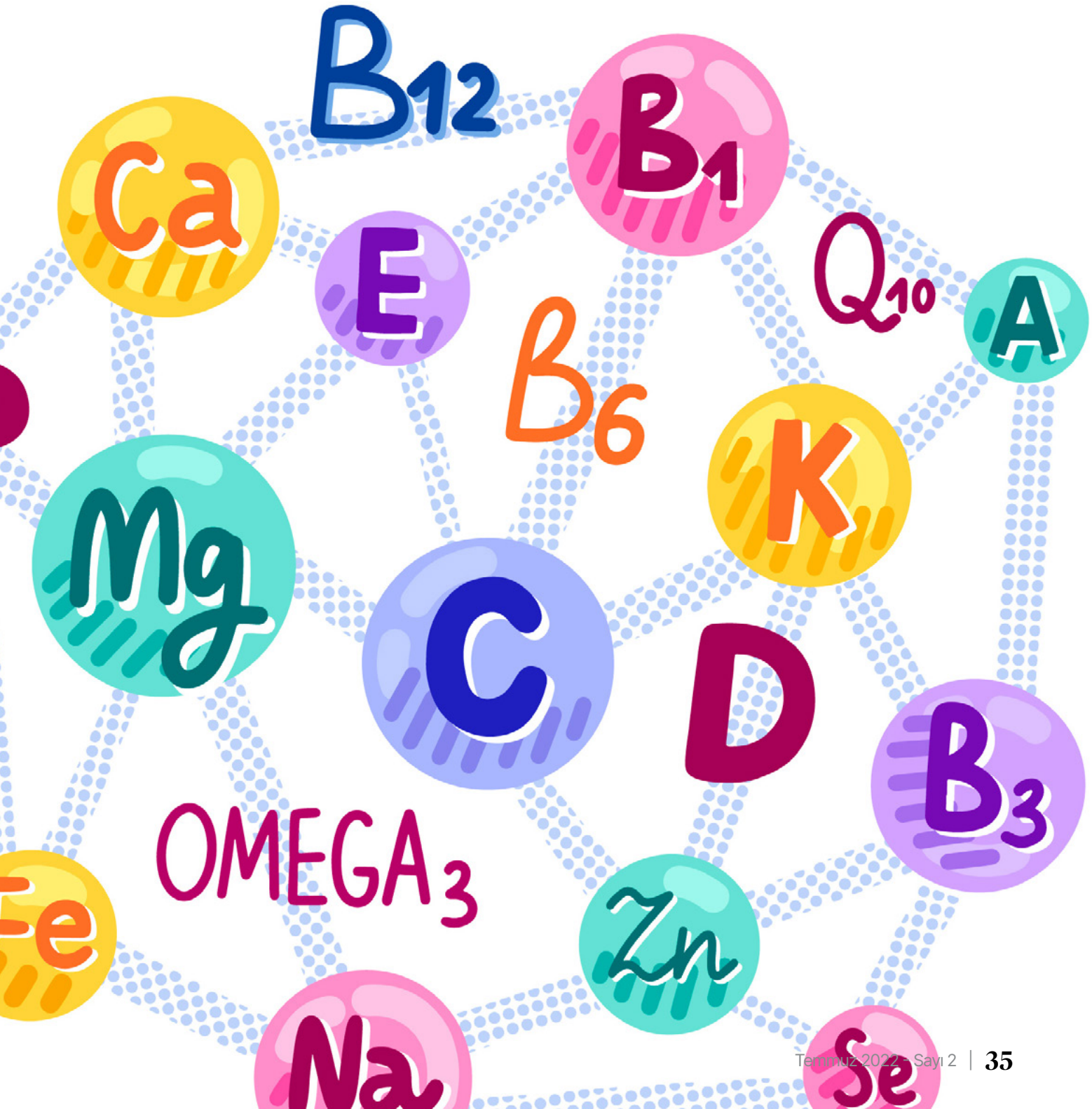
Hayvan (Pet) terapisi sayesinde kişinin sosyal çevreyle olumlu etkileşimi ve entegrasyonu artabildiği gibi bireysel stres düzeyi ve davranış problemi gibi durumlarının da önemli ölçüde azaldığı gözlenmiştir. Genellikle çocukluktan yetişkinliğe kadar olan dönemde daha çok uygulanan bu terapide sıklıkla başvurulan hayvanlar yunuslar, atlar ve köpeklerdir. Son yıllarda terapilerde en sık tercih edilen hayvanlardan olan atların, otizmlili çocuklarda iletişim, odaklanma, dikkat ve kontrol becerilerinin oluşum ve gelişimini desteklediği belirlenmiştir.

Birey terapide hayvanlarla kurduğu etkileşimle günlük hayatta insan ilişkilerinde de daha kolay etkileşim kurabilir hale gelir. Ayrıca özgüven, empati ve özsaygı duygularının kazanımı açısından da oldukça yararlı olabilmektedir. Bir diğer önemli kazanım ise insanlarla fiziki temas ve gülme davranışlarında artış olarak gözlenmiştir (Çetin ve Çuhadar,2021).

Vitamin Mineral Desteği

Yapılan çalışmalarda otizm tanılı bireylerin bağırsak yapılarının diğer bireylere göre daha geçirgen olabildiği ve beslenmelerindeki seçicilikten ötürü bir takım mineral ve vitamin eksiklikleri yaşayabildikleri düşünölmektedir. Bu çalışmalarda öne çıkan değerler çoğunlukla B6, B12, C vitamini, magnezyum ve çinko olmuştur. Kısaca bahsetmek gerekirse B6, B12 ve C vitaminleri tekrar eden davranışlar, göz kontağı ve fiziksel temas, magnezyum stres düzeyi, çinko dürtüsellik gibi belli başlı durumların sergilenme sıklığında fark yaratabilmektedir.

Bu değerler günlük beslenme ile yeterli düzeyde alınamıyorsa doktor kontrolü ile takviye edilebilir. Gelişim dönemleri ve doz miktarı standardı otizmde farklı olabildiğinden doktor kontrolü önemlidir. Bu gibi takviyeler otizmde tıbbi anlamda önerilse de konu üzerinde bilimsel kesinliği kanıtlanmış bir sonuca henüz varılamamıştır (Önal ve Uçar, 2017).

Ağır Metallerden Arındırma

Bu tedavi yöntemi otizm spektrum bozukluğuna neden olduğu düşünülen kadmiyum, cıva, arsenik, kurşun, alüminyum gibi ağır metallerin vücuttan arındırılmasına dayanmaktadır. (Geier ve ark. 2008). Bu konuda büyük payın cıvaya ait olduğu düşünülmektedir. Bu düşüncenin oluşumunda içinde etil cıva bulunan aşıların sık yapıldığı zamanlarda çocuklarda otizm spektrum bozukluğu belirtilerinin artış göstermesi etkili olmuştur. (Geier ve ark. 2008). Diğer metallerin vücutta birikmesiyle otizm spektrum bozukluğu arasında alan yazında pek fazla bilgi bulunmadığı görülmüştür.

Otizm spektrum bozukluğu olan bireylerde iyileştirici yönü olması düşüncesiyle metallerin atımı için şelasyon tedavisi kullanılmaktadır. Etil cıva kullanımı ve otizm spektrum bozukluğu arasındaki bağlantıyı inceleyen birçok araştırma bulunmaktadır. Yapılan araştırmalarda etil cıva ve otizm spektrum bozukluğu arasında bir ilişki olmadığı gözlemlenmiştir.

Hiperbarik Oksijen Tedavisi

Otizimli çocuklarda beynin bazı kısımlarında hipoperfüzyon (yetersiz kan beslemesi) olduğuna dair bazı kanıtlara rastlanmıştır (Boddaert ve Zilbovicious 2002). Buna dayanarak hiperbarik oksijen tedavisinin inflamasyonu azaltıp hiperperfüzyonu artıracak ön görülmüştür (Rossignol 2007). Tedavide atmosfer basıncının 1'in üstündeyken %100 oksijen solunması hiperbarik oksijen tedavisi, atmosfer basıncının 1'in üzerindeyken normal hava solunması hiperbarik tedavi olarak adlandırılmaktadır. Rossignol tarafından her iki tedavinin de otizimli çocuklar üzerinde yararlı olduğu öngörülmektedir (Rossignol ve ark. 2007).

Yukarıda bahsedilen tüm bu alternatif yöntemler tek başına otizmde ilerleme sağlamamaktadır. Bireylere verilen özel eğitim desteğinin yanında sadece onları destekleyici yöntemler olarak karşımıza çıkmaktadır. Özel eğitimde asıl olan bireylere uygun, yoğun ve planlı bir özel eğitimidir. Bireylerin gelişiminde ilk sıraya almamız gereken husus budur. Bireye verilen doğru yöntem ve tekniklerle verilmiş olan eğitimi, yine bireylere uygun seçilmiş olan alternatif yöntemlerle destekleyebiliriz.

KAYNAKÇA

1. Boddaert, N. & Zilbovicius, M. (2002). Functional neuroimaging and childhood autism. *Pediatr Radiol* 32(1):1-7.
2. Çetin D. ve Çuhadar, S. (2021). Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklara Yönelik Hayvan Destekli Müdahalelerle Yürütülen Araştırmaların İncelenmesi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*; 13(3): 619-639.
3. Ergin, Ö. (2013). Peynir Altı Suyunda B-Kazomorfın-7 Ölçümü İçin ELİSAya Dayalı Kantitatif Metot Tasarımı(Yüksek Lisans Tezi). Erciyes Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Genel Biyoloji Ana Bilim Dalı, Biyokimya Bilim Dalı, Kayseri.
4. Ersöz Ünal, A. (2006). Sanat Eğitiminin Otizmlı Çocukların Duyusal Problemleri Üzerine Etkisinin İncelenmesi(Yüksek Lisans Tezi).Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
5. Geier, DA., Kern,JK., Garver, CR & ark. (2009). A prospective study of transsulfuration biomarkers in autistic disorders. *Neurochem Res*,34: 386-393.
6. Hsu, Chia Lin. , Lin, C.Y. , Chen, Chia Lin. , Wang, Chin-Man. & WONG, M-K. (2009). The effects of a gluten and casein-free diet in children with autism: a case report. *Chang Gung Medical Journal*, 32(4), 459-465.
7. Hyman, Susan L., Stewart, Patricia A. , FOLEY, J. ve diğerleri. (2016). The Gluten-Free/Casein-Free Diet: A Double Blind Challenge Trial in Children with Autism. *J Autism Dev Resord*. 46(1): 205-220.
8. Navarro, Fernando. , Liu, Yuying. , Rhoads, Jon Marc.(2016). Can Probiotics Benefit Children with Autism Spectrum Disorders? *World J Gastroenterol*, 22(46):10093-102.
9. Önal, S. ve Uçar, A. (2017). Otizm Spektrum Bozukluğu Tedavisinde Beslenme Yaklaşımları. *Sağlık Bilimleri Dergisi* 2017 (1-2-3), 179-194.
10. Rossignol DA (2007) Hyperbaric oxygen therapy might improve certain pathophysiological findings in autism. *Med Hypothese* 68: 1208-1227.
11. Rossignol, DA, Rossignol, LW, James, SJ ve ark. (2007) The effects of hyperbaric oxygen therapy on oxidative stress, inflammation, and symptoms in children with autism: an open-label pilot study. *BMC Pediatr*, 7:36.
12. <http://www.duyusalakademi.com/>

Otizm Tanılı Çocuğa Sahip Ailelerinin

Psikolojik İyi Oluş Düzeylerinin Arttırılmasına Yönelik Aile Eğitimi

Bornova Rehberlik ve Araştırma Merkezi

Proje Ekibi

Ebru GÜRÇAY
Uzm. Psikolojik Danışman

Yelda ATAN
Uzm. Psikolojik Danışman

Asuman AKTAŞ
Psikolojik Danışman

Kübra CANIGÜZEL
Psikolojik Danışman
Yayakent Ortaokulu

Ailenin toplum içindeki değerini belirleyen en önemli işlevi, ailenin toplumun devamını sağlamak amacıyla topluma yeni ve sağlıklı bireyler kazandırmasıdır. Ancak yetersizliği olan çocuğa sahip aileler bu bakış açısı ile değerlendirildiklerinde toplum tarafından değersizleştirilebildikleri gibi, kendilerini değersiz olarak algılayabilirler ve hissedebilirler.

Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB)

olan bir çocuğa sahip olma durumu ailenin normal gelişim sürecini önemli bir şekilde kesintiye uğratmaktadır. Otizm Spektrum Bozukluğu; ya da kısa adıyla OSB, bir bireyin beyninin gelişiminde başkalarını nasıl algıladığını ve onlarla nasıl sosyalleştiğini etkileyen, bu

sebeple de sosyal etkileşim ve iletişimde sorunlara neden olan tıbbi bir durumdur. Çocukluğun ilk üç yılında ortaya çıkan bu gelişimsel bozukluk ömür boyu sürmektedir (Acıbadem, 2021). Özellikle bu durum aileler için depresyon ve kaygı kaynağı olabilmektedir.

Yetersizliği olan bir çocuğun yaşam boyu bakımını yönetmek zorunda kalan bir aile kendi yaşam döngüsü içerisinde benzersiz stresörler ve beklentiler ile karşı karşıya kalır. Yaşadığı en temel duygu yalnızlık ve çaresizliktir. Sosyal destek ailelerin stres yaratan durumu yönetmelerinde ve stresle baş etme becerilerinde önemli bir etkidir. Bu sebeple yalnızlık ve çaresizlik gibi olumsuz duygularla baş etmeye yardımcı

olan en işlevsel yöntemin grup eğitim programları olduğu düşünülmektedir.

Bu programlarda ailelerin destek grup toplantılarında duygularını paylaşması, çocuklarının eğitim durumlarını ve onlara yönelik eğitim olanaklarını tartışmaları, alternatif eğitimler, yasal haklar ve alternatif ilgi alanlarını paylaşmalarının kaygı düzeylerini azalttığı ve kendilerini daha rahat hissettirdiği görülmüştür (Cavkaytar, 1999).

Ebeveynlere yönelik psiko-eğitsel programlar sadece ebeveynler üzerinde değil aynı zamanda yetersizliği olan çocukların eğitimleri üzerinde olumlu etkilere sahiptir. Aile bireyleri yetersizliği olan çocuk ile daha etkin ve olumlu bir şekilde ilgilenme olanağı bulabileceklerdir. Anne-baba eğitimiyle ilgili olarak yapılan birçok araştırmada; anne-babaların, birçok beceriyi çocuklarına öğretebildikleri, çocuklarının eğitime katılabildikleri, çocuklarının eğitimiyle ilgili olarak kendilerine sunulan eğitim hizmetlerinden faydalanabildiklerine ilişkin bulgulara rastlanılmaktadır (Yeni wiki, 2021).

Psikolojik sağlık kavramı, Latince "resilire" kökünden türemiştir ve resilient; esnek ve elastik olma anlamına gelmektedir. Psikolojik sağlık, oldukça zor koşullara rağmen, kişinin bu olumsuz koşulların üstesinden başarıyla gelebilme ve uyum sağlayabilme yeteneğidir. Bir yetenek ve psikolojik bir nitelik olarak tanımlanmakla birlikte psikolojik sağlamlığın, sağlıklı gelişimin sürdürülmesine katkıda bulunma, olumsuz bir durumla karşılaşıldığında o durumla mücadele edebilme gibi birtakım özellikleri vardır.

Psikolojik sağlamlıkla ilgili yapılan bir çalışmada, kişinin içinde bulunduğu bazı psikolojik durumlar irdelenerek incelenmiş ve psikolojik sağlık, bu durumlara özgü tanımlarla açıklanmaya çalışılmıştır. Bu

tanımlardan bazıları şunlardır: Ebeveyn kaybından sonra çocukta kısa sürede görülen toparlanma ve iyileşme, bir çocuğun evlatlık alındıktan sonra gösterdiği uyum, riskli ortamlarda büyüyen ya da yoksulluk içinde olan çocukların okulda sağladıkları başarı ve ruh sağlığı bozuk ebeveynlere sahip oldukları halde çocukların ruhsal sağlıklarının bozulmaması. Yapılan tanımlara bakıldığında, psikolojik sağlamlığın tek bir boyutta açıklanamayacağı söylenebilir (Öz ve Bahadır Yılmaz, 2009).

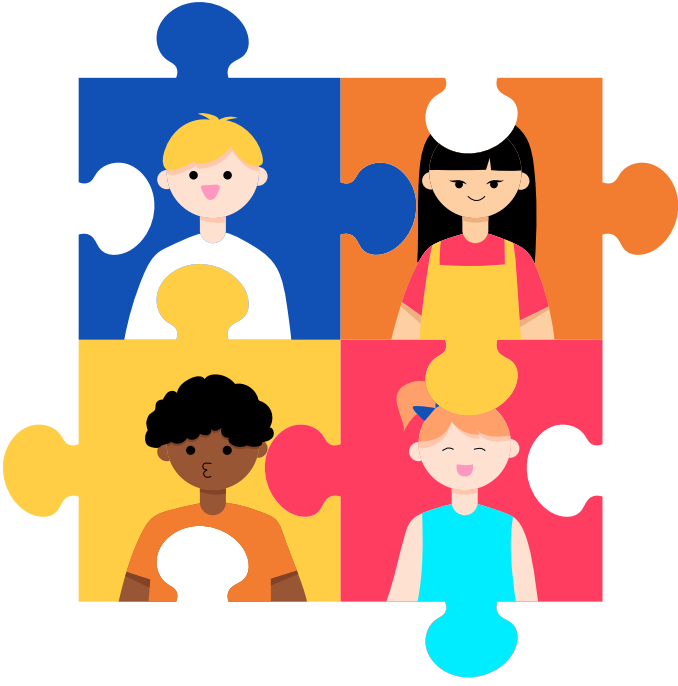
Ancak tanımların hepsinde bazı ortak noktaların olduğu da görülmektedir. Bu ortak noktalar; psikolojik sağlık olgusunun dinamik bir süreç olması, geliştirilebilir özellikler içermesi, travma ve zorlu yaşam olaylarıyla etkili baş edebilmeyi ve sağlıklı uyum gösterme ya da yeterli geliştirebilme süreçlerini içermesi, psikolojik sağlamlığın gelişebilmesi için bireyin risk ya da zorluğa maruz kalması ve duruma uyum sağlayarak yaşamın farklı alanlarında başarı elde etmesi, aynı zamanda psikolojik sağlık için bireylerin koruyucu faktörler olarak nitelenen birtakım kişilik özelliklerine sahip olmasıdır (Öz ve Bahadır Yılmaz, 2009).

Özel eğitim ihtiyacı duyan bir çocuğa sahip olan ailelerimiz kendi çocuklarının eğitiminde en önemli rolü oynarlar. Bu çalışmanın amacı OSB tanısı almış çocukları olan ebeveynlerin yaşadıkları anksiyete ve depresyon düzeyini azaltmaya yönelik bir psiko-eğitsel grup programı geliştirmek ve bu programının etkililiğini sınamaktır (Ailem Özel Eğitim, 2021).

Bu çalışma doğrultusunda;

- Ailenin, çocuğun durumunun kabulünü sağlamak
- Ailenin, haklarını ve sorumluluklarını anlamasını sağlamak
- Aile ile iş birliği yapmak
- Ailenin çocuğu ile ilgili programları evde uygulamasını sağlamak
- Aileyi diğer kaynaklar hakkında bilgilendirmek amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, katılımcılar, veri toplama araçları, programın geliştirilmesi, uygulama ve verilerin analiz edilmesi açıklanmıştır.

ARAŞTIRMA MODELİ

Bu çalışma ön test-son test kontrol gruplu deneysel bir çalışmadır. Bu deneysel çalışmanın bağımlı değişkenleri ebeveynlerin anksiyete ve depresyon düzeyleridir. Araştırmanın bağımsız değişkeni Bornova RAM tarafından geliştirilen psiko-eğitim çalışmasıdır.

KATILIMCILAR

Araştırmaya Bornova Şehit Tahsin Gerekli Özel Eğitim Uygulama Okulu'nda eğitim gören 20 OSB tanıli çocuğun annesi, Bergama Selçukbey Ortaokulu'nda eğitim gören 9 OSB tanıli çocuğun annesi, Sabahat Akşiray Özel Eğitim Uygulama Okulu'nda eğitim gören 14 OSB tanıli çocuğun annesi ve Atatürk Organize Sanayi Bölgesi (AOSB) Özel Eğitim Uygulama Okulu, Gülen Kora Ortaokulu, Maltepe İlkokulu OÇEM sınıfında eğitim gören 9 OSB tanıli çocuğun annesi katılmıştır. Ancak tüm oturumları tamamlayan katılımcı sayısı 23'tür.

PSİKO-EĞİTSEL GRUP PROGRAMI

Psiko-eğitsel Grup Programı, 20 kişi olarak planlanmıştır. Program 6 hafta sürecek şekilde 6 oturumdan oluşmaktadır ve her oturumun süresi 2 saat olarak belirlenmiştir.

- 1. Oturum :** Tanışma – Kabul aşamalarının farkına varma
- 2. Oturum :** Duyguların farkına varma- Kaygı, Stres ve Depresyon kavramlarını tanıma
- 3. Oturum :** Engel türlerinin özelliği ve çocuklarının sınırlılıkları ve potansiyeli
- 4. Oturum :** Farklı aile tutumları
- 5. Oturum :** İletişim
- 6. Oturum :** Yasal haklar ve Geleceği planlama olarak hazırlanmıştır.

Katılımı arttırmak ve denek kaybını önlemek amacıyla katılımcıların çocuklarının uygulama sırasında okulda olmalarına özen gösterilmiştir.

➤ VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Beck Anksiyete Ölçeği: Beck, Epstein, Brown ve Steer tarafından 1988 de geliştirilmiştir. Ölçek, bireylerin yaşadığı anksiyete belirtilerinin sıklığını ve şiddetini belirlemeyi amaçlamaktadır. 21 maddeden oluşan ölçekten alınabilecek en yüksek puan 63 tür (Beck, 1988). Ölçeğin Türkiye'deki geçerlilik ve güvenilirliği (Ulusoy, Şahin ve Erkman 1998) tarafından yapılmıştır. Ulusoy ve Ark, ölçeğin Cornbach Alfa iç tutarlılık puanını 0,93 olarak tespit etmişlerdir.

Beck Depresyon Ölçeği: Aron T. Beck tarafından 1961 yılında geliştirilen Beck Depresyon Ölçeği (BD) karakteristik tutum ve depresyon belirtilerini ölçen 21 maddelik bir kendini değerlendirme ölçeğidir (Beck ve diğerleri, 1961). Ölçeğin Türkiye'deki geçerlilik ve güvenilirliği (Aktürk, Dağdeviren, Türe ve Tuğlu, 2005) tarafından yapılmıştır. Ulusoy ve Ark, ölçeğin Cornbach Alfa iç tutarlılık puanını 0,85 olarak tespit etmişlerdir.

➤ BULGULAR

Katılımcıların Beck Depresyon Ölçeğinden aldıkları ön test ve son test ortalama ve standart sapma değerleri **Tablo 1'de** verilmiştir.

	Ortalama	Sayı	Standart Sapma	Ortalamanın Standart Hatası
Depresyon Ön Test	15,2174	23	9,25378	1,92955
Depresyon Son Test	10,2174	23	8,32279	1,73542

Tablo 1 - Depresyon Testi Sonuçları

Katılımcıların Beck Depresyon Ölçeği ön test puanlarının psiko-eğitsel grup programının uygulanması ile son test puanlarına göre anlamlı bir şekilde düştüğü tespit edilmiştir.

Katılımcıların Beck Anksiyete Ölçeğinden aldıkları ön test ve son test ortalama ve standart sapma değerleri **Tablo 2'de** verilmiştir.

	Ortalama	Sayı	Standart Sapma	Ortalamanın Standart Hatası
Anksiyete Ön Test	18,0870	23	15,70730	3,27520
Anksiyete Son Test	16,2609	23	12,76436	2,66155

Tablo 2 - Anksiyete Testi Sonuçları

Katılımcıların Beck Anksiyete Ölçeği ön test puanlarının psiko-eğitsel grup programının uygulanması ile son test puanlarına göre anlamlı bir şekilde düştüğü tespit edilmiştir.

➤ **TARTIŞMA VE SONUÇ**

Bu çalışmanın amacı; Bornova RAM tarafından hazırlanan Psiko-eğitsel grup programının OSB tanısı almış çocukların ebeveynlerinin Anksiyete ve Depresyonları üzerindeki etkisini incelemektedir.

Çalışma verilerinin analizi sonucunda psiko-eğitsel grup programının OSB tanısı almış çocukların ebeveynlerinin Anksiyete ve Depresyon düzeylerini düşürdüğü bulunmuştur. Aynı zamanda psiko-eğitsel grup programlarına katılan ebeveynler uygulanan bu programdan yüksek düzeyde memnun olduklarını belirtmişlerdir. Ayrıca çocuklarına ilk defa tanı konulduğu zamanda bu tip grup çalışmalarının yapılmasının; ailelerin yaşayacakları şok, inkâr, suçluluk, kızgınlık ve depresyon süreçlerini daha hızlı atlattıklarına yardımcı olarak kabul aşamasına geçişi kolaylaştıracağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

1. Acıbadem (2021, Kasım 30). Otizm Spektrum Bozukluğu. www.acibadem.com.tr/ilgi-alani/otizm-spektrum-bozuklugu.
2. Aktürk, Z., Dağdeviren, N., Türe, M., ve Tuğlu, C. (2005). Birinci basamak için beck depresyon tarama ölçeği'nin Türkçe çevriminin geçerlik ve güvenilirliği. Türkiye Aile Hekimliği Dergisi, 3, s.117-2.
3. Ailem Özel Eğitim (2021, Kasım 30). Özel Eğitimde Ailenin Önemi ve amacı. <https://www.ailemozelegitim.com/bilgi/aile-egitimi/ozel-egitimde-aile-egitiminin-onemi-ve-amaci>.
4. Beck, A., T. (1961). An inventory for measuring depression. Arch Gen Psychiatry, 4(6):561-71.
5. Beck, A., T., Epstein, N., Brown, G., ve Steer, R., A. (1988). An inventory for measuring clinical anxiety: Psychometric properties. Journal of Consult Clinical Psychology, 56, s.893-897.
6. Cavkaytar, A. (1999). Özel Eğitimde Anne-Baba Katılımı. Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi Cilt 9, s.97-106.
7. Öz, F. ve Bahadır Yılmaz, E. (2009). Ruh Sağlığının Korunmasında Önemli Bir Kavram: Psikolojik Sağlık, Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Dergisi, s.82-89. <https://dergipark.org.tr/download/article-file/88536>
8. Ulusoy M, Sahin, N, H ve Erkmen, H. (1998). Turkish Version of the Beck Anxiety Inventory: Psychometric Properties. Journal of Cognitive Psychotherapy, 2, s.163-172.
9. Yeni wiki (2021, Kasım 30). Özel Eğitimde Aile Eğitimleri Programı. yeniwiki.fandom.com/tr/wiki/Özel_Eğitimde_Aile_Eğitimi_Programları.

SÖYLEŞİ

“İZOT” İzmir Otizm Orkestrası ve Korosu

Şefi Dr. Öğr. Üyesi Orçun Berrakçay ile Söyleşi

Ela GENÇ
Rehber Öğretmen

Ayşegül DOĞRU
Rehber Öğretmen

Konak
Rehberlik ve Araştırma
Merkezi

ÖZ BAKIŞ dergimizin bu sayısı Otizm farkındalığına katkı sağlamak amacıyla yayınlanmaktadır. Söz konusu otizm ve müzik olunca İzmir Otizm Orkestrası ve Korosu'ndan bahsetmeden geçmek düşünülemezdi.

2013 yılında kurulan ve halen çalışmalarına devam eden kısa adıyla İZOT, otizimli bireylerin oluşturduğu bir müzik topluluğu olma özelliğini taşımaktadır.

İZOT şimdiye kadar 200'e yakın yurt içi ve yurt dışı konser vermiştir. Biz de bu müzik topluluğunun nasıl kurulduğunu ve bugünlere nasıl geldiğini merak ettik ve Kurucu Şef Sayın Dr. Öğretim Üyesi Orçun BERRAKÇAY'ın kapısını çaldık. Kendisi ile oldukça keyifli bir söyleşi yaptık.

Söyleşimize başlamadan önce Dr. Orçun BERRAKÇAY'ı kısaca tanıyalım.

1982 yılı doğumlu Orçun BERRAKÇAY, ilk ve orta öğrenimini Seydişehir'de tamamladı. Antalya Aldemir Atilla Konuk Anadolu Lisesi Yabancı Dil Bölümünden 2000 yılında mezun oldu. Aynı yıl Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Müzik Eğitimi Anabilim Dalı'nda lisans eğitimine başladı ve 2004 yılında tamamladı. Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Müzik Bilimleri Anabilim Dalı'nda yüksek lisans eğitimini Temmuz 2008'de tamamladı. Doktorasını 2015 yılında yine Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Müzik Bilimleri'nde tamamladı. 2011 yılında Erasmus programı kapsamında öğrenci olarak Macaristan'a gitti. Szeged Üniversitesi Juhasz Gyula Eğitim Fakültesi Müzik Eğitimi Bölümünde bir yarıyıl süresince eğitim aldı. Macaristan'da bulunduğu süre içinde iki ayrı özel eğitim okulunda gönüllü olarak otizmlilerle çocuklarla müzik çalışmaları yaptı. Öğretim Görevlisi olarak; sırasıyla Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Özel Eğitim Bölümünde, İzmir Demokrasi Üniversitesi

Güzel Sanatlar Fakültesi Müzikoloji Bölümü'nde ve 2019 yılından bu yana da Yaşar Üniversitesi Sanat ve Tasarım Fakültesi Müzik Bölümünde özel gereksinimli lisans öğrencileriyle çalışmalarını sürdürüyor. 2018 yılından bu yana ODFED Otizm Dernekleri Federasyonu'nda Danışma Kurulu Üyeliği devam ediyor. İngilizce ve başlangıç düzeyinde Macarca bilen BERRAKÇAY'ın, Müzik ve Otizm üzerine makale, bildiri ve çevirileri vardır. Temmuz 2020'den bu yana İzmir Demokrasi Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Müzik Bölümü Müzikoloji Anabilim Dalı'nda Dr. Öğretim Üyesi olarak çalışmalarına devam ediyor. Bunun dışında Yaşar Üniversitesi Sanat ve Tasarım Fakültesi Müzik Bölümünde de görevlendirme ile özel gereksinimli lisans öğrencileriyle çalışıyor ve yaklaşık 17 yıldır otizmlilerle çocukların müzik eğitimi ve müzikle sosyalleşmeleri yönünde çalışmalar yürütürken 2013 yılından beri de kurduğu İZOT'un şefliğini sürdürmektedir.

Hoş geldiniz, Sayın BERRAKÇAY sizi dergimizin bu sayısında konuk etmekten büyük mutluluk duyuyoruz. Öncelikle teklifimizi kabul ettiğiniz için çok teşekkür ederiz.

Ben de sizin bu nazik davetiniz teşekkür ederim. Otizmlilerle yönelik farkındalıklar her geçen gün biraz daha büyüyerek devam ediyor. Bu noktada farkındalık sahibi insanların daha aktif çalışmasının gerektiğini düşünüyorum.

Özgeçmişinize baktığımızda müzikle başlayan bir kariyer görüyoruz.

Peki, nasıl oldu da siz otizme ve otizmlilerle ilgili duymaya başladınız?

Sizin kariyerinizin yolunu değiştiren şey tam olarak neydi?

2005 yılında henüz yüksek lisans öğrencisiyken bir özel eğitim rehabilitasyon merkezinde haftada bir gün müzik çalışmaları yapıyordum. Ders verdiğim bu kurumda otizmlilerle bir çocuğun müziğe olan ilgisi çok dikkatimi çekmişti. Ders boyunca gitar çalıp şarkılar söylüyordum. O çocuk benimle hiçbir şekilde ilgilenmeyip sınıfın bir köşesinde sırtını bana dönüp 45 dakika boyunca ben yokmuşum gibi davranmıştı. Ders bitip ben sınıftan çıkmak için kapıya yöneldiğimde benim çaldığım ve söylediğim şarkıları tekrar etmeye başladı. Bu öyle bir tekrardı ki tamamen hatasızdı. Çok şaşırmıştım. O merakla hemen öğretmenlerine nasıl bunu yapabildiğini sorduğumda ise çocuğun otizmliler olduğunu öğrendim. Tabii ki bu merakla hemen otizm hakkında araştırmalar yapmaya başladım. Sonra bu araştırmayı bir ödev haline getirdim. Bu ödev kısa ve yüzeysel bir ödev olmuştu ama ben araştırmaya ve bu öğrencilerle zaman geçirmeye devam ediyordum. Tez konusunu belirleme zamanı geldiğinde ise bunun mutlaka otizmle ilgili olmasını istedim. Enstitüde kabul edince ödevle başlayan yolculuk tez konusuna dönüştü.

Peki, yüksek lisans tez konunuz neydi?

"Müziğin bir Yaygın Gelişimsel Bozukluk Tipi Olan Otizmde Ortaya Çıkan Problem Davranışlar Üzerindeki Etkisi: Ritim Uygulaması Çerçevesinde 4 Örnek Olay Çalışması."

Adından da anlaşılacağı gibi otizmlilerle öğrencilerin problem davranışları olarak kabul edilen davranışlarına müziğin nasıl etki ettiğini araştırdım.

Benim için hayatımın bundan sonrasını şekillendiren çok önemli bir deneyim oldu. Bu tez sürecinde Menemen'deki Sabahat Akşiray OÇEM'de ön araştırmalar yaptım. Onun dışında bir Özel Eğitim Merkezi'nde eğitim gören dört öğrenci belirleyip onlarla uygulama çalışması yaptım. Tabi bu süre içinde artık o çocukların hayatına daha çok girmeye başladım. Müzik dışındaki gündelik hayatlarını da gözlemlene şansım oldu. Ailelerle de artık aramızda bir bağ oluşmaya başladı. Tez süresince çalıştığım bu 4 öğrencinin problem davranışlarının neler olduğunu belirleyerek ve "Müzik aracılığıyla bu davranışları ne kadar değiştirebiliriz, müzik buna bir etken mi?" sorusuna cevap aradık. Belirlediğimiz çocukların farklı farklı davranışları vardı. Örneğin bir tanesinin yüksek sesle konuşma, bir diğerinin göbek kaşıma davranışı vardı. Yüksek sesle konuşan çocukla ritim çalışmasına başladık, bir süre sonra yüksek sesle konuşma davranışı azalmaya başladı. Tabi ki gündelik yaşam içinde çocuğun davranışlarını en çok aile kontrol ediyordu. Hazırladığım bir çizelge üzerine yüksek sesle konuştuğu zamanları kaydediyorlardı. Yaptığımız alkışla ritim çalışmaları sırasında ritim çalgısına önceleri çok kuvvetli bir şekilde vururken, zaman içerisinde benim ona söylediğim "yavaş vur" komutu ile yavaş vurmaya başladı. Belli bir zaman sonra da komutu kendi kendine tekrar ederek yavaş vurmaya ve sesinin seviyesini ayarlamaya başladı.

Benzer bir şekilde göbek kaşıma davranışı olan bir çocuğumuz vardı. Acaba göbeğini kaşıma hareketi yerine gitar çalsa nasıl olur dedik. Çocuğumuza gitar çalmayı öğretmeye başladık. Göbek

kaşımanın yerini gitar alırken bu davranışta gittikçe azalmaya başladı. Diğer çocuklarda da bunun gibi farklı davranışlar analiz etmiştim. Hepsinde de farklı farklı sonuçlar ortaya çıktı. Böylelikle müziğin otizmli bireylerin problem davranışları üzerinde etkisinin olduğunu kendi gözlemlerimle tespit etmiş oldum. Böylelikle bilim dünyasına katkı sağlayan bir teze sahip olabildiğim ama en çok da o çocukların hayatlarına olumlu dokunuşlar yaptığım için çok mutlu olmuştum.

İzmir Otizm Orkestrası ve Korosu (İZOT) fikri ilk ne zaman ve nasıl ortaya çıktı?

Tez bittikten sonra benim çocuklarla bireysel çalışmalarım devam etti. Artık onları daha yakından tanıma fırsatım olmuş ve aramızda duygusal bir bağ oluşmuştu. Onlarla birkaç yıl boyunca çok çalışmıştık ve bunun devamını getirmek istedim. Buna ihtiyaç duyduklarını bilmek beni daha çok motive etti. Öte yandan özel eğitimden ve müzikten anlayan çok insan vardı. Fakat her ikisinden anlayan bir eğitmeniye ihtiyaç vardı. Bu anlamda kendimde bir sorumluluk hissettim. Otizmli çocuklarla zaten keyif alarak çalışıyordum. Bir şeyler yapmam gerektiği düşüncesi sürekli benimle birlikteydi. Çocukların hepsi ile bireysel bir şekilde çalışıyordum. Bir gün çok fazla çocuk tanıyorum ve hepsi de benimle zaman geçirmekten büyük keyif alıyorlar ama onlar birbirlerini tanımıyorlar diye düşündüm. Onların bu yalnızlığını nasıl değiştirebilirim sorusu beynimi kurcalarken, birlikte müzik yapmak nasıl olur dedim. Denemekle bir şey kaybetmeyeceğimi düşünerek bu fikrimi, Otizm Derneği (ODER) Başkanı Ergin GÜNGÖR ile paylaştım. Zaten daha öncesinde de onlarla iletişim halindeydim. Sonraki

süreçte TOBAV Opera ve Bale Çalışanları Vakfı'nda, o zaman ki müdürü rahmetli İsmail BİLEN hoca ile konuşarak böyle bir çalışma yapmak istediğimi söylediğimde tamamen ücretsiz olarak bize bir yer tahsis ettiler. Haftada 1,5- 2 saat salonlarını bize açtılar. Böylelikle artık çalışabilecek bir yerimiz de mevcuttu.

Ailelerle nasıl iletişim kurdunuz?

Bu süreçte "muzikveotizm.com" adı ile bir internet sitesi kurdum. Bu site üzerinden bir otizm korosu kurulacağını, müziğe karşı yatkınlığı, ilgisi olan ve şarkı söylemeyi seven otizmli katılımcıları aradığımı duyurdum. İlk hafta dört katılımcı ile başladık. Başlangıçta hepimiz için farklı öğrenmelerin gerçekleştiği bir süreç oldu. İlerleyen zamanlarda sayı sürekli bir şekilde artarak günümüze kadar gelmeyi başardık.

Aileler size nasıl ulaşıyor?

Çalıştığınız grubun yaş ortalaması var mı?

Aileler en çok birbirlerinden duyuyorlar. Bunun haricinde sosyal medyadan, web sayfasından ya da Otizm Derneği aracılığıyla ulaşıyorlar. Bir şekilde ulaşmak artık çok kolay oldu. Başlarken yaş sınırı ve hazır

bulunuşluk düzeylerine bakılmamıştı. Tek kriterimiz otizmlilik olmaktı. O nedenle farklı yaş gruplarından otizmlilik bireylerle çalışma başladık. Dolayısıyla yaş aralığı oldukça geniş bir yelpazeye dönüştü. 15-38 yaş aralığında katılımcılarımız var. Yaş ortalamamız şu an için 23 yaş seviyesindedir. Grup bu kadar genişleyince İZOT'a katılmak isteyen okul öncesi ve ilkököl çağındaki çocuklarımızı İZOT MINİ grubuna dâhil etmeye başladım. Yetişkin yaştaki katılımcıları müzikal anlamda belli bir aşamaya geldikten sonra gruba dâhil ediyorum. Böylelikle grup dinamiği korunmuş oluyor. Öte yandan kafamdaki bir diğer önemli proje İZOT GENÇ'i oluşturabilmek. Ancak Covid-19 salgın hastalığının başlaması nedeniyle bu projemi askıya almak durumunda kaldım. Şimdilik sadece var olan durumu korumaya yönelik çalışmalar yapabiliyoruz.

Orkestranızın adını nasıl koydunuz?

Orkestranın adı için çok farklı şeyler düşündük. Hatta ailelerden "Yağmur Çocuklar" isim önerisi geldi. Ancak "yağmur Çocuklar" dediğinde toplumun her kesiminde aynı etkiyi ve bilinci uyandırmayacağını düşünerek otizm kelimesini kullanmamız gerektiğini düşündüm. Bu amaçla koronun ismini İzmir Otizm Orkestrası ve Korosu koydum. Sonrasında bu isim ailelere de mantıklı geldi. Zaten otizm kelimesini de çok fazla kullanmıyoruz artık, koronun kısa bir adı da var; İZOT. Konserlere başlarken İZOT İzmir Otizm Orkestrası ve Korosu şeklinde anons ediyorum ama sonraki ikinci üçüncü cümlede, tüm resmi ve özel yazışmalarda İZOT ismini kullanıyorum. Ayrıca İZOT ismi daha akılda kalıcı oldu böylelikle

otizm kelimesini kullanmamıza gerek kalmadı. Prova yaparken bile çocuklara "hadi İZOT başlıyor" diyorum. Artık "İZOT" da markalaştı ve logomuz bile oldu.

İZOT'da birlikte çalıştığınız destek aldığınız kişiler var mı?

Önceleri tek başımaydım. Kimi zaman ailelerden de destek alıyordum. Zaman içinde üniversitelerden gönüllü eğitimciler ve gönüllü öğrenciler gelmeye başladı. Buca Eğitim Fakültesi'nde birkaç yıl boyunca öğretim üyesi olarak çalışmışım. Müzik Öğretmenliği ve Resim Öğretmenliği bölümlerinin özel eğitim derslerine giriyordum. Bu derslerin amacı Özel gereksinimli olan bireyleri tanıma ve onlarla müzik ve resim çalışmalarının nasıl yapılabileceği ile ilgili farkındalık ve beceri kazanabilmektir. Ayrıca Toplum Hizmet Uygulamaları dersi kapsamında da İZOT'a Eğitim Fakültesinden öğrenciler gelmeye başladı. Onların gelmesi hem otizmi tanımaları açısından hem de öğrencilerime yardım etmeleri açısından çok önemliydi. Öte yandan burada edindikleri deneyimlerle çoğu mezun olduktan sonra farklı şehirlere gittiler. Bu şehirlerde öğretmenlik mesleğini icra etmeye başladılar. Öğrendikleri en önemli

şey ise sınıflarında özel gereksinimli bireylere nasıl davranmaları gerektiği oldu. Bunun da çok değerli bir şey olduğunu düşünüyorum. Hatta ben bunun bir üst aşaması onların da gittikleri yerlerde bir otizm korusu kurmasını ve buldukları yerdeki çocukların hayatlarına dokunmasını çok isterim. Böylelikle tek başına bir ağaç gibi olmaktansa bir ormana dönüşebiliriz.

İZOT'ta ritim grubunun şefliğini emekli Müzik Öğretmenimiz Şefika YURGA Hocamız ile yürütüyor. Şefika Hocam büyük ve küçük grupla ritim çalışmalarına ve annelerden oluşan bir koro ile çalışmalar yapıyordu. Ama salgın hastalık dönemi ile birlikte bir süre çevrimiçi yapılan çalışmalarına ara vermek durumunda kaldık. Gönüllü eğitimcilerimizden emekli Müzik Öğretmenlerimiz Mazlum CİHANGİR ve Oğuz TAKMAK hocalarımız, uzun yıllardır konserlerimize mandolinle destek veriyor.

İZOT'a katılım için belli koşullarınız var mı? Seçici davranıyor musunuz?

Koroyu kurduğumuz ilk yıllarda herhangi bir koşul belirlemedim. Ancak İZOT şu an 9 yaşında ve bu oldukça uzun bir zaman. Bu zaman içinde koronun adını duyan gelmek isteyen çok çocuğumuz oldu ve

çalışacağımız çocuklarla artık bir ön değerlendirme yapmaya ihtiyacı hissediyorum. Çünkü doğrudan yeni bir katılımcı alırsam gruba uyum sağlamada zorluk çekebilir. Dokuz yıldır koruduğumuz ve sürdürdüğümüz bir sistemimiz mevcut ve mümkün olduğunca geliştirmeye çalışıyoruz. Yeni bir grup oluşturma düşüncemden bahsetmişim. O da kurulunca adı İZOT GENÇ olacak. Böylelikle iki ana gruba bölündüğünde kendiliğinden bir ayırım yapılmış olacak.

Peki, İZOT'da çalıştığınız çocuklar sabit bir ekip mi? Yani 9 yıl önce aldığınız çocuklarla hala çalışmaya devam ediyor musunuz?

Sohbetimizin başında İZOT'ta 4 kişi ile çalışmaya başladığımızı söylemişim bu sayı zamanla 45'e kadar çıktı. İlk öğrencilerimle beraber hala çalışıyoruz. Taşınma sebebiyle ayrılan kişiler oldu ancak çoğunlukla ilk kadro yerini hala koruyor.

Yaptığınız çalışmaların birey ve ailelerin zihinsel, sosyal ve ruhsal alanlarında ne gibi değişimler/gelişimler yarattığını gözlemliyorsunuz? Ailelerin yaklaşımı nasıl?

İZOT kurulurken amacım akademik müzik eğitimi alan çocuk yetiştirmek değildi. Şimdiki amacım da bu değil zaten temel amacım, çocukların sosyalleşmeleri, bir arada bulunarak şarkı söyleyip mutlu olabilmeleridir. Tüm bunların yanında başka şeyler de oluşmaya başladı. Çocukların arkadaşlık ilişkileri güçlenmeye başladı, aileler de yalnız olmadıklarını hissetmeye başladılar. Biz prova yaparken 1,5-2 saat boyunca onlar da kendi aralarında oturup sohbet ediyorlardı. Bu aileler genellikle, "Dışarı çıkacağız! Yine mi sorun yaşayacağız! Bir şey olacak!"

korkusu yaşıyorlardı. Ama buraya geldiklerinde bir sosyal ortama karışma fırsatı yakaladılar. Çocukların 40 tane arkadaşı olduysa annelerin de 40 tane arkadaşı olmuş oldu. Üstelik birbirlerinin yaşantılarını çok iyi anlayan arkadaşlardı. Örneğin koroda çalışan çocuklar yaş aralığı çok geniş; 15-38 yaş aralığını düşünürsek büyük olan çocukların anneleri kendi deneyimlerini küçük olan çocukların anneleri ile paylaşıyorlar. Bu paylaşım sayesinde kendi kendilerine sorunlarını çözebiliyorlar. Büyük bir aile olduk, artık ekip de kalabalıklaştı. Bir yere konsere gidecek oluyoruz, oldukça kalabalık bir şekilde gidiyoruz. Eskiden bir otobüse sığıyorduk artık sığmıyoruz. Şehir dışı konsere gideceğimiz zaman her çocuğun yanında bir tane de ebeveyn geliyor, zaten 20 çocuğun üstüne ebeveyn de eklenince artık tek otobüse sığmaz olduk. Bazı çocukların sosyal gelişimleri o kadar iyi duruma geldi ki onlar konserlere artık tek başlarına gelebiliyorlar. Bu değişimlerin her birinin kendi içinde çok kıymetli olduğunu düşünüyorum.

Biraz da İZOT MİNİ grubundan bahsedebilir misiniz? Neden bu grubu kurma ihtiyacı hissettiniz?

İZOT MİNİ 2017 yılında küçük grubumuz olarak kuruldu. Büyük grubumuz olan İZOT'un, çocukların sosyal ve akademik becerilerini olumlu yönde etkilediğini tecrübe etmiştik. Otizmlili çocuğu olan kimi aileler; çocuklarının eğitim hayatlarında arkadaşlık kurmada yaşadıkları zorlukları, okula gitmekten kaçınma ve sonuç olarak eğitim hayatını sürdürememe gibi durumlarla karşılaştıklarını dile getiriyorlardı. Özel gereksinimli bireylerle çalışan herkesin bildiği çok önemli bir gerçek var. Bu

çocuklar ne kadar erken eğitim almaya başlarsa o kadar fazla gelişim gösterebiliyorlar. Biz de eğer küçük yaşlarda müzikle ve oyunla eğitimlerine başlayabilirsek; bu onların hem okul hayatına uyumlarına hem de akademik başarılarını daha üst düzeye çıkarmalarına yardımcı olabileceğini düşündüğümüz için bu kararı aldık. Okul öncesi ve ilkökul çağındaki çocukları, 11 yaşına kadar olanlarını küçük gruba dâhil ediyoruz. Onların dil ve iletişim becerileri daha zayıf, evet kimisi konuşmuyor ama şunu çok iyi biliyorum ki onlar çok iyi birer dinleyiciler ve duydukları her şeyi kaydedebiliyorlar. Ben şimdiden kodlama yaparak şarkıları öğretiyorum, 9-10 yıl sonra şarkıların hepsini en güzel şekilde söyleyecekler. Ayrıca onların ailelerinin de gayet mutlu ve keyifli olduklarını gözlemliyorum. İZOT MİNİ ilk kurulduğu zamanlar gözlediğim problem davranışlar zamanla azaldı. Bu problemlerin bitmesi demek o çocuğu okul çağına hazır olması demek, İZOT MİNİ de oturmayı, beklemeyi öğrenen çocuk okula başladığında da 45 dakika boyunca sırasında oturmayı öğrenecek. O davranışı müzik aracılığıyla kazanmış olacak.

Ben onlara oturmayı öğretmiyorum, müzik aracılığıyla birlikte paylaşım yapıyoruz, gerisi kendiliğinden geliyor. Yapılan bu çalışmalar, o çocuğun eğitim hayatını kolaylaştırdığı gibi, öğretmenin işini de kolaylaştırıyor. Öte yandan çocuklarımızın devam ettikleri okullarında arkadaşları tarafından kabul görmelerinde ve bütünleştirici eğitimin daha sağlıklı uygulanabilmesine katkı sağlıyor. Bu bağlamda İZOT MİNİ'nin onların eğitim hayatına katkısı olacağına yürekten inanıyorum.

Bizlere, İZOT olarak düzenlediğiniz etkinliklerden biraz bahsedebilir misiniz?

Çok farklı yerlerden davetler alıp konserler veriyoruz. Kültür Bakanlığının bir projesine başvuru yapmıştık. Macaristan'da düzenlenen Uluslararası Özel Gereksinimli Bireyler Festivali'ne, Kültür Bakanlığımız da destek oldu. İzmir'den yaklaşık 50 kişilik bir ekiple Macaristan'a gelindi. Macaristan'da (Budapeşte) ve Avusturya'da (Viyana) 5 konser gerçekleştirdik. Kazakistan'dan iki ayrı davet geldi, her iki festivalde de sahne aldık. Salgın hastalık öncesinde TV8 kanalında, "O Ses Türkiye" programında misafir olarak sahne

rutin otizmlili bireylerin hayatlarında için çok önemli yer kaplıyor. Salgın hastalık başlayıp evlere kapandığımız dönemde sürekli arıyorlardı. Neden evdeyiz? Her şey bitti mi? İZOT bitti mi? Orçun yok mu artık? Ne zaman prova başlayacak? Şeklinde arka arkaya sorular soruyorlardı. Onlara bunun geçici bir durum olduğunu ve hastalık tehlikesi ortadan kalktığına yine prova ve konserlere başlayacağımızı söylüyordum. Arkasından hemen salgın hastalığın ne zaman biteceğini soruyorlardı. Bir süre sonra onların bu endişesini azaltmak için bir şeyler yapma zorunluluğu hissettim. Çünkü İZOT'un devam ettiğini bilmeye ihtiyaçları vardı. İlk aklıma gelen şey evden

Mazhar'ın babası Cemil DENİZER festival afişini yaptı, sosyal medyada duyurduk ve katılım almaya başladım. Bunları planlamak, sürekli canlı yayına birini davet etmek çok detaylı bir süreçmiş. Çocuklar açısından keyifli bir süreç oldu; gerçek bir sahnede sahne alır gibi hazırlanıp giyiniyorlardı. İşin en güzel tarafı oydu, hayatlarında ilk defa sahne deneyimini yaşayan öğrenciler olmuştu ama bu süreci evlerinde yaşadılar. Bu festivali daha cazip hale getirmek için benim tanınmış isimlere ulaşmam gerekiyordu. Ünlü isimler canlı yayınlara katıldı. Müzik Öğretmeni arkadaşım Özgen ZEYBEK aracılığıyla Beşiktaş Vakfı'na ulaştım, Vakıf Başkanı Hasan Anıl

Ben onlara oturmaya öğretmiyorum, müzik aracılığıyla birlikte paylaşım yapıyoruz, gerisi kendiliğinden geliyor. Yapılan bu çalışmalar, o çocuğun eğitim hayatını kolaylaştırdığı gibi, öğretmenin işini de kolaylaştırıyor. Öte yandan çocuklarımızın devam ettikleri okullarında arkadaşları tarafından kabul görmelerinde ve bütünleştirici eğitimin daha sağlıklı uygulanabilmesine katkı sağlıyor. Bu bağlamda İZOT MİNİ'nin onların eğitim hayatına katkısı olacağına yürekten inanıyorum.

aldık. TRT Müzik kanalında Metin ÖZÜLKÜ'nün sunuculuğunu yaptığı "Engelsiz Sahne" programında canlı yayına katıldık. Bugüne kadar ortalama 200 konserde sahne aldık.

Konserler demişken salgın hastalık döneminde konserler veremediniz. Bu durumun İZOT korosunda çocuklara yansımaları nasıl oldu?

Salgın hastalık sürecinde hepimizin olduğu gibi otizmlili çocukların da rutinleri ve hayatları değişti. Ama onlar bunu kabullenmekte daha da zorlandılar. Sizin de bildiğiniz gibi

bir otizm festivali yapmak oldu. Sosyal medya üzerinden çevrimiçi toplantılar, eğitimler yapılıyordu. Neden konser vermeyelim diye düşündüm. Canlı yayın şeklinde bir konser performansı sergilemek ilginç olabilirdi. Böylece evde koronun hazırlıklarını yapmak için nedenleri olacaktı. 2020 yılında Nisan ayında üç haftalık bir festival planladım. Sosyal medyada Pazartesi, Çarşamba, Cuma akşamları 3 hafta boyunca toplamda 9 canlı yayın olacağını duyurdum. Süreci planladım ve duyurusunu yaptım. Öğrencim

CANSIZOĞLU daha fazla kişiye ulaşmamızı sağladı. Festivalin final gecesinde Türkiye'nin farklı şehirlerinden ve yurt dışından katılım gerçekleşti. Böylelikle oldukça keyif veren bir festival yaşamış olduk. Final gecesi yaklaşık 2,5-3 saat sürdü. Finale otizmlili müzisyenlerin yanı sıra kendi alanında tanınmış ünlü isimler de katıldı. İZOT ve şahsım adına çok güzel bir deneyimdi. Yeri gelmişken destekleri için Beşiktaş Vakfı'na çok teşekkür ederim.

Onun dışında salgın hastalığın etkilerinin azalmasına rağmen

halen provalarımızı yüz yüze değil de çevrimiçi devam ediyoruz. Öte yandan konserlerimiz başladı ve son hız konser vermeye devam ediyoruz. Yine salgın hastalık döneminde yaşanan bir diğer ilginç gelişme bazı çocuklarımızın anneleri evde oldukları süreçte çocuklarına yardımcı olabilmek adına çalgı öğrenmeye başladılar. Çocukları ile birlikte evde müzik yapmanın onlara da iyi geldiğini düşünüyorum.

Otizm tanısı almış olup müzik alanında kendini yetiştirmiş, bu alanda eğitimler alan bireylerin sayısı gün geçtikçe artıyor. Sizin bu konuya bakışınızı öğrenebilir miyiz? Otizmlilerin akademik anlamda müzik becerilerini geliştirmek adına çalışmalar da buldunuz mu?

Evet, gerçekten bu konudaki örnekler son yıllarda oldukça arttı. Müziğe ilgisi olan özel gereksinimli bireylerin doğru yönlendirmelerle bu alanda akademik anlamda ilerlediklerine fazlasıyla şahit oluyorum. Bunun için eğitimcilerin ve ailelerin işbirliğiyle mücadele etmesi gerektiğini düşünüyorum. 2013 yılında İZOT kurulduğu zamanlarda öğrencilerimin bu aşamalara gelebileceğini görmek bir hayal gibiydi. Amacım bir arada olabilmek ve müzik yapabilmektir. Ancak İZOT'la birlikte çocuklar hem sosyal hem de akademik olarak ilerlemeye başladılar. Önce Güzel Sanatlar Liselerine yerleşmeye başladılar. Bu süreçte çok mücadele ettik. Zaman içinde onlar mezun olduktan sonra da artık bütün ailelerin beklentisi üniversite oldu. Üniversite kapılarını zorlamaya başladık. YÖK'le üniversitelerle görüştük, bununla ilgili çok mücadele verdik. Öğrencilerimiz artık üniversiteye gitmeye başladılar. Şu an İZOT' un 7 öğrencisi üniversitede,

“

Öğrencilerimiz artık üniversiteye gitmeye başladılar. Şu an İZOT' un 7 öğrencisi üniversitede, 1 öğrencimiz yüksek lisans yapıyor. Sanırım bu durumun benim için de bir mutluluk kaynağı olduğunu söylememe gerek yoktur.

”

1 öğrencimiz yüksek lisans yapıyor. Sanırım bu durumun benim için de bir mutluluk kaynağı olduğunu söylememe gerek yoktur. Birlikte çalıştığım çocukların çoğunu müzikle ilgili çok üst düzeyde becerileri var. Örneğin absolut kulak dediğimiz bir olay var. Bu kulağa sahip çocuklar duydukları her sesi herhangi bir referans değeri olmadan tanıyabilme yeteneğine sahipler. Bu özellik çok az görülen ve genetik bir yapısının olduğu düşünülen bir özelliktir. Bu özelliğe sahip kişiler duydukları her sesin notasını çıkarabilir ve sesinin perdesini tanımlayabilirler. Bu çocukların işitsel algıları çok kuvvetli, seslere karşı odaklanma durumları da çok üst düzeydedir. 4 yaşında bir öğrencimle çalışırken tişörtümdeki yazıyı okumaya başladı. Büyük gruptaki öğrenciler bana hep 3 yaşında okumayı öğrendim diyorlardı. Artık bu gibi durumlara fazlasıyla şahit oluyorum. Çalıştığım kimi çocuklar bütün notaları biliyor. Daha piyanoyu görmeden bastığım notanın adını söyleyebiliyorlar. Erken yaşta başlanırsa çok daha iyi yerlere geleceklere inanıyorum. Gördüğümüz gibi bu çocuklar gerçekten özel yeteneği olan

çocuklar ve akademik bir eğitimi sonuna kadar hak ediyorlar.

İZOT'a devam eden çocuklarınızın bir kısmının eğitim hayatı hala devam ediyor. Bu çocukların destek eğitimden de faydalandığını da biliyoruz. Bu çocuklar ve aileler için hepsini planlamak zor oluyor mu?

Okul ve destek eğitim bu çocuklar için çok önemli ama işin bu kısmında daha çok akademik becerilerin geliştirilmesine yönelik çalışmalar yapılıyor. Ama biz müzik yapıyoruz ve bunu müzik biraz daha eğlence tarafında düşünebiliriz. O nedenle ne aileler için ne de çocuklar için bu planlamayı yapmak zor bir iş haline dönüşüyor. Ama iş eğlenceden çıkıp akademik müzik kariyerine dönüştüğünde işin içine ciddiyetin girmesi kaçınılmaz oluyor. Ben bu süreçte katı bir akademik müzik eğitiminden yana değilim. Akademik eğitimi keyifli şekilde sürdürmekten yanayım. Beraber çalışıyoruz, prova yapıyoruz, İZOT şarkılarını söylüyoruz, bir yandan da bir yandan da akademik müzik eğitimlerine destek oluyoruz.

Yeri gelmişken, İZOT'un içinde, büyük grubumuzda çeşitli sebeplerle

“En büyük hayalim bir gün ülkemizi Kültür Bakanlığına bağlı bir devlet otizm korosu olarak temsil etmek”

lise eğitimini ertelemiş gençler bulunuyordu. Aileler üniversiteye devam eden çocukları gördükçe, kendi çocuklarının açık lise devam etmelerini ve dışarıdan lise eğitimini tamamladıktan sonra üniversite eğitimi alabileceklerine dair inanç geliştirdiler. Şu an dışarıdan lise okuyan öğrencilerimiz var ve Onları da üniversiteye yerleştirmek istiyorum.

İZOT olarak düzenlediğiniz etkinliklerde destek aldığınız kişi veya STK'lar var mı?

Düzenli olarak destek aldığımız bir kurum bulunmamaktadır. Dönemsel olarak küçük sponsorluklarımız oluyor. Bu da zaten ulaşım ve konaklamayı karşılama şeklinde gerçekleşiyor. Bu nedenle bazı yerlere küçük bazı yerlere büyük ekiple gidiyoruz. Bunun yanında en büyük destekçimiz hiç şüphesiz gönüllük esasına göre bize destek veren eğitimcilerimizdir. Onların emeklerinin bizim için çok değerli olduğunu düşünüyorum.

İZOT olarak 200 yakın konser düzenlediğinizi söylediniz, bunların hepsi İzmir'de değil ve seyahat etmeniz gerekiyor. Seyahatleriniz nasıl geçiyor?

Evet, Türkiye'nin dört bir köşesinden konser teklifleri alıyoruz. Çocuklar da zaman içinde seyahat etmeye alıştı.

Oldukça keyifli zaman geçiriyoruz. Bu seyahatlerin çocukların motivasyon ve disiplinin arttırdığını gözlemledim. Bu yüzden seyahat etmeyi İZOT olarak çok seviyoruz.

Bu kadar yoğun temponun içinde fiziksel ve zihinsel olarak yorulduğunuzu hissediyor musunuz? Kendinizi şarj edebilmek adına yaptığınız özel bir şey var mı?

Elbette kimi zaman fiziksel anlamda yorgunluk olabiliyor ama çocukların mutluluğunu ve başarılarını görmek olan yorgunluğumuz hepsini alıp götürüyor. Ama yine de kendime zaman ayırmayı da ihmal etmiyorum. Kışın çok yoğun bir programım var ve dolu dolu geçiyor. Yaz geldiğinde ise kendime bir rota belirleyip ülke ülke, şehir şehir gezmeyi çok seviyorum. Bu anlamda kendimi bir gezgin olarak tanımlayabilirim.

Peki, bize işinizin en keyifli tarafını tanımlayabilir misiniz?

Yaptığım işin en keyifli tarafı öğrencilerim mutluluklarına tanık olabilmek. Müzik aracılığı ile onlarla bağ kurabilmek. Çocukların saf ve karşılıksız sevgilerini hissetmek benim hayatımda çok değerli ve özel bir yere sahiptir.

Geleceğe yönelik istekleriniz, planlarınız nelerdir?

Yapmak istediğim en önemli şey

aile bağları güçlü, mutlu çocuklar yetişmesine aracılık edebilmek. Özel gereksinimli çocuğa sahip ailelerin çok farklı ve zor bir yaşantı sürdürdükleri bilinen bir gerçek ve bu durum ailenin bütünlüğünü de etkileyebiliyor. Özellikle anneler çoğu zaman pek çok yükü tek başlarına üstlenmek durumunda kalıyorlar. Çocuklarımızın mümkün olduğunca erken yaşta doğru eğitim almasını sağlamak, müzik aracılığıyla hayatlarına dokunmak, bağımsız yaşayabilmelerine destek olmak ve böylelikle ailelerinin hayat kalitesinin artmasına yardımcı olabilmektir.

İZOT ile ilgili en büyük isteğimi ise, 3 Aralık 2016'da İstanbul'da Otizm eylem planı kapsamında gerçekleştirilen bir organizasyonda sahne aldığımız sırada dönemin Başbakanı söylediğim cümleyi şimdi sizin aracılığınız ile bir daha tekrar edeyim.

“En büyük hayalim bir gün ülkemizi Kültür Bakanlığına bağlı bir devlet otizm korosu olarak temsil etmek”

Bakanlığa bağlı bir koro olduğumuzda hem çocuklar için istihdam alanı yaratmış hem de sponsor arayışı olmadan çalışmalarımızı daha profesyonelce bir şekilde yapabileceğimizi düşünüyorum.

Bunun dışında yine işin Üniversite ayağında gerçekleşen bir hayalim

oldu. Şimdiye kadar İzmir'deki üniversitelerin hiçbirinde olmayan "Özel Eğitim Uygulama ve Araştırma Merkezi" İzmir Demokrasi Üniversitesi bünyesinde 2021 yılında kuruldu. Şu an Yönetim Kurulu başkanlığını da yürütüyorum. Buna ek olarak "Otizm Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi" de henüz çok yeni kurulan bir araştırma ve uygulama merkezi olarak çalışmalarına başladı. Bu konuda Sayın Rektörümüz Prof. Dr. Bedriye TUNÇSİPER'in katkıları ve emeği göz ardı edilemez. Sizin aracılığınız ile kendisine bir kez daha çok teşekkür ediyorum.

Üniversitelerin bünyesinde kurulan bu araştırma ve uygulama merkezleri sayesinde seminerler düzenlenmesi, sertifika programlarının oluşturulması, çocukların eğitimlerine yönelik işbirliğinin olması açısından güzel bir gelişme olduğunu düşünüyorum. Hatta İzmir'deki Rehberlik Araştırma Merkezleri ile ortaklaşa yapılacak proje ve etkinliklerle daha fazla özel gereksinimli çocuğumuzun hayatına dokunacağımıza inanıyorum.

Bu arada farklı üniversitelerle de iletişim halinde olduğunuzu biliyoruz. Bu çalışmalarınızdan biraz bahsedebilir misiniz?

Evet, Yaşar Üniversitesinde 2 yıldan bu yana Müzik Bölümü'nde özel gereksinimli öğrenciler için ayrı bir şube oluşturuldu. Kabul edilen lisans öğrencileri belli başlı birkaç dersi ortak alıyorlar ama yoğun olarak, solfej, kulak eğitimi gibi dersleri ikinci bir B şubesinde yürütüyorlar. Bu dersler biraz daha zor derslerdir. Küçük bir grupla çalışılması başarı ve motivasyonlarını arttırıyor, "B" şubesi lisans derslerini ben yürütüyorum. 3 tane otizmi ve 1 tane down sendromlu öğrencim var. Bu da farklı bir model olması açısından ayrıca çok değerli ve kıymetli bir çalışma diye düşünüyorum. Aynı şekilde burada okuyan çocuklar da çok mutlu ve çok keyifli bir şekilde eğitimlerine devam edebiliyorlar.

Tüm bu çalışmaların size katkıları neler oldu?

Zamanımı daha doğru planlamayı öğretti. Bir kişiye söz verip onun arkasında durmam gerektiğini öğretti.

Planlı programlı yaşamının kendi hayatımı da daha olumlu etkilediğini gözlemledim. Olmayacak bir şeyin arkasından koşmamam gerektiğini öğretti. Karşılıksız sevgiyi öğretti. Çok aceleci olmamayı öğrendim. Günlük yaşamamayı geleceğe yönelik planlar yapmayı öğretti. Şu an yaptığım bir şeyin o çocuğun hayatını 10 yıl sonra da olumlu etkilemesini istiyorum. Sadece günü kurtarmayı düşünürsem o çocuğun geleceği açısından çok fazla kazanım elde edemeyiz. Özetle İZOT'la birlikte ben de daha planlı ve verimli çalışan ve bundan büyük mutluluk duyan bir insan haline dönüştüğümü söyleyebilirim.

Sayın Hocam, dergimiz ÖZ BAKIŞ adına size çok teşekkür ediyoruz. Çalışmalarınızın daha uzun yıllar devam etmesini diliyoruz. Sizinle farklı projelerde bir arada olmayı çok isteriz.

İZOT'u ve beni derginize konuk ettiğiniz için ben çok teşekkür ediyorum.

Destek Eğitim Odasında Verilen Eğitimin Öğretmen ve Veli Açısından Değerlendirilmesi

“

Bir toplumu güzelleştiren şeylerin başında farklılıklar gelir.

”

Derya ESEN / Uzman Özel Eğitim Öğretmeni
Bayraklı Rehberlik ve Araştırma Merkezi

➤ ÖZET

Yeryüzünde yaşayan tüm canlılar bütün benzerliklerine ve ortak özelliklerine rağmen farklılıklar gösterir. Onları “özel” kılan da işte bu farklılıklarıdır. Özel eğitim gereksinimi olan bireylerin eğitsel performanslarının, öğrenme ve kişilik özelliklerinin, ilgi ve tercihlerinin birbirinden farklı oluşu, onlara verilmesi gereken eğitim hizmetlerinin özelleştirilmesini, bireyselleştirilmesini gerekli hale getirmiştir.

Dünyada ve son zamanlarda ülkemizde yer bulan kapsayıcı eğitim yaklaşımı ile özel gereksinimli bireyin performansına, sosyokültürel özelliklerine, ihtiyaçlarına göre eğitimin düzenlenmesi esas hale gelmeye başlamıştır.

Özel eğitim gereksinimi olan öğrencilerin eğitim ortamlarını ve hizmetlerini, eğitimde kullanılan yöntem ve teknikleri, kullanılacak eğitim programını, materyallerini yukarıda değindiğimiz bileşenlere göre çocuklara uygun hale getirerek sunmak kapsayıcı eğitimin en önemli özelliğidir. Bu yaklaşımla eğitimde fırsat eşitliğinin ve adaletin sağlanması hedef alınmaktadır. Ülkemizdeki Tam Zamanlı Kaynaştırma/Bütünleştirme uygulamaları, kapsayıcı eğitimin sahadaki yansıması olarak düşünülebilir.

Milli Eğitim Bakanlığı, bu uygulamada özel eğitim gereksinimi olan öğrenciyi akademik olarak yaşlılarıyla benzer nitelikte performans gösterir hale gelmesi için kendi okulunun içinde ‘Destek Eğitim Odası’ndan eğitim almasını yasal zorunluluk haline getirerek eğitimde fırsat eşitliği ve adaletin sağlanması için önemli bir yol açmıştır. Böylelikle özel gereksinimli öğrencimiz hem akranlarıyla aynı eğitim ortamında eğitime devam edecek hem de gereksinim ve özelliklerine uygun şekilde desteklenmiş olacaktır.

Bu çalışmada, İzmir ili Bayraklı ilçesindeki okullara devam eden Tam Zamanlı Kaynaştırma/ Bütünleştirme tedbiri alan özel gereksinimli öğrencilerin, okullarındaki destek eğitim odalarından aldıkları hizmetler değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme okullarda görev yapan öğretmenler ve özel gereksinimli öğrencilerin velileri açısından yapılmıştır.

Değerlendirmedeki amaç, verilen destek eğitim hizmetlerini ortaya koymak ve bu hizmetleri daha verimli hale getirmek için yapılması gerekenleri belirleyebilmektir.

► Giriş

Özel eğitim, Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nde "bireysel ve gelişim özellikleri ile eğitim yeterlilikleri açısından akranlarından anlamlı düzeyde farklılık gösteren bireylerin eğitim ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamak üzere geliştirilmiş eğitim programları ve özel olarak yetiştirilmiş personel ile uygun ortamlarda sürdürülen eğitim" olarak tanımlanmaktadır. Özel eğitimde sağlanan hizmetler içerisinde öğrenciler farklı okul ve sınıf türlerine yerleştirilebilmektedirler (MEB, 2018). Bu yerleştirme türleri, özel eğitim gereksinimi olan öğrencinin eğitsel performansı ve eğitsel gereksinimlerine uygun olacak şekilde zaman zaman normal gelişim gösteren akranlarıyla birlikte olabilir. Bazen de sadece özel eğitim gereksinimi olan öğrencilerin bir arada bulunduğu ayrı eğitim ortamları olabilmektedir (Özbey, 2019).

Alan yazın incelendiğinde, özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin öncelikle normal gelişim gösteren akranlarının devam ettiği sınıf olmak üzere, özel eğitim sınıfı, gündüzlü özel eğitim okulu, yatılı özel eğitim okulu gibi farklı eğitim ortamlarına yerleştirildikleri görülmektedir. (Melekoğlu, 2018). Özel eğitime ihtiyacı olan bireyin; toplumla bütünleşmesini sağlamaya yönelik sosyal, öz bakım, dil ve iletişim alanlarındaki davranışlar ile düzeyine uygun

akademik, mesleki bilgi ve becerileri kazandırmak amacıyla destek eğitim hizmetlerinin verilmesi esastır. Bu hizmetler mümkün olduğunca normal gelişim gösteren akranlarıyla bir arada olmasını sağlayan en uygun eğitim ortamında gerçekleştirilmelidir. Bu eğitim ortamı da kaynaştırma/ bütünleştirme uygulamalarıdır. (RG. Sayı:26184, Tarih:31.05.2006).

Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'ne göre kaynaştırma/ bütünleştirme, özel eğitim ihtiyacı olan bireylerin her tür ve kademede diğer bireylerle karşılıklı etkileşim içinde bulunmalarını ve eğitim amaçlarını en üst düzeyde gerçekleştirmelerini sağlamak amacıyla uygulanır. Kaynaştırma/ bütünleştirme bu bireylere destek eğitim hizmetleri de sunularak akranlarıyla birlikte tam zamanlı ya da özel eğitim sınıflarında yarı zamanlı olarak verilen eğitimdir. Tam zamanlı kaynaştırma/ bütünleştirme kapsamında eğitim alan öğrenciler, kayıtlı buldukları okulda uygulanan eğitim programını takip ederler. Bu programlara ve öğrencilerin eğitsel performanslarına dayalı olarak BEP hazırlanır ve uygulanır. Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı (BEP), tek bir bireyin eğitim ihtiyacını, bireye sağlanacak olan ortamları ve bu amaçlı program geliştirmek için gerekli aşamaları içermektedir. BEP, özel gereksinimli bireyin eğitsel ihtiyaçları için bir ekip tarafından geliştirilmiş yazılı bir dokümandır.

Özel eğitime gereksinim duyan öğrencilerin eğitsel gereksinimlerini karşılamak; ancak BEP ile mümkündür (Fiscus ve Mandell, 2002; Akt. Can, 2015).

“

BEP, bir ekip işidir. Özel gereksinimi olan öğrenci ve öğretim programı hakkında bilgisi olan, kaynaklara ulaşabilen ve öğrenci için gerekli uyarlamaları yapabilen kişilerden oluşan bir ekip tarafından gerçekleştirilir (Clark,2000, akt. Can,2015).

”

BEP, bir ekip işidir. Özel gereksinimi olan öğrenci ve öğretim programı hakkında bilgisi olan, kaynaklara ulaşabilen ve öğrenci için gerekli uyarlamaları yapabilen kişilerden oluşan bir ekip tarafından gerçekleştirilir (Clark,2000, akt. Can,2015). Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'ne göre, özel eğitim okullarında ve kaynaştırma uygulamasının yapıldığı okullarda özel gereksinimli öğrenci için BEP geliştirilmesi, uygulanması, izlenmesi, değerlendirilmesi için BEP Geliştirme Birimi kurulur. BEP Geliştirme Birimi, okul müdürü veya görevlendireceği bir müdür yardımcısının başkanlığında, rehberlik öğretmeni, öğrencinin sınıf öğretmeni, öğrencinin dersini okutan alan öğretmeni, öğrencinin velisi ve öğrenciden oluşur. Gerekliğinde görüşlerine başvurulmak üzere, Rehberlik Araştırma Merkezi'ndeki Özel Eğitim Değerlendirme Kurulu'ndan bir üyenin BEP geliştirme ekibine katılımı sağlanır. Mesleki eğitim veren özel eğitim okullarında eğitim ve öğretim hizmetlerini planlamak, izlemek ve değerlendirmek amacıyla BEP geliştirme birimine meslek derslerini okutan bir alan öğretmeni katılır.

Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'ne göre destek eğitim odası, kaynaştırma/ bütünleştirme yoluyla eğitimlerine devam eden öğrenciler ile özel yetenekli öğrencilere ihtiyaç duydukları alanlarda destek eğitim hizmetleri verilmesi için düzenlenmiş ortam olarak tanımlanmaktadır (MEB,2018).

Yönetmelikte okul ve kurumlarda normal gelişim gösteren akranlarıyla birlikte eğitimlerine devam eden özel gereksinimli bireyler ve üstün yetenekli bireyler için özel araç-gereçler, eğitim materyalleri sağlanır. Bu yolla özel eğitim desteği verilmesi amacıyla destek eğitim odası açılabileceği belirtilerek destek eğitim odaları, yasal zemine oturtulmuştur (MEB,2018). Millî Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün 22.10.2015 tarih 10096465-160.01-E.10757068 sayılı Destek Eğitim Odaları Hk. Konulu resmi yazısına göre, bünyesinde kaynaştırma/ bütünleştirme uygulamalarına yer veren tüm okul ve kurumlarda bağımsız bir destek eğitim odası olmasa bile BEP kurulunca destek eğitim almasına karar verilen öğrencilere uygun eğitim ortamı sağlanıp destek eğitim planlaması yapılması zorunlu hale gelmiştir.

Destek eğitim odalarının (DEO) etkililiğine ilişkin alan yazın incelendiğinde, Ünal'ın (2008) çalışmasına göre öğrencilerin akademik alandaki amaçları gerçekleştirmelerinde etkili olduğu izlenimi edinildiği görülmektedir. Yazçayır'ın (2020) çalışmasında, kaynaştırma/ bütünleştirme eğitiminin ve DEO hizmetinin öğretmenlere, ailelere, özel gereksinimli ve tipik gelişim gösteren öğrencilere katkıları olduğu fakat kaynaştırma/ bütünleştirme eğitime ve DEO hizmetine ilişkin birçok hususta sorunlar tespit edilmiştir.

Yönetmelikte okul ve kurumlarda normal gelişim gösteren akranlarıyla birlikte eğitimlerine devam eden özel gereksinimli bireyler ve üstün yetenekli bireyler için özel araç-gereçler, eğitim materyalleri sağlanır. Bu yolla özel eğitim desteği verilmesi amacıyla destek eğitim odası açılabileceği belirtilerek destek eğitim odaları, yasal zemine oturtulmuştur (MEB,2018).

Bu hizmetlerin başarısını arttırmaya yönelik öneriler ortaya konulmuştur. Yavuz &Yavuz'un (2016) çalışmasına göre üstün yetenekli öğrenciler için uygun ortam ve koşullar sağlandığı takdirde öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerinin gelişebildiğinin görüldüğü ifade edilmiştir. Sayan'ın (2019) araştırmasına göre, destek eğitim odasından yararlanan okul öncesi kaynaştırma öğrencilerinin lehine anlamlı bir farklılık bulunduğu, destek eğitim odasında verilen eğitimin başarıya ulaştığı düşünüldüğü belirtilmiştir. Kale ve Demir (2017) tarafından yapılmış çalışmaya göre ise ilkokullarda Türkçe ve matematik derslerinde destek eğitim alan kaynaştırma öğrencilerinin

Türkçe ve matematik testi başarı puanlarının artış gösterdiği, destek odası eğitiminin öğrenci başarısını arttırmada etkili bir yol olduğunun görüldüğü ifade edilmiştir.

Alan yazın incelendiğinde kaynaştırma/bütünleştirme öğrencilerinin devam ettikleri okullarda bulunan destek eğitim odalarında verilen destek eğitim hizmetlerini alarak akademik başarılarının arttığı görülmektedir. Alan yazındaki çalışmalar ve alandaki uygulamalar özel gereksinimi olan öğrencilerin BEP planlarının titizlikle hazırlanmasının öğrencinin akademik gelişimi açısından önemli olduğunu göstermektedir. Yanı sıra bu öğrencilerin destek eğitim hizmetlerinden düzenli

yararlanmasının, öğrencinin akademik hayatına olumlu katkılar sunabileceği yönündedir.

Çocuklara verilen destek eğitim hizmetlerinin önemli paydaşları öğrencilerin velileri ve öğrencilere destek eğitim hizmeti sunan öğretmenleridir. Bu nedenle bu çalışmada, İzmir ili Bayraklı ilçesindeki okullara devam eden özel gereksinimli öğrencilerin destek eğitim hizmetlerinden aldıkları verimin öğretmen ve veli paydaşları açısından incelenmesi amaçlanmıştır.

➤ **Araştırma Örneklemi**

Bu çalışmaya ilçedeki tüm kademe ve sınıflardan toplam 77 veli, 120 öğretmen katılmıştır. Destek eğitim odalarından yararlanan çocukların büyük bir kısmının 10 yaş seviyesinde ve erkek çocuğu olduğu, üçüncü-dördüncü sınıfa devam eden çocuklar olduğu, çocukların evde derslerinin anneler tarafından takip edildiği görülmektedir.

➤ **Ölçme Aracı**

Özel gereksinimli öğrencilerin destek eğitim odalarında aldıkları hizmetlerin verimliliğini öğretmen ve veli paydaşları açısından incelemeyi hedefleyen bu çalışmada velilerin yanıtlaması için oluşturulan 21 maddelik anket hazırlanmıştır.

➤ **Araştırma Bulguları**

Veli Görüşlerine İlişkin Bulgular

Velilerle yapılan anket sonuçları incelendiğinde öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun devam ettikleri okulda destek eğitim odasının olduğu görülmüştür. Bu destek eğitim odalarından çoğunlukla yararlandığı, katılımcıların çocuklarının büyük bir bölümünün 2020-2021 eğitim-öğretim yılında destek eğitim hizmetlerinden yararlandığı bulgulanmıştır. Anket bulgularına göre öğrencilerin çoğunlukla matematik ve Türkçe derslerinden destek eğitim aldıkları, bu hizmetlerden en az haftada iki saat almak üzere, yoğunlukla 4-8 saat arasında yararlandıkları ortaya çıkmıştır.

Destek eğitim odalarında hizmet veren öğretmenlerin branşlarının genellikle matematik ve sınıf öğretmenliği olduğu görülmektedir. Bulgular incelendiğinde katılımcıların çocuklarının büyük bir çoğunluğuna devam ettikleri okulda BEP'in hazırlandığı tespit edilmiştir. BEP hazırlama sürecinde çoğunlukla velilerin BEP toplantısına çağırıldığı ve velilerin bu toplantıya katılım sağladıkları, BEP ile ilgili velilerin görüşlerinin alındığı görülmektedir.

Bulgular incelendiğinde velilerin bir kısmının çocuklarının devam ettikleri okulda aldıkları destek eğitim hizmetleri ve BEP ile ilgili fikirlerinin ve bilgilerinin olmadığı görülmüştür. Bu bulgudan hareketle

okullarda velilere yönelik BEP ile ilgili bilgilendirme çalışmalarının yapılmasının çocukların eğitim ve öğretimlerinin gelişimi açısından büyük önem arz ettiği düşünülmektedir. Çalışma sonuçlarına göre, genellikle okullarda yüz yüze eğitimde ve pandemi dönemi boyunca uzaktan eğitim sürecinde BEP uygulandığı ve destek eğitim hizmetlerinin devam ettiği görülmüştür. Velilere uzaktan ve yüz yüze sağlanan destek eğitim hizmetlerinin verimliliğini değerlendirmeleri yönünde sorular sorulmuştur. Verilen yanıtlara göre, uzaktan verilen destek eğitimin çoğunlukla verimli olduğunu belirtmiş olmalarına karşın yüz yüze yapılan destek eğitim çalışmalarının daha yüksek oranlarla verimli bulunduğu tespit edilmiştir.

Öğretmenlerin Görüşlerine İlişkin Bulgular

Öğretmenlerin yanıtlaması için 14 maddelik anket oluşturulmuştur. Bulgular incelendiğinde ankete katılan öğretmenlerin çoğunluğunun sınıf öğretmeni olduğu ve alanı itibarıyla ilkokulda çalıştıkları görülmektedir. Katılımcı öğretmenlerin çoğunluğunun özel eğitim gereksinimi olan en az bir öğrencisi olduğu, neredeyse tamamına yakının özel gereksinimli öğrencileri için BEP hazırlamış oldukları ortaya çıkmıştır. Hazırladıkları BEP'in daha çok Türkçe ve matematik dersleri olduğu görülmektedir. Yanıtlara göre öğretmenlerin çalıştıkları kurumların tamamına yakınında destek eğitim odasının bulunduğu görülmektedir. Ankette, verilen destek eğitim hizmetlerinin sürelerini belirlemeye yönelik sorular

sorulmuştur. Verilen yanıtlara bakıldığında çoğunluğunun yaklaşık 12 ders saati uzaktan destek eğitim hizmeti verdikleri ortaya çıkmıştır. Katılımcıların pandemi süreci de göz önünde bulundurulduğunda yüz yüze destek eğitime katılan öğrenci sayısının daha az olduğu görülmektedir. Verilen destek eğitim hizmetlerinin verimliliğini değerlendirmek üzere sorular sorulmuştur. Yanıtlar incelendiğinde öğretmen katılımcılar uzaktan destek eğitimi orta derecede verimli bulduklarını belirtirken büyük bir çoğunluğu yüz yüze verilen destek eğitim hizmetlerinin çok daha verimli olduğunu belirttikleri görülmüştür.

Tüm bu veriler ışığında hem öğretmenler hem veliler açısından yüz yüze eğitimin çok daha verimli bulunduğu ve

tercih edilen bir yöntem olduğu görülmüştür. Uzaktan eğitime devam etmenin gerekliliği söz konusu olduğunda uzaktan eğitimde destek eğitim hizmetlerinin geliştirilmesine ilişkin içerik ve erişim açısından çeşitli çalışmaların yapılmasının gerekli olduğu söylenebilir.

Kaynaştırma/bütünleştirme uygulamalarında veli-öğretmen-okul idaresi işbirliği kuşkusuz

özel gereksinimli öğrencilerin akademik ve sosyal yaşamlarının daha iyi ilerlemesi için önemlidir. Velilerin, çocuklarının destek eğitim odasından mümkün olan en üst düzeyde yararlanmaları için gerekli girişimlerde bulunmaları gerekmektedir. Çocuklarının performansına ve öğrenme özelliklerine uygun şekilde BEP'in hazırlanması için öğretmenlerle işbirliği yapması çocuğun akademik gelişimine

olumlu katkılar sağlayacaktır. Ayrıca öğretmenler de öğrencilerini her yönüyle tanımak ve onlara faydalı olabilmek için neler yapabileceğini düşünmeye ve planlamaya mutlaka zaman ayırmalıdır. Okul yöneticileri özel gereksinimli öğrencilerin eğitim ihtiyaçlarını karşılamak üzere destek eğitim odasının açılmasına ve uygun şekilde donanımlarını sağlamasına özen göstermelidirler.

Unutulmamalıdır ki kaynaştırma/bütünleştirme uygulamalarındaki tüm paydaşlar üstüne düşen görev ve sorumluluklarını tam ve doğru şekilde yerine getirdiklerinde özel gereksinimli öğrenciler toplumsal yaşama bağımsız bireyler olarak bir adım daha yaklaşmış olacaktır.

KAYNAKÇA

1. Can, B. (2015). Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı İle İlgili Özel Eğitim Öğretmenlerinin Yaşadıkları Sorunlar ve Bu Sorunlara Yönelik Çözüm Önerileri(KKTC Örneği).Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Yakınoğu Üniversitesi, Lefkoşa.
2. Clark, S., G. (2000). The IEP Process As A Tool For Collaboration. Teaching Exceptional Children, 33(2).
3. Fiscus, E., D., and Mandell, C., J. (2002). Developing Individualized Education Programs, (Çev. H. G. Şenel & E. Tekin). (Ed. G. Akçamete) 2. baskı, Ankara.
4. Kale, M., Demir, S. (2017). İlkokullardaki destek oda eğitiminin Türkçe ve matematik derslerindeki başarı üzerindeki etkisinin incelenmesi, TÜBAV Bilim 10 (4) syf. 47-57.
5. MEB. (2016). Destek Eğitim Odası Kılavuzu. 30.04.2021 tarihinde
6. https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2016_08/03045051_destek_egitim_odasi_kilavuz.pdf adresinden alındı.
7. MEB. (2018) Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği. 05.05.2021 tarihinde
8. https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_07/09101900_ozel_egitim_hizmetleri_yonetmeliği_07072018.pdf adresinden alındı.
9. Melekoğlu, M.A. (2018), Özel Eğitimde Yerleştirme Yaklaşımları ve En Az Sınırlandırılmış Eğitim Ortamı, M. ÇİTİL içinde, Özel Eğitimde Bütünleştirme, s. 21-38, Ankara: Vize Akademik.
10. Özbey, F. (2019), Zihinsel Yetersizliği Olan Çocuklara/Bireylere Sunulan Eğitim Hizmetleri, Ü. ŞAHBAZ içinde, Zihin Yetersizliği ve Otizm Spektrum Bozukluğu, s. 115-139, Ankara: Vize Akademik.
11. RESMİ GAZETE- (2006). Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği. Sayı:26184/Tarih:31.05.2006.
12. Sayan, A. (2019). Destek Eğitim Odalarında Eğitim Alan Okul Öncesi Kaynaştırma Öğrencilerinin Gelişimlerinin İncelenmesi. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Eğitim Yönetimi ve Denetimi Ortak Yüksek Lisans Programı, İstanbul.
13. Ünal, H. (2008), Birlikte Eğitim Ortamındaki Zihinsel Yetersizlikten Etkilenmiş Öğrencilere Destek Eğitim Odasında Verilen Destek Eğitimin Etkililiği. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
14. Yavuz, Y.&O. (2016), Destek Eğitim Odasında Uygulanan Etkinliklerin İlkokul Düzeyindeki Üstün Yetenekli Öğrencilerin Yaratıcılık Becerilerine Etkisi, Üstün Yetenekliler Eğitimi Araştırmaları Dergisi, 4(1), s. 1-13.
15. Yazçayır, G. (2020). Özel Gereksinimli Öğrencilere Yönelik Destek Eğitim Odası Uygulamalarının İncelenmesi, Yayımlanmamış doktora tezi, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

Özel Yetenekli Çocukların Eğitiminde BİLSEM'in Rolü

Melek ALKIŞ / Psikolojik Danışman

Buca Umurbey Rehberlik ve Araştırma Merkezi

Özel yetenek; insanlar tarafından tanımlanmış, karmaşık bir sosyal yapıdır. Özel yetenekli birey; yaşlarına göre daha hızlı öğrenen, yaratıcılık, sanat, liderlik kapasitesi önde olan, özel akademik yeteneğe sahip, soyut fikirleri anlayabilen, ilgi duyduğu alanlarda bağımsız hareket etmeyi seven ve yüksek düzeyde performans gösteren bireydir.

Anne babalar erken dönemden başlayarak iyi bir gözlemlerle çocuklarının özel yetenekli olduğuna dair ipuçlarını yakalayabilirler.

Özel yetenekli bireyler kendi içlerinde bilişsel/ dilsel yetenekler, ilgi alanları, öğrenme tercihleri, motivasyon düzeyleri, kişilik özellikleri, yaşamsal deneyimler gibi pek çok farklılık göstermektedir.

Ülkemizde özel yetenekli çocukların eğitilmesi için 1995 yılından beri Bilim ve Sanat Merkezleri faaliyetlerini sürdürmektedir (Köksal, Z. Leana-Taşçılar, kanlı, Yüreğilli Göksu ve Kömür, 2021)

BİLSEM Nedir?

Bilim ve Sanat Merkezleri olarak geçen ya da daha bilinir bir ifade ile BİLSEM'ler, özel yetenekli olarak tanılanan öğrenciler için okul sonrası bir uygulama destek eğitim hizmeti sağlayan resmî kuruluşlardır. Özel yetenekli öğrenciler, okul eğitimlerini tamandıktan sonra, haftanın birkaç günü, hafta içi veya sonlarında yaşlarıyla birlikte BİLSEM'lerde eğitim almaktadır. Okul öncesi, ilkokul, ortaokul ve lise çağındaki özel yetenekli öğrencilere yönelik verilen eğitimler, öğrencilerin gereksinimlerine göre ilerlemektedir.

BİLSEM'lerde proje tabanlı, disiplinler arası eğitim programı uygulanır ve eğitim etkinlikleri düzenlenir. Eğitimlerin genel amaçları öğrencilerin kendi yeteneklilerini fark etmeleri ve var olan kapasitelerini en üst düzeyde kullanmaları için destekleyecek deneyimler sağlamaktır. Bu amaçlara yönelik 19 branş esas alınarak hazırlanmış farklılaştırılmış öğretim programları uygulanmakta ve aynı zamanda bu programlara artı olarak öğretmenler ek atölyeler yapabilmektedir (Özer, 2021)

▼ BİLSEM'e Öğrenci Seçme Süreci Nasıl İşler?

1. BİLSEM'de eğitimler resim, müzik ve genel yetenek alanlarında verildiği için sınıf öğretmenleri, sınıflarında bulunan öğrenciler arasından her bir yetenek alanı için aday gösterebilir. Bir öğrenci en fazla iki yetenek alanından aday gösterilebilir.
2. BİLSEM'e öğrenci yönlendirme işlemi çocuğun devam ettiği ilkokul ile başlar. Bu amaçla birinci, ikinci, üçüncü sınıfa devam eden öğrencilerin sınıf öğretmeni, önerdiği öğrenciler için Gözlem Formu doldurur ve formu okul yönlendirme komisyonuna teslim eder.
3. Komisyon, okulun aday göstereceği öğrencileri ilgili öğretmenlere bildirir. Sonrasında gözlem formlarını, sınıf öğretmenleri MEBBİS/e-Okul Yönetim Bilgi Sistemleri Modülüne işler.
4. Okul müdürü, ön değerlendirme uygulamasına girecek öğrencilerin fotoğraflı giriş belgelerini onaylayarak öğrenci velilerine imza karşılığında teslim eder.
5. İl tanılama sınav komisyonları, uygulamaya girecek öğrencilerin randevularını verir.
6. Resim ve müzik yetenek alanları ön değerlendirme uygulamaları sınıf öğretmenleri tarafından öğrencilerin kayıtlı buldukları okullarda, genel zihinsel yetenek alanı ön değerlendirme uygulamaları ise öncelikle bölgedeki RAM'larda görev yapan uygulayıcılar tarafından yürütülür.
7. Genel zihinsel yetenek alanı ön değerlendirme uygulamaları cumartesi ve pazar günleri, günde beş oturum şeklinde yapılır.
8. Ön değerlendirme uygulamalarının tamamlanmasının ardından yetenek alanlarına göre bakanlığın belirleyeceği puanı geçen öğrenciler yetenek alanlarına göre bireysel değerlendirmeye alınır.
9. Bireysel değerlendirme uygulamaları sonucunda bakanlığın yetenek alanlarına göre belirleyeceği puanı geçen öğrenciler bilim ve sanat merkezine kayıt hakkı kazanır.

▼ BİLSEM'e Öğrenci Seçme Süreci Nasıl İşler?

- BİLSEM'ler okul veya okulların tekrarı değildir.
- BİLSEM'lere öğrenciler adrese dayalı sistem üzerinden değil, belirli bir değerlendirme aşamalarından geçerek ve uygun koşulları sağlayarak kabul edilirler.
- Bu kabul sürecinde öğrenciler hem grup hem de bireysel zekâ testleri ile değerlendirilir.
- Daha sonra ikamet adreslerine en yakın BİLSEM'de destek eğitim hizmeti alırlar.
- BİLSEM'lerde okul dışında kalan zamanlarda eğitim verilir ve okuldaki programlara uyma zorunluluğu veya okullardaki gibi sınav odaklı değerlendirme yoktur.
- Öğrenciler dönem boyunca gösterdikleri performanslar açısından, öğretmenler kurulunca değerlendirilir ve başarılı bulunmaları halinde eğitimlerine devam etmelerine izin verilir. (Sezginsoy, 2007).
- BİLSEM kurumunda çalışılan öğretmenlerin seçimi, BİLSEM Öğretmen Seçme ve Atama Kılavuzu'na göre belirlenir.
- BİLSEM'lerde okullarda uygulanan genel program ve öğretim sürecinden ziyade, farklılaştırılmış programlar ve küçük grup ya da bireyselleştirilmiş öğretim uygulanır.

- BİLSEM'lerde öğrenciler genel zihinsel yetenek, görsel sanatlar ve müzik alanında destek eğitim hizmetleri alırlar.
- Destek eğitim faaliyetleri sürecinde okullardaki yaklaşım ve yöntemlerden farklı olarak proje tabanlı öğretim, küçük grup çalışması, bireysel araştırma ve tasarım gibi öğretim modelleri ve yaklaşımları yer alır.
- BİLSEM'lerde proje aşamasında öğrenciler, bir proje üretir ve sunarlar. Zorunlu olmamakla beraber bu projeleri ile ulusal ve uluslararası yarışmalara katılmaları söz konusu olabilir.
- BİLSEM'lerde normal sınıf ortamı görüntüsünden farklı, fiziksel ortama sahip atölyeler ve uygulama alanları yer alır.

“

BİLSEM'lere öğrenciler adrese dayalı sistem üzerinden değil, belirli bir değerlendirme aşamalarından geçerek ve uygun koşulları sağlayarak kabul edilirler.

”

► **BİLSEM'de Eğitim Süreci Nasıl İşler?**

Bilim ve Sanat Merkezine başlayan öğrenciler için 5 aşamalı bir eğitim programı mevcuttur. Öğretmenler tarafından hazırlanan programlar öğrenci merkezlidir. Öğrencilerin yaratıcılık düzeyini, problemlere karşı bakış açısı ve çözüm bulma becerilerini geliştirecek şekilde bireyselleştirilerek hazırlanır.

Programların uygulanmasında örgün eğitimin sınav sistemi ve geçer not alma amacından tamamen farklı olarak özel eğitim yöntem ve teknikleri, özel materyaller kullanılır. BİLSEM'lerin yapısında süreç odaklı, proje tabanlı öğrenme modeliyle eğitim yer almakta ve öğrencilerin istenilen niteliklere uygun ürün/projeler gerçekleştirmeleri beklenmektedir.

Uyum Programı

BİLSEM'lere uyum sürecini hızlandırmak amaçlı kurumu, öğretmenleri, diğer öğrencileri ve programları, BİLSEM'lerin misyon, vizyon ve temel değerini tanıtan aynı zamanda öğrencinin tanınmasına olanak veren toplamda iki aylık süreyi geçmeyecek şekilde planlanıp uygulanan kısa süreli eğitim programıdır.

Destek Eğitim Programı

BİLSEM'lerde ikinci aşamada yer alan programdır. Genel zihinsel yetenek alanından tanınmış ve Uyum Programını tamamlayan öğrenciler bu programda yer alır. Destek Eğitim Programında iş birliği, iletişim, öğrenmeyi öğrenme, grupla çalışma, bilimsel araştırma, girişimcilik, problem çözme, eleştirel ve yaratıcı düşünme, etkili karar verme, teknoloji okuryazarlığı, kaynakları etkin kullanma gibi becerilerin kazandırılması amaçlanır.

Bireysel Yetenekleri Fark Ettirme Programı

BİLSEM'lerde üçüncü aşamada yer alan programdır. Genel zihinsel yetenek alanından tanınmış ve destek eğitim programını tamamlayan öğrencilerin bireysel yeteneklerinin farkına varmalarını amaç edinen eğitim programıdır. Disiplinler arası ilişkiler dikkate alınarak program süreci içinde uygulanmak üzere öğrencilerin yaratıcılıklarını öne çıkaracak disiplinlere yönelik programlar hazırlanır. Bireysel yetenekleri fark ettirme programı, öğrencinin tüm alan ve disiplinleri tanınmasına olanak sağlayacak şekilde planlanır (Köksal vd., 2021).

Özel Yetenekleri Geliştirme Programı

BİLSEM'lerde dördüncü aşamada yer alan programdır. Genel zihinsel yetenek alanında tanınan bireysel yetenekleri fark ettirme programını tamamlamış öğrenciler ile müzik ve görsel sanatlar yetenek alanında uyum programını tamamlayan öğrencilerin özel yeteneklerini geliştirmelerini sağlamak amacı ile yürütülen eğitim programıdır (Köksal vd., 2021).

Proje Üretimi ve Yönetimi Programı

BİLSEM'de son aşamadır. Özel yetenekleri geliştirme programını bitiren öğrencilerin ilgi, yetenek, merak ve istekleri doğrultusunda herhangi bir alanda grupla ya da bireysel olarak çalışma becerisinin gelişmesine olanak sağlayıp aynı zamanda proje üretebilme eğitimi verilen eğitim programıdır.

➤ BİLSEM Değerlendirmeleri Süreci

BİLSEM eğitim programları kapsamında sunulan her eğitim kademesinde, programların süreç ve sonuç değerlendirmeleri danışman öğretmenlerce yapılır. Bakanlığın hazırladığı BİLSEM modülündeki “Eğitim Programı Değerlendirme Tablosu”, öğrencilerin dersine girdiği alan öğretmenlerince doldurulmaktadır.

“Eğitim Programı Değerlendirme Tablosu” derecelendirmelerinin ardından, bir sonraki programa geçmesinde sorun olmayan öğrencilere program tamamlama belgesi verilerek bir üst programa geçişleri sağlanır (Köksal vd., 2021).

➤ BİLSEM Sürecinde Ailelere Öneriler

- Her çocuğun kendine özgü potansiyeli vardır. Tanılama ise bu potansiyeli ortaya çıkarmak için yapılır. Bu sebeple çocuğunuzun tanılama veya BİLSEM’de eğitim alması için ön hazırlık yapması gerekmez.
- Aksine hazırlık durumu, çocuğunuzun tanılama sürecini sınav olarak algılamasına ve stres yaşamasına sebep olabilir.
- Çocuğunuza BİLSEM değerlendirmesi ya da tanılama süreci öncesinde süreçle ilgili bilgi verebilir, tanılama sürecini sınav olarak düşünmemesini, çıkışta onu bekliyor olacağınızı söyleyebilirsiniz. Bu durum onun rahatlamasını sağlayacaktır.
- Değerlendirme sonrası konuyla ilgili sorularınızı sonraya bırakabilir, çocuğunuzun iyi ve hazır hissettiği başka bir ana erteleyebilirsiniz.
- Farklı bir değerlendirmede özel yetenekli olarak tanılanan çocuğunuz, BİLSEM değerlendirmesinde benzer sonucu elde edememişse nedenlerini araştırabilir, çocuğunuza ihtiyacı olan desteği vererek, gerekli durumda uzman desteği alabilirsiniz.
- Çocuğunuzun tanılama sonucunu eğer varsa çocuğunuzla çalışmakta olan uzmanla paylaşabilir ve okuldaki rehberlik ve psikolojik danışmanlık servisini bilgilendirebilirsiniz. Bu durum çocuğunuzun ortamlarda duyacağı gereksinimlerin karşılanmasına katkı sağlayacaktır.

Çocuğunuzun BİLSEM değerlendirmesinde eğitim hakkı elde edememesi her şeyin sonu anlamına gelmediği gibi elde etmesi durumunda da abartılı bir biçimde tepkiler verilmemelidir. Eğitim hakkı elde etme durumunu etrafına övünerek anlatan ailelerin çocuklarında baskı söz konusu olabileceği gibi duygusal gelişimleri de bu durumdan olumsuz etkilenebilir.

KAYNAKÇA

1. Köksal, M. S., Leana-Taşçılar, M. Z., Kanlı, E., Yüreğilli Göksoy, D. ve Kömür, E. (2021). Özel Yetenek ve BİLSEM’ler. Köksal, M. S., Barın, M. R. (Ed.), Ankara. Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü
2. Sezginsoy, B. (2007) Bilim-sanat merkezi uygulamasının değerlendirilmesi. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
3. MEB (2021) T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi, Ankara
4. MEB (2022) T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü Bilim Ve Sanat Merkezleri Öğrenci Tanılama Ve Yerleştirme Kılavuzu, Ankara

BİLSEM - BİLİM ve SANAT MERKEZLERİ

BİLSEM'lerde Reggio Emilia Yaklaşımı

Akın GÜNGÖR / Çiğli Rehberlik ve Araştırma Merkezi Müdürü

Dr. Aysun AKÇAY GÜNGÖR / Çiğli Karşıyaka Aydoğan Yağcı BİLSEM Müdür Yardımcısı

Çiğli Rehberlik ve Araştırma Merkezi

Dünyada ülkeler, üstün yetenekli öğrencilerin eğitim ile ilgili haklarını geliştirme, tanınmalarını sağlama ve en iyi şekilde eğitim almaları ile ilgili çalışmalar yapmaktadırlar. Üstün yetenekli öğrencilerin eğitimi ile ilgili ülkeler arasında farklı uygulamalar bulunmaktadır.

Bu konuda yaygın olarak kullanılan iki uygulama bulunmaktadır. Bunlardan ilki, bu öğrencilerin sınıfa erken başlatılıp, devam eden süreçte sınıf atlatılmasıdır. Diğer uygulama ise bu öğrencilerin kendi akranları ile aynı sınıfta zenginleştirilmiş kaynaştırma eğitimi programı ile birlikte eğitim almasıdır (Kılıç, 2018).

Ülkelerde birbirinden farklı uygulamalara rastlanmasına rağmen, bireylere farklı bakış açısı kazandırma ve bireylere zenginleştirilmiş programlarla eğitim alınması gerektiği ortak bir görüş olarak karşımıza çıkmaktadır. Üstün yetenekli öğrencinin sınıf atlatıldığı sistemde ayrıştırıcı bir eğitim politikası izlenirken; zenginleştirilmiş kaynaştırma eğitimi uygulayan sistemde, daha çok birleştirici ve kapsayıcı bir sistem sunulmakta ve bu öğrenciler sistem içerisinde hissettirilmeden geliştirilip topluma faydalı hale getirilmeye çalışılmaktadır. İngiltere'nin 1944 yılında uygulamaya başladığı ve sistem içinde bütünüleyici olarak nitelendiği uygulamasında üstün zekâlı ve yetenekli öğrencilerin gidebileceği ayrı bir okul bulunmamakla birlikte bu öğrencilerin katılabileceği kilise korosu, müzik, bale, sahne sanatları eğitimi veren okullar ve sahne etkinlikleri bulunmaktadır (Vainar, Gali ve Shakhina, 2016; Akt. Kılıç, 2018).

Günümüzde, üstün yetenekli çocukların

eğitimi için kurulan ve onların sistemden ayrışmalarını sağlayan nitelikte eğitim veren okullardan bir tanesi İngiltere'de yer almaktadır. Bu okul tüm dünyadan ortaöğretim çağına gelmiş öğrencileri kabul ederek, onlara yaratıcı ve zenginleştirilmiş bir programla hizmet sunan bir yaz okulu olma özelliğini taşımaktadır.

Avrupa Yaz Okulu adıyla Almanya'da eğitim faaliyetlerine devam eden okulda ise fen bilimleri ve sosyal bilimlerin birbiri ile ilişkide olduğu disiplinler arası bir eğitim verilmektedir.

Afrika'da Afrika Üstün Zekâlı Vakfı tarafından kurulan yöneticilerinin Afrikalı ve İngilizlerin oluşturduğu okulda ise bilgisayar ve matematik alanında eğitim verilmektedir.

Hırvatistan'da Rijeka Üstün Zekâlı Çocuklar Merkezi üstün yetenekli çocukların toplum içinde tanınması, ihtiyaçlarının farkındalığı dikkat çekmek adına yuvarlak masa toplantıları ve halka açık gösteriler yapmaktadır. Bunun yanında üstün yetenekli çocukların gelişim ve eğitim hakkını savunmaya yönelik araştırma çalışmalarının yapıldığı Üstün Zekâlı Çocuklar Derneği Okulu da bulunmaktadır (NAGC, 2019).

Türkiye'deki sisteme en çok benzeyen İsrail'de ise 1970 yılında Milli eğitim bakanlığı bünyesinde kurulmuş, Sanat ve Bilim merkezleri kanalıyla bu öğrencilere okul dışı saatlerde eğitim verilmeye başlanmıştır.

Türkiye’de ise üstün yetenekli çocukların eğitimi için ilk kez 1948 yılında İdil Biret ve Suna Kan yasası çıkarılmıştır. Bu yasa 1956 yılında kapsamı genişletilerek “6660 Sayılı Müzik ve Plastik Sanatlarda Olağanüstü Yetenek Gösteren Çocuklar Hakkında Kanun” olarak yürürlüğe girmiştir. Yürürlükte olan bir kanun olmasına rağmen 1978’den sonra yasa uygulanmamıştır (Özsoy, Saldıroğlu ve Sever, 1991).

Ülkemizde Bilim Sanat Merkezleri (BİLSEM) 1995 yılında kurulmuş olup; anaokulu, ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarına devam eden özel yetenekli çocukların gittiği merkezlerdir. Bu öğrenciler BİLSEM’de kendi eğitim kademesi programının dışında ama onu tamamlayan özellikte ancak zenginleştirilmiş bir eğitim almaktadırlar. Bu öğrenciler örgün eğitimleriyle paralel olarak BİLSEM’lerde öğretmenleriyle ilgi ve yeteneklerine göre proje tabanlı bir yaklaşımla birlikte çalışmaktadırlar. Böylece kendi okullarında toplumla bütünleşen çocuklar bu merkezler aracılığı ile

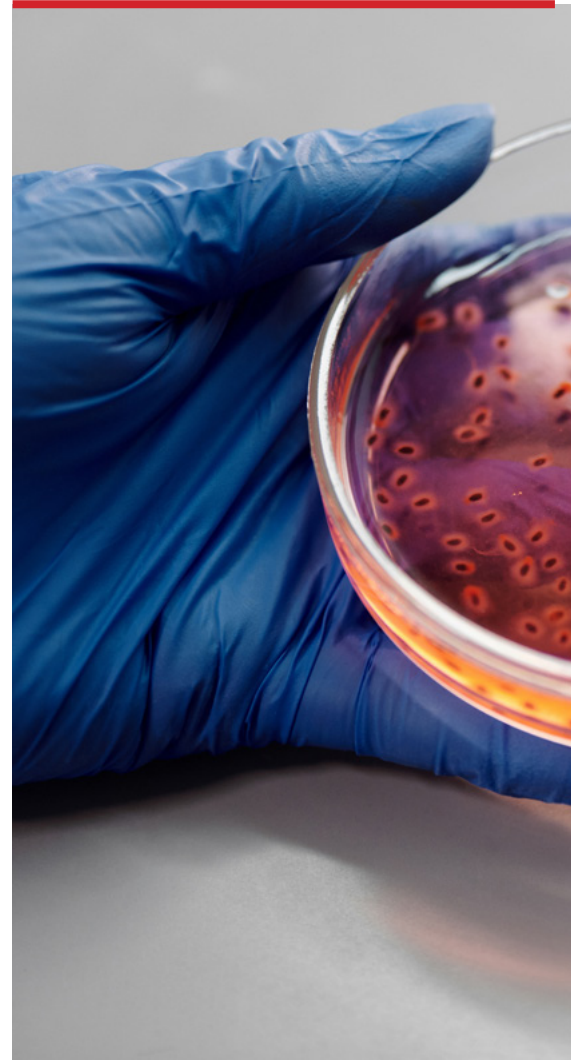

**Çocuk bilim,
sanat ve felsefeyi
günlük yaşamla
birleştirerek
somutlaştırmakta
ve kalıcı öğrenmeler
kendiliğinden
sağlanmaktadır.**

kendi yetenekleri doğrultusunda kendilerini geliştirmektedirler (Bapoğlu, Gürsoy ve Aral, 2016).

Reggio Emilia İtalya’da bir şehirdir. Bu eğitim yaklaşımı kurucusu Malaguzzi tarafından ilk kez bu şehirde okul öncesi eğitime yön vermek amacıyla 1968 yılında ortaya atılmıştır. Reggio Emilia Yaklaşımı “çocuklarla ilgili şeylerin sadece çocuklardan öğrenebileceği” felsefesine dayanır. Malaguzzi, “doğumdan itibaren sosyal olan, zekâ dolu ve meraklı bir çocuk” imgesi çizmektedir. Malaguzzi’nin sosyal ilişkisel temelli eğitim fikri, her bir çocuğun diğer çocuklarla ilişkide ve etkileşimde olmasını, çocukların diğer çocuklar, aile, öğretmen, toplum ve çevre ile karşılıklı etkileşimlerini ve ilişkilerini harekete geçirmesini destekleme üzerine odaklanmaktadır. Bu becerideki çocuklar, doğruların, değerlerin ve kültürün bir üreticisi olmaya başladıkları sistem içerisinde değişiklikler ve yenilikler oluşturmaktadırlar (Edwards, 2002). Yani çocuk sistemin küçük bir parçası olmaktan öte düşünen, üreten ve eğitim sistemine yön veren bireylere dönüşmektedir. Reggio Emilia yaklaşımının bir diğer temel özelliği ise; çocuklara somut yaşantılar sunulması ve yeni buluşlar yapmalarına fırsat vermesidir.

Çocuklar sırasıyla araştırma, üretme ve önerilerini test etme aşamalarından geçmektedirler. Bu aşamaları gerçekleştirirken çocuklar, resim çizme, heykel, dramatik oyun gibi birçok

sembolik yolla kendilerini ifade etme şansı yakalamaktadırlar. Reggio eğitimcilerinin “Çocuğun Yüz Dili” adını verdikleri bu görüş, çocukların somut yaşantıları sembolik ifadelere dönüştürdükleri çok sayıda dili ifade etmektedir (Temel ve Dere, 1999). Çocuk bilim, sanat ve felsefeyi günlük yaşamla birleştirerek somutlaştırmakta ve kalıcı öğrenmeler kendiliğinden sağlanmaktadır.

“

Reggio Emilia okullarının dış görünüşü de oldukça ilgi çeken bir yapıya sahiptir.

Su oyunlarının yapılması için bölümler, tırmanmak için tepeler, tamamı aileler tarafından dikilen ağaçlar ve piknik yapmak için masalar bulunmaktadır

(Bennett, 2001).

Reggio Emilia okullarında yetişkinler ve çocuklar arasındaki sosyal etkileşimi kolaylaştırmak amacıyla bütün çocukların ve öğretmenlerin birlikte bulunabilecekleri “Piazza” adı verilen büyük bir alan bulunmaktadır. Sınıflar bu alanın etrafında düzenlenmiştir. Çocuklar ve yetişkinler gün boyunca bu alandan geçerek sosyal etkileşimin ve paylaşımın güçlenmesine katkıda bulunmaktadır (Aral, Kandır ve Yaşar, 2000). Her Reggio Emilia okulunun, doğal materyaller ve sanatsal faaliyet gerçekleştirmesine yardımcı olacak malzemeler ile dolu olan, stüdyo ve laboratuvar karışımı “Atelier” adı verilen bir atölyesi vardır. Her atölyede öğretmen ve öğrencilerle birlikte çalışan “Atelierista” adında birer grafik sanatları uzmanı bulunmaktadır. Bu kişi, eldeki proje ile ilgili haftalık çalışmaların planlanmasına yardım etmektedir. Bu çalışmalar, öğrencinin kil, resim, kolaj, heykel gibi yeni sanatsal çalışmalarını destekleyici araçlarla kendini ifade etmesine yardımcı olmaktadır.

Reggio Emilia okullarının dış görünüşü de oldukça ilgi çeken bir yapıya sahiptir. Su oyunlarının yapılması için bölümler, tırmanmak için tepeler, tamamı aileler tarafından dikilen ağaçlar ve piknik yapmak için masalar bulunmaktadır (Bennett, 2001).

Reggio Emilia okullarındaki başka bir özellikte, yer ve tavanda değişik özelliklerde aynaların bulunmasıdır.

Okulun girişinde yer alan üçgen çatı biçiminde düzenlenmiş konveks ve konkav aynaların sağladığı değişik görüntü şekilleri ile çocuğun kendisini farklı açılardan gözlemlemesini sağlamakta ve yaratıcı düşünmesine katkı sağlamaktadır (Temel ve Dere, 1999). Bu özellik diğer yöntemlerden farklı olarak oldukça dikkat çekmektedir.

Öğretmenler, çocukların keşfetmeleri ve problem çözmeleri için çok fazla imkana sahip ortamlar yaratmaktadırlar. Bunların çoğunluğu iş birliği ve tartışmaların olduğu küçük gruplar halinde olan ortamlardır. Aynı zamanda öğretmenler, çocukların daha önceki konuşmalarını ve eylemlerini hatırlayabilmelerine yardımcı olarak öğrenmeyi gözle görülür hale getirmeye çalışan kaydedici rolündedirler (Edwards, 2002; akt. Tonbul ve

Çiğdem,2020). Sınıflar tek bir öğretmene ait değildir. Okulun bütün eğitim kadrosu birlikte plan yaparak çalışmaktadır.

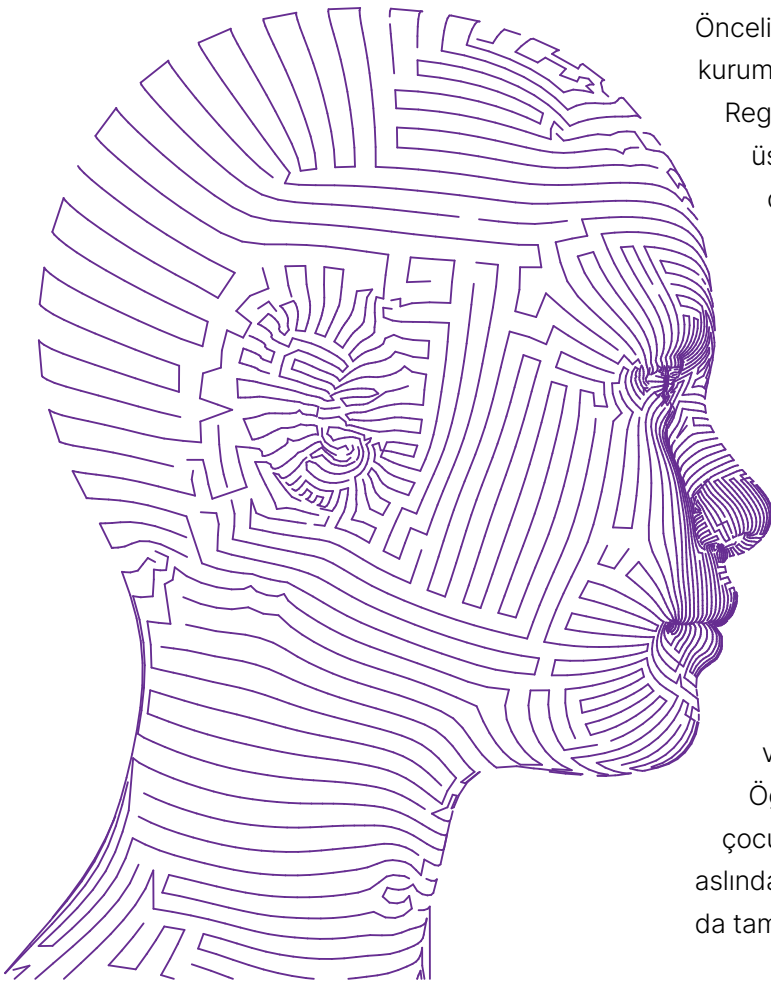
Haftalık olarak yapılan planlama saatine, okulun aşçısı, diğer görevlileri ve gerekliyse paydaşları da katılmaktadır. Görev hiyerarşisi yoktur. Görev hiyerarşisi olmadığı için herkes planlama ve çocuklarla ilgili diğer çalışmalara dahil edilmektedir. Her yaş grubu için iki öğretmen bulunmaktadır. Bazı merkezlerde ise yaklaşık yirmi çocuğun bulunduğu karışık yaş gruplarından meydana gelen gruplar bulunmaktadır.

Çocuğun rolü proje geliştikçe öğretmenle birlikte "fikir topuna" ileri geri vurmaktır. Çocuklar, düşüncelerini nasıl dile getirebilecekleri ve problem çözme yolları konusunda fikirler üretmeleri için teşvik edilirler. Çocuklardan sonuca nasıl ulaştıklarını grafikler ya da kendi yaptıkları modeller aracılığıyla diğer arkadaşlarına göstereceği sunular yapması beklenir (Temel ve Dere, 1999).

Öncelikle birtakım fiziksel düzenlemelerle birlikte, kurumların standart okul profilinden farklı olarak

Reggio Emilia Yaklaşımına uygun değişikliklerle üstün yetenekli öğrencilerin istek ve ihtiyaçları doğrultusunda düzenlenmesi önemli olmakla birlikte, sağlanan malzeme desteği ve kurulan atölyelerin öğrencide hangi pozitif çıktıyı sağlayacağı iyi hesaplanmalıdır. Ayrıca Reggio Emilia Yaklaşımında eğitim sürecinde en büyük "öğrenen" olan ve öğrendiklerini yansıtarak aynı zamanda pusula görevi gören öğretmenlerin Reggio Emilia Yaklaşımına uygun gerekli uyum eğitimi almaları da bu süreçte önemlidir. Son olarak eğitimin en önemli ayaklarından biri olan velilerin de süreç içine dahil edilmesi, öğrenmenin bütünselliği ve kalıcılığı açısından önem taşımaktadır.

Öğrenme sürecine katılan veli sayesinde çocukların öğrenmeleriyle ilgili dönütler alınarak aslında eksik gibi görünen değerlendirme basamağı da tamamlanmış olacaktır.

Ülkemizde Reggio Emilia Yaklaşımı ile Bilim Sanat Merkezleri'nin bağdaştırılması ve Bilim Sanat Merkezleri'nde Reggio Emilia Yaklaşımı ile eğitim süreçleri zenginleştirilmesi yönünde tedbirler alınması eğitsel olarak büyük önem taşıyabilir.

Bu bağlamda Reggio Emilia Yaklaşımı ile Bilim Sanat Merkezleri'nde kurulacak atölyelerde yaklaşım felsefesini üstün yetenekli bireyler kazandırılacak bir sistematığın oluşturulması üstün yetenekli bireyler için ve eğitim sistemimiz için önemli katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

1. Aral, N., Kandir, A. ve Yaşar, M. 2000. Okul Öncesi Eğitim ve Ana Sınıfı Programları. Ya-Pa Yayın Paz. Tic. A.Ş. İstanbul.
2. Bapoğlu Dümenci, S., Gürsoy, F., & Aral, N. (2016). Türkiye' de okul öncesi dönemdeki üstün potansiyelli ve üstün zekâlı olan çocukların eğitimleri. Kastamonu Eğitim Dergisi, 24(5), 2469-2480.
3. Bennet, T. 2001. Reactions to Visiting the Infant-Toddler and Preschool Centers in Reggio Emilia, Italy. Early Research and Practice. Volume 3, number 1.
4. Edwards, C.P. 2002. Three Approaches From Europe: Waldrof, Montessori, and Reggio Emilia. Early Childhood Research and Practice. Volume 4, number 1
5. Kılıç, V. C. (2018). Üstün zekâlı ve yetenekli çocukların eğitiminde ülke politikaları ve eğitim uygulamaları. Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü. 135-143.
6. Özsoy, Y., Saldıroğlu, H., & Sever, M. (1991). Üstün yetenekli çocuklar ve eğitimleri Ön Raporu. Ankara: TC Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Dairesi Başkanlığı.
7. Temel, Z. F. ve Dere, H. 1999. "Okul Öncesi Eğitimde Yaklaşımlar". Gazi Üniversitesi Anaokulu/ Anasınıfı Öğretmeni El Kitabı. Ya-Pa Yayın Paz. Tic. A.Ş. İstanbul.
8. Tonbul, Y. & Ata Çiğdem, F. (2020). Bilsem Denetim Rehberinin Yasal Belgeler ve Alanyazın Temelinde İncelenmesi, E-International Journal of Educational Research, Vol: 11, No: 3, 2020, pp. 36-62

Sosyal Medyanın Ergenlikte Beden Algısı Üzerindeki Yansımaları

Şebnem TÜMER / Rehber Öğretmen
Torbalı Rehberlik ve Araştırma Merkezi

Ergenlik dönemi insan hayatı düşünüldüğünde en çalkantılı geçen, çocukluk ve gençlik arasında büyük değişim ve dönüşümlerin yaşandığı bir dönemdir. Bu döneme damgasını vuran ise kimlik arayışıdır. Gelişim psikolojisinin önde gelen isimlerinden Erik Erikson; bu dönemde 'Kimlik Kazanmaya Karşı Kimlik Karmaşası' yaşandığını belirtmiştir. Ergen birey bu dönemde "Ben kimim?" sorusuyla uğraşır. Bilişsel ve bedensel gelişiminin farkındalığıyla birlikte birey, bedenini tanımaya başlar ve buna uygun olarak bir kimlik belirlemeye çabalar (Erikson, 1984). Ergenin kimliğini oluşturma

çabası çok yoğun bir enerji harcamasına neden olur. Bu süreçte hem çevresindekilerle hem de ebeveynleri ile çatışmalar yaşar.

Kendilik algısını geliştirmeye çalışan ergen bedeni ile ilgili değerlendirmeler de yapmaya başlar. Çünkü bu dönemde bedeninde inanılmaz ve kontrol edemediği değişimler yaşanmaktadır. Ergenin kendisine yaptığı bu değerlendirmeler sonucu edindiği izlenimleri beden algısı olarak adlandırabiliriz.

Lise dönemi ise Ergenlikte beden algısının en yoğun yaşandığı yıllardır (Özcan ve ark. 2013). Ergenlikte ön plana çıkan beden algısı, bireyde bir yaştan itibaren ortaya çıkmakla birlikte, hayat boyu gelişim gösteren ve değişen bir süreç olma özelliğini taşır (Uşkun ve Şabap, 2013).

Beden algısı kişinin benlik saygısının bir bileşeni olma özelliğini taşır. Kişinin kendi bedenini nasıl gördüğü ve bedenine karşı neler hissettiği ve bunun sonucunda da bedenine karşı geliştirdiği tavırla ilgili bir durumdur. Bu noktada geçmiş ve şu andaki deneyimlerinin yanında hayal ettikleri de önemli rol oynar (Güvenen, 2017).

Kişide olumlu bir beden algısı varsa yüksek benlik, olumsuz bir beden algısı varsa düşük benlik saygısı gelişir. Olumlu benlik algısı bulunan kişilerin hayata ve olaylara daha pozitif baktığı çevresindekilerle daha sağlıklı ilişkiler kurduğu ve daha başarılı oldukları gözlemlenmiştir. Öte yandan olumsuz benlik algısına sahip olan kişilerin ise anksiyete, depresyon ve çeşitli yeme bozuklukları gibi ruhsal sorunlarla mücadele ettikleri gözlemlenmiştir (Akt. Güvenen, 2017). Ortaokul öğrencileri arasında yapılan bir araştırmada erkeklerin kızlara göre ve fiziksel aktivitelere katılanların, katılmayanlara göre vücutlarından daha fazla memnun olduğu tespit edilmiştir (Çok,1990).

Beden algısının yarattığı bir

durum olarak sosyal görünüş kaygısına kısaca değinmekte fayda vardır. İnsanın kendini başkaları ile karşılaştırması ve bunun sonucunda ya kendisinde ya da başkalarında eksiklik bulması yaptığı davranışlar arasındadır. Kendisini değerlendirmeye çalışan kişi, karşı tarafta da olumlu bir etki bırakma çabası içine girmektedir. Bu durum beraberinde sosyal görünüş kaygısını getirmektedir (Akt. Güvenen, 2017).

Sosyal görünüş kaygısı hisseden kişilerin düşük benlik algısına sahip olduklarını belirtmekte fayda vardır (Şirin, 2015; Şahin ve Ark.,2014). Ergenlikte birey düşünce sistemindeki değişiklikler nedeniyle kendisi ile ilgili olumsuz değerlendirme yapabilmektedir.

Ergen tarafından yaratılan hayali seyircilerin, onu izlemesi ve değerlendirmesi fikri, sosyal ortamlarda kaygı düzeyinin artmasına neden olduğu gözlemlenmiştir (Eriş ve İkiz, 2013).

Beden algısının gelişiminde ise pek çok değişken rol oynamaktadır. Bunlar arasında; bireyin yaşı, cinsiyeti, vücut ağırlığı ve yapısı, dürtüleri, benlik gücü, güven duygusu, kişinin kendi bedenine karşı duyarlılığı ve bedenine verdiği anlam, medya, ebeveyn, akran ve toplum baskısı şeklinde sıralanabilir. Günümüz dünyasında beden algısı üzerinde sosyal medyanın giderek daha fazla etkili olduğu herkes tarafından fark edilen bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü bu mecralarda insan vücudu ile ilgili estetik kaygılarla donatılmış belli kalıpların üretildiği içerikler yoğun bir şekilde bulunmaktadır.

Boyd ve Ellison 2008 yılında sosyal medyayı; kişilerin kendilerini kısmen ya da tamamen yansıtan bir profil oluşturarak, ilişkide buldukları insanları listeleterek ve hayatın içinde yapmış olduklarını sergileyerek paylaştıkları ve diğer kişilerle olan profil ve ilişkilerini gözlemledikleri sanal ortam şeklinde tanımlamışlardır (Akt. Karakurt, 2019).

Sosyal medya tek yönlü iletişime izin veren televizyon, radyo, dergi gibi geleneksel olandan, çok yönlü iletişime olanak sağlayan ve daha fazla özgürlük alanı sağlayan, içeriklerin herkes tarafından üretilebildiği bir sosyal ağ haline dönüşmüştür.

Sosyal medyanın çok farklı kullanım amaçları bulunmaktadır. İnsanlar yoğun olarak sosyal medyayı, bilgi edinme,

sosyalleşme, iletişim kurma, duygu ve düşüncelerini ifade etme, eğlenme ve vakit geçirme amacıyla kullanılmaktadırlar (Akt. Karakurt, 2019).

Kara'n 2013 yılında sosyal medya araçlarını işlevlerine göre 7 kategori altında incelemiştir. Buna göre; Sosyal ağ siteleri: Facebook, Myspace, LinkedIn vb. Fotoğraf ve Video Paylaşım Siteleri: Instagram, Youtube, Flickr vb. Blog siteleri: Blogspor, Blogger, tumblr vb. Mikro Blog: Twitter, Plunk, Jaiku, Yammer vb. Sanal Yaşam Simülasyonları: Second Life, Sanalika vb. Sanal Oyun Simülasyonları: World of Warcraft, Steam vb. Wiki: Wikipedia, Wikibook vb. şeklinde ayrılmaktadır.

Bir sosyal medya yönetim platformu olan Hootsuite adlı kuruluşun 2018 yılında Türkiye'de yaptığı bir araştırmada en aktif kullanılan sosyal ağ sitelerinin Youtube, Facebook, Whatsapp ve Instagram olduğu tespit edilmiştir (Akt. Karakurt, 2019).

Sosyal medyanın aktif bir şekilde toplumun büyük bir kesimi tarafından kullanılmaya başlaması ile birlikte uzmanlar kişiye ve topluma zararlı etkiler gösterdiği konusunda görüşler bildirmeye başlamışlardır.

Aktif sosyal medya kullanımının kişiyi yalnızlaştırdığı, kendisine sanal ortamda farklı bir kimlik yaratabildiği için kendisine yabancılaştırdığı, mahremiyetine zarar verdiği, bilgi kirliliğinin yanı sıra hazır bilgiye ulaşma alışkanlığına dönüştüğü, kontrolsüz kullanımının sosyal medya bağımlılığına neden olduğu ve bunun uzantısı olarak kişilerin sorumluluklarını ve işlerini erteleme davranışı içine girdikleri belirtilen olumsuz yaşantılar arasında sıralanabilir (Akt. Karakurt, 2019).

Eşiyok Sönmez ve Özgen (2017) Türkiye ve İngiltere'deki gençler üzerinde yaptıkları bir araştırmada, medya kullanımı ve beden imajı arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir.

Araştırma sonucuna göre ise, Türkiye'de yaşayan gençlerin kültür sanat, spor, bilim ve teknoloji, sinema ve TV, magazin dergilerini okuduklarını; İngiltere'de yaşayan gençlerin ise magazin, güzellik, spor ve sağlık dergilerini okuduklarını ve her iki ülke gençlerinin de geleneksel medyanın baskısını sosyal medyaya oranla daha fazla hissettiklerini tespit etmişlerdir. Bununla beraber İngiltere'de yaşayan gençlerin sosyal medya baskısını daha fazla hissettiği ve kendi bedenlerini medyadaki ünlülerle daha fazla karşılaştırdığı görülmüştür.

Sosyal medyadan etkilenmeyi belirleyen en önemli faktörün kullanım sıklığı olduğu ve kullanım sıklığının artması durumunda sosyal medya üzerinde rastladıkları fit, güzel, yakışıklı, çekici ve zayıf kişilerden etkilenme oranının arttığı ve instagram kullanan kadınların beden algılarının daha olumsuz olduğu sonucuna varılmıştır. (Ercan, 2018).

Amerika'da yapılan bir araştırmada kilo memnuniyetsizliği, zayıflık dürtüsü, incelik idealini içselleştirme, görünüm karşılaştırması ve kendini nesneleştirme kriterlerinin Facebook kullanımı ile ilişkisi karşılaştırılmıştır. Buna göre kız ergenlerin Facebook'ta zaman geçirdikleri süre arttıkça beden memnuniyetlerinin azaldığı tespit edilmiştir (Evelyn P. Meier, MA, ve Gray, J. , 2013).

Eckler ve arkadaşları ise 2015'de lisedeki kız öğrenciler üzerinde yaptıkları bir araştırmada Facebook'ta fazla zaman geçiren ergenlerin, dış görünüşlerine daha fazla dikkat ettikleri sonucuna ulaşmıştır (Akt. Güvenen, 2017).

Beden algısı ile ilgili bir diğer önemli durum ise çocukluk ve ergenlik döneminde olumsuz beden algısı geliştiren kişiler yetişkin hayatlarında da bu durumu devam ettirirler.

Sosyal görünüş kaygısı hisseden kişiler sosyal medyadan bu anlamda daha çok etkilenecek estetik işlemleri yaptırmaya yönelmektedirler. Bu konuda yapılan bir araştırmada günde ortalama 2-12 saat sosyal medyada yer alan kişilerin bedenlerinin bazı yerlerini değiştirdikleri zaman kendilerini daha mutlu hissettiklerini göstermiştir. Özellikle öz çekim modası ile birlikte dış görünüşün kusursuz olması gerektiği görüşü giderek artmıştır.

Fotoğraflara filtre uygulanması ise fiziki görüntüyü kusursuzlaştırma isteğinin bir sonucudur. Değişik sosyal medya platformlarında yapılan tanıtımlar ve artık herkesin ulaşabileceği uygulamalar sayesinde kişiler dış görünüşlerini değiştirme yoluna başvurmaktadır (Türk ve Bayrakçı, 2019).

Şimdiye kadar gerçekleştirilen araştırmalar ışığında sosyal medyanın ergenlerdeki etkisinin günden güne arttığını söyleyebiliriz. Özellikle kimlik arayışını

etkileyen faktörlerden biri belki de en önemli bileşeni haline gelmiştir. Bu dönemde ergenlerin akranlarından daha fazla etkilendiği ve sosyal ağlar aracılığı ile gerçekleşen akran iletişiminin zaman zaman siber zorbalık boyutlarına geçiş yaptığı görülmektedir.

Ergenler tarafından kullanılan sosyal ağ sitelerinde yaratılan profillere yüklenen fotoğraf ve paylaşımların beğeni alması kişinin popülerliğini arttırırken, bu paylaşımların acımasız bir şekilde eleştirilmesi durumu da tam tersi bir etki yaratmaktadır. Ergenin kendisine ait fotoğrafları yüklediği sitelerde fotoğrafa yapılan yorumlar sonucunda, kendisinin beden algısı ile ilgili olumlu ya da olumsuz düşünceleri oluşturmasına neden olabilmektedir.

Özetle sağlıklı ergenlik, sağlıklı yetişkinliğin temelini oluşturmaktadır. Ergenlik döneminde pek çok kişilik özelliğinin yanında beden algısı ile ilgili geliştirilecek olumlu tutumlar; daha başarılı, insan ilişkilerinde sıkıntı yaşamayan ve kendisine yabancılaşmamış, hem fiziksel hem de ruhsal açıdan sağlıklı bireylerin yetişmesine yardımcı olacaktır.

Bu amaçla dış güzellik ile ilgili kalıpların yıkılması ve daha esnek belki de hiçbir kalıbın olmadığı bir güzellik anlayışının oluşturulmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Bunun yanında erken yaşlardan itibaren çocuklarımızın olumsuz beden algısı geliştirmesine neden olabilecek yorumlara karşı duyarlı olarak, her farklılığın aynı zamanda bir güzellik olduğunu öğretebiliriz.

Karşısındaki kişileri dış görünüşlerine göre değerlendirmenin olumlu bir değerlendirme türü olmadığını öğretebiliriz. Onlarla daha fazla ve kaliteli zaman geçirerek, bilgisayardan ve sosyal medyadan mümkün olduğunca uzak kalmalarını sağlayabiliriz.

KAYNAKÇA

1. Çok, F. (1990). Body image satisfaction in Turkish adolescents. *Adolescence*, 25(98), 409.
2. Ercan, D. M. (2018). Geç ergenlik döneminde sosyal medya maruziyetinin beden algısı ile ilişkisi. Üsküdar Üniversitesi: Yüksek lisans tezi
3. Erikson E.H. İnsanın sekiz çağı. Çev. T. Bedirhan Üstün ve Vedat Şar, Ankara, Birey ve toplum yayıncılık; 1984.
4. Eriş, Y. ve İkiz, E. (2013). Ergenlerin benlik saygısı ve sosyal kaygı düzeyleri arasındaki ilişki ve kişisel değişkenlerin etkisi. *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish of Turkic* 8 (6), 179-193.
5. Eşiyok Sönmez, E. , Özgen, Ö. (2017). Medya Kullanımı ve Beden İmajı: Türkiye ve İngiltere Örneği. *Akdeniz İletişim*. 27: 78-95.
6. Uşkun, E., & Şabaplı, A. (2013). Lise öğrencilerinin beden algıları ile yeme tutumları arasındaki ilişki. *TAF Preventive Medicine Bulletin* 12(5), 519-528.
7. Evelyn, P. Meier, James Gray. 2014. Facebook Photo Activity Associated with Body Image Disturbance in Adolescent Girls. *Cyberpsychology Behavior and Social Networking*. c. 17. s. 4: 199-206.
8. Griffiths, Scott, Stuart B. M, Isabel Krug, Siân A. McLean. 2018. The Contribution of Social Media to Body Dissatisfaction, Eating Disorder Symptoms, and Anabolic Steroid Use among Sexual Minority Men. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*. c. 21. s. 3: 149-156.
9. Yılmaz, B. (2017). Bir Grup Lise Öğrencisinin İnternet Kullanımlarının Beden Algıları ve Yeme Tutumları İle İlişkisi. Yüksek Lisans Tezi. Işık Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
10. Türk, G.D., Bayrakçı, S. (2019). Sosyal Medya ve Toplumda Değişen Estetik İşlem Yaptırma Algısı. *AJIT-e: Bilişim Teknolojileri Online Dergisi*. 2019 Fall/Güz – Cilt/Vol: 10 - Sayı/Num: 39 DOI: 10.5824/ajit-e.2019.04.005
11. Şahin, E., Barut, Y., Ersanlı, E., & Kumcagiz, H. (2014). Self-Esteem and Social Appearance Anxiety: An Investigation of Secondary School Students. *Online Submission*, 4(3): 152-159.
12. Özcan, H., Subaşı, B., Budak, B., Çelik, M., Gürel, Ş. C., Yıldız, M. (2013). Ergenlik ve
13. Genç Yetişkinlik Dönemindeki Kadınlarda Benlik Saygısı, Sosyal Görünüş Kaygısı,
14. Depresyon ve Anksiyete İlişkisi. *Journal Of Mood Disorders*, 3(3): 107-113.
15. Monro, F., Huon, G. (2005). Media-Portrayed Idealized Images, Body Shame, and Appearance Anxiety. *International Journal of Eating Disorders*, 38(1): 85-90.
16. Ercan, D. M. (2018). Geç ergenlik döneminde sosyal medya maruziyetinin beden algısı ile ilişkisi. Üsküdar Üniversitesi: Yüksek lisans tezi.
17. Güvenen, G. (2017). Sosyal medya ve kitle iletişim araçlarının lise öğrencilerinin beden algısı ve sosyal görünüş kaygısı üzerine etkisinin belirlenmesi. Haliç Üniversitesi: Yüksek lisans tezi.

Kariyer Farkındalığı

Asuman AKTAŞ / Psikolojik Danışman

Tuğçe ERKENGİZ / Psikolojik Danışman

Sevinç AYDIN / Psikolojik Danışman

Bergama Rehberlik ve Araştırma Merkezi

Kamil ÖZBAŞ / Rehber Öğretmen

Bergama 13 Nisan Anadolu Lisesi

Büyüyünce ne olacaksın?

Çocukluğumuzda en sık karşılaştığımız cümlelerden biridir: **“Büyüyünce ne olacaksın?”**

Bu soru başta olmak üzere erken yaş dönemlerinde karşılaştığımız meraklı sorular yaşamımızın en önemli seçimlerinden birisi olan meslek seçimiyle yüzleşmemize neden olmaktadır. Hayatımızı bütünüyle etkileme gücüne sahip olan meslek seçimi konusunu detaylarıyla ele almadan önce meslek tanımını yapmak yerinde olacaktır.

Meslek: “Bir kimsenin yaşamında kendine temel çalışma alanı olarak seçtiği ve geçimini sağlamak için yaptığı sürekli iş” olarak tanımlanmaktadır. Bu misyonu nedeniyle de meslek seçimi, insan yaşamında büyük önem taşıyan bir durum arz etmektedir.

Bir bireyin hayatını idame ettirmek için yaşamı boyunca çalışacağı mesleği belirlemesi süreci, alacağı kararlar içerisinde en önemli olanlardan biri olarak ifade edilmektedir. Çünkü bir kişinin mesleği, o kişinin hayatı boyunca vaktini ne tür aktivitelerle geçireceğine, nerede yaşayıp hangi insanlarla iletişim ve etkileşim içinde olacağına, gününün ne kadarını iş atmosferinde sürdüreceğine ve sosyal ortamlarına yön verebilme gücüne sahiptir.

Bunu bir örnekle açıklarsak; matematik öğretmeni olan bir kişinin çalıştığı okulun çeşidine göre çalışma saatleri, etkileşim halinde olduğu veli ve öğrenci sayısı, iletişim kurduğu kitlenin profili, okulun koşulları ve öğretmenin elde ettiği gelir, okul dışında kuracağı sosyal ortam öğretmenlik mesleği kapsamında şekillenecektir.

Dolayısıyla hayatımızdaki tüm dinamikleri bu denli etkileme gücüne sahip olan meslek seçiminin alelade bir süreç ürünü olmamasına hassasiyet göstermek gerekmektedir.

66

**“İnsan nereye
gideceğini bilemezse,
çok fazla ileri gidemez”**

Goethe 39

Zorunlu eğitim çağının on sekiz yaş itibariyle sonlanması bireyleri mesleki eğitim ile buluşturmaktadır. Adım atacağımız üniversite eğitimi ve beraberinde gelecek olan iş hayatının ilgi alanlarımız, mesleki değerlerimiz ve yeteneklerimiz ile örtüşmesi önem arz etmektedir. Bu noktada gençlere yol gösterici olmak adına meslek seçimi sürecinde okullarımızdaki Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik (PDR) servisleri ön plana çıkmaktadır.

Psikolojik danışmanların, eğitim sistemimiz içinde bir uzmanlık hizmeti olarak yer almasının uzun bir geçmişi yoktur. Bu hizmetlerin ortaya çıkmasında etkisi olan farklı sosyal ve psikolojik süreçlerden bahsedilse de, özellikle rehberlik bakımından duyulan gereksinim, meslek seçiminin git gide zorlaşması gerçeğine dayanmaktadır. Bu nedenle rehberlik faaliyetlerinin mesleki rehberlik çalışmaları merkezinde başladığı kabul görmektedir (Eryetiş, 2016).

Mesleki rehberlik, bireyleri meslekler hakkında bilgilendirmek veya bireye farklı testler uygulayarak nitelikleri hakkında bilgi vermek olarak ifade edilmektedir. Mesleki rehberliğin amacı, kişinin kendisini ve çevresindeki koşulları keşfetmesine kaynaklık etmektir. Zira psikolojik danışmanın

bireye vereceği bilgiler sınırlı kalacaktır. Uzman kişi, sorulan her soruya cevap vermek yerine bireye soruların cevaplarına ulaşabileceği kaynaklar ile ilgili rehberlik ederse bu yaklaşımı daha çok hedefe yönelik olacaktır.

Bunu bir örnekle açıklamak istersek; PDR servisine 'Mühendis olmak istiyorum.' diye başvuran bir öğrenciye; sadece mühendislik puanlarını paylaşmak yerine mühendislik hakkında bilgi vermek aynı zamanda öğrenciden bu meslekle ilgili araştırma yapmasını istemek, iş koşullarını görmesini sağlamak aklındaki tüm soruları yanıtlayarak sağlam adım atmasına hizmet edecektir (Eryetiş, 2016).

66

Kariyerinin ilk adımında doğru başlangıç yap.

99

Okullarımızda yer alan Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik (PDR) Servisleri, mesleki rehberlik çalışmalarını planlarken mesleki gelişim basamaklarını temel alarak tamamlayıcı çalışmalar oluşturmaktadırlar.

İnsanın kendisi için doğru olan meslekte karar kılabilmesi için sürece kendisini tanımakla başlaması gerekmektedir.

Buradaki formül kendinizi gerçek anlamda tanımak, kabiliyetlerinizi keşfetmek ve kendinize doğru hedefler belirlemekten geçmektedir. Aslında bu kendini tanıma ve yeteneklerinizin farkına varabilme işi, kabul ediyorum ki öğrencilerimizin tek başına altından kalkabileceği kadar kolay

olmamaktadır. Zorlu görünen bu yolculukta öğrencilerimize destek olmak ise kariyer farkındalığından geçmektedir.

Kariyer farkındalığı, bireyde kariyer gelişim basamaklarının değerli adımlarındandır. Kariyer farkındalığı bünyesine çok çeşitli alt başlıkları dâhil etmektedir.

Meslekler açısından temel kabul edilen bilgiler, beceriler ve eğitimle alakalı gereksinimler, mesleğin kendisinde var olan gereksinimler, meslekle ilgili talepler bu alt başlıklardan birkaç tanesidir (Nasir & Lin, 2013).

Brown ve Lent'e (2013) göre, çocuk ve ergenlere kariyer gelişimi hizmetleri verilirken göz önünde bulundurulması gereken

temel konular, hedef gruptaki öğrencilerin şimdiki durumları, gelecekteki kariyerleriyle alakalı olasılıklar, bu olasılıklar konusunda daha esnek ve uyum içeren kendi kariyerlerine ilişkin farkındalıklarıdır.

Kariyer gelişimi hayat boyu devam eden, bir süreç olması sebebiyle uyumu gelişimi, araştırmayı, işe girmeyi, işi yürütmeyi ve işten ayrılma süreçlerini izler. Bu sebeple kariyer bakımından uyumun önemi, eğitim yaşamından iş hayatına kadar ortaya çıkmaktadır.

Bu süreçte, karar verme, plan yapma, kararlılık ve hedefler noktasında doğru seçim yapma ön planda olmaktadır.

Kariyer danışmanlığı, bu aşamaların her biri için bireye destek vermeyi içermektedir (Savickas, 2005).

66

Kariyerimiz bizi tanımlar.

99

Kariyer farkındalığı hizmeti sunulurken bireysel görüşmenin yanında ilgili ölçeklerden de yararlanılmaktadır. Türkiye bağlamında ele aldığımızda son yıllarda kariyer danışmanlığı ve mesleki rehberlik uygulamaları şu soru altında ele alınmaktadır:

➤ Son yıllarda bu hizmetleri nasıl nerede, kimler veriyor?

Türkiye’de kariyer rehberliği çalışmaları bireye ve gruba yönelik olmak üzere iki kanaldan ilerlemektedir. Bu kişilere sunulan hizmet bazen profesyonel personel tarafından bazen de profesyonel olmayan personeller tarafından verilmektedir. Bu çerçevede baktığımızda öncelikle okullarda çalışan psikolojik danışman\rehber öğretmenler, özel eğitim ve danışmanlık kurumunda istihdam edilen tercih danışmanları, danışmanlık merkezlerinde hizmet veren uzmanlar, İŞKUR bünyesinde çalışan iş danışmanları, serbest sektörde hizmet veren kariyer danışmanları, kariyer koçları ve özel şirketlerde görev yapan insan kaynakları personeli sayılabilir.

Günümüz Türkiye’sinde bu hizmetler eğitim-öğretim kademesi içinde bireylerin meslek tercihlerine ve geleceği planlamaya ilişkin rehberlik etme, eğitim çağı dışında ise kişiye iş bulma noktasında yardım etme şeklindedir (Yeşilyaprak, 2019). Bu süreçte şüphesiz ailelerin de dikkat etmesi gereken bazı noktalar vardır. Çocukluğun ilk yıllarından itibaren kişilerin karakteristik nitelikleri, ilgi alanları, becerileri ve yetenekleri ortaya çıkmaya başlamaktadır.

Çocukların eğitim hayatının başlamasıyla, öğrenme stilleri ve potansiyelleri ortaya çıkmakta. Karakter, ilgi, bilgi, yetenek ve beklentiler kariyer seçiminde etkin bir role sahip olsa da ülkemiz eğitim sistemi içerisinde bir mesleğe yönelmek gençlik yıllarını bulabilmektedir. Öncelikle **“Benim çocuğum ne istiyor?”** sorusunu mutlaka sormamız gerekiyor ve aldığımız cevaba göre değerlendirme yapılması daha uygun olmaktadır. Önyargılarınızdan karar sürecine destek verirken uzak durulması çok önem arz etmektedir.

Doğru bilgi edinmek için çocuğu iyi gözlemlemenin yanı sıra onu gerçekten iyi tanıyan öğretmenleri arkadaşları da size bu süreçte yardımcı olmaktadır.

Çocuğunuzun kariyer sürecinde birçok kriteri dikkate alması gerekliliği olsa da kişinin kendisi için doğru olan kariyeri seçmek herkesin seçtiğini değil kişinin kendisine en uygun olanı seçmesi, gerçeği göz önüne alınarak en uygun olanı seçmesine rehberlik edilmesi gerekmektedir (abapsikoloji.com).

Son olarak öğrencilerimizin de kariyer planı yapma konusunda istekli ve bilgili olmasının çok önemli olduğu açıktır. Kendini ve çevresini tanıma, dil öğrenme, sosyal sorumluluk projelerinde görev alma, spor ve sanat ile uğraşma, bir hobi edinme gibi fırsatları erken yaşlardan itibaren edinmeye çalışmalıdır.

Meslek seçimi aşamasına gelindiğinde ise; İlk olarak birey kendisini dinlemeli, önceden hangi işleri yaparken, hangi ortamlarda bulunurken mutlu hissettiği, hangi zamanlarda gergin ve sıkıntılı olduğunu hatırlamak üzerine çalışması gerekmektedir.

Bu içe bakış yöntemi bireye neleri kolay öğrendiği, çalışmakta mutlu olduğu alanlarla ilgili bir fikir vermektedir. İlgileri doğrultusunda çalışan bireyler çalışmayı yük olarak değil bir keyif olarak yaşamaktadırlar.

Meslek tercihinde birey, eğitim programları ve çalışma yaşamıyla ilgili bilgi içeren kaynaklara ulaşmalı, onları dikkatle takip edip değerlendirmeli, hedefinde olan bölümler hakkında eğitimle ilgili bilgi sahibi olmak için o bölümlerde eğitim gören kişilerle iletişime geçmeli, kendi beklentileriyle o eğitimin kendisine sunacağı faydaları karşılaştırmalı, bu araştırmayı çok yönlü bir araştırma yapmalı, birçok kaynağa ulaşmalı ve edindiği bilgileri, resmi kaynaklara başvurarak teyit etmelidir.

Kariyer, hepimizin kendi yolculuğudur. Bu yolculuğa çıkarken ve yoldayken bavlumuzu ne kadar iyi hazırlarsak o kadar rahat bir yolculuk geçiririz. Bavlumuzu doldururken ilk dikkat etmemiz

gereken ilgi, beceri ve yeteneklerimizin farkında olmaktır. Bunları bavlumuza koyduktan sonra, bize yardımcı olacak kaynaklar ve fırsatlar da eklemeliyiz ki, istediğimizde ya da ihtiyaç duyduğumuzda bavlumuzdan alabilelim.

Kariyerimiz bizi tanımlar. Yaşam şeklimizi belirler. Bu yolculuğu keyifli hale getirmek bizim elimizde. Bu sizin kariyer yolculuğunuz, haydi bavlunuzu hazırlayıp maceraya başlayalım.

KAYNAKÇA

1. Eryetiş, M. V. (2016). Meslek Seçimi ve Mesleki Rehberlik. Anadolu Bil Meslek Yüksekokulu Dergisi, (44) , 0-0. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/abmyoder/issue/46666/585116>
2. <https://abapsikoloji.com/dogru-meslek-ve-kariyer-secimi-icin-anne-ve-babalara-oneriler/>
3. Nasir, R., Lin, L. S. (2013). The relationship between self-concept and career awareness amongst students. Asian Social Science, 9(1), 193.
4. Lent, R. W. (2013). Chapter 5: Social Cognitive Career Theory. Brown SD & Lent RW, Career Development and Counseling: Putting Theory and Research to Work. John Wiley & Sons, Inc. Hoboken/New Jersey, 115-146.
5. Savickas, M. L. (2005). The theory and practice of career construction. Career development and counseling: Putting theory and research to work, 1, 42-70.
6. Yeşilyaprak, B. (2019). Türkiye'de mesleki rehberlik ve kariyer danışmanlığı hizmetleri: güncel durum ve öngörüler. Kariyer Psikolojik Danışmanlığı Dergisi, 2(2), 73-102.

Aile İçi İletişimde

Anne ve Baba Rollerini

Eray Ahmet TAŞKIN / Psikolojik Danışman
Karşıyaka Rehberlik ve Araştırma Merkezi

Aile, aynı çatı altında yaşayan, evlilik bağı ile birbirlerine bağlı karı-koca ve çocuklardan oluşan, toplumun en küçük ancak en önemli sosyal kurumudur. Bireyin kişiliğinin temelleri bu kurumda atılır, hayata bakışı ve yaşam tercihleri bu kurumda şekillenir.

Aynı zamanda aile, sosyalleşme sürecinin ilk olarak gerçekleştiği ve iletişim becerilerinin ilk olarak kazanıldığı kurumdur. Ailedeki iletişim ortamı,

çocukların kendilerini rahatlıkla ifade edebilecekleri şekilde olmalıdır.

Aile içi iletişim eşlerin birbirleri arasında, anne ve babanın çocuklarıyla, çocuğun anne ve babasıyla, kardeşlerin birbirleri ile kurduğu iletişim olarak tanımlanabilir. Aile içi iletişim çocuğun gelişiminde etkilidir. Çocukluğunda değerli olduğu mesajını alan çocuk kendinin değerli olduğuna inanır (Cüceloğlu,2002).

Aile içi iletişimde çocuğun varlığının kabul edildiğini ona hissettirebilmek için çocuğun tüm duyguları olduğu gibi kabul edilmelidir (Önder, 2003).

Aile içinde çocuklar ile kurulan sağlıklı iletişim, çocuğun olumlu kişilik geliştirmesini sağlar ve diğer insanlar ile olumlu ilişkiler kurmasına temel oluşturur.

Ailede Etkileşim

Bireyin sosyalleşme sürecinde ilk basamak olan aile, bireylerin birbirlerine duyacağı sevgi, saygı ve hoşgörü ile bu sosyalleşme sürecinin rahat ve etkin gerçekleşmesine olanak sağlar.

Ailede örtük mesajlar içermeyen açık bir iletişimin olması, aile üyelerinin birbirlerini anlamalarını ve birbirleriyle aralarında sağlıklı bir bağ oluşmasını sağlar.

Çocukların doğru iletişimi öğrenmesine kılavuzluk eder. Ailede sağlıklı iletişimi öğrenen çocuklar, diğer kişilerle ilişkilerinde de bunu kullanır.

İletişim örüntüsünün bu şekilde olduğu bir ailede empatik düşünme, hatalara karşı tolerans ve olumlu duygular, ilişkilerde ana motiftir.

Bu ailelerde otorite tek bir kişide toplanmaz, yerine göre aile üyelerince paylaşılır.

66

Aile içinde çocuklar ile kurulan sağlıklı iletişim, çocuğun olumlu kişilik geliştirmesini sağlar ve diğer insanlar ile olumlu ilişkiler kurmasına temel oluşturur.

99

Aile içi etkileşimi daha iyi anlayabilmek için etkileşimi oluşturan ilişkilere bakmak gerekebilir. Bunlar; annenin kendisiyle olan ilişkisi, babanın kendisiyle olan ilişkisi, anne babanın birbirleriyle ilişkisi, annenin çocukla ilişkisi, babanın çocukla ilişkisi, çocuğun kendisi ile olan ilişkisi ve çocukların birbirleriyle olan ilişkilidir. Bu ilişkiler içinde en lokomotif ilişki anne babanın birbirleriyle olan ilişkisidir. Eğer bu ilişki iyi işliyorsa, aile içindeki etkileşim olumludur, ancak bu ilişki iyi işlemiyorsa aile içindeki diğer ilişkiler de bundan olumsuz etkilenir. Anne babanın birbirleriyle olan ilişkisinin sağlıklı olmadığı durumlarda aile üyeleri kendilerini baskı ve tehdit altında hissedebilir. Bu durumda çocuklardan biri dikkati kendi üstüne çekmek için davranış problemi gösterebilir. Çocukları için endişelenen anne baba bu kaygı karşısında kendilerini aynı tarafta hissedip yaklaşabilirler.

Ailede çocuğun benlik saygısının yüksek olabilmesi için öncelikle anne babanın kendi benlik algılarının yüksek olması ve çocuğun kişiliğine saygı duyarak aşırı koruyucu yaklaşımdan kaçınmaları gerekir. Çocuğun içinde bulunduğu gelişim döneminin gerektirdiği görevleri kendisi yapabilecekken annesinden yardım görmesi, onun kendi kararını kendi vermesini, problem çözme becerilerini ve topluma özgürce, cesaretle katılımını olumsuz etkiler.

Aile İçi İletişimde Roller

Aile içindeki roller katı ise, dünyayı kategoriler içinde gören, kalıplaşmış benlik yapısı olan insanlar yetişir. Ailede roller esnek ise, dünyayı çok boyutlu görebilen hoşgörülü insanlar yetişir. Çocuk davranışlarıyla içinde yetişmiş olduğu aileyi yansıtır. Ailenin karşılması gereken temel gereksinimler vardır. Değerli olma duygusu, güven ortamı, yakınlık, dayanışma

duygusu, sorumluluk duygusu, kendini gerçekleştirme ve manevi yaşamın temellerini oluşturma ortamı bu gereksinimlerden bazılarıdır. Bu gereksinimler karşılanmayıp çocuk ihmal edilirse, çocuk ruhsal ve sosyal gelişim açısından bundan olumsuz etkilenip gerek arkadaşlık ilişkilerinde gerekse okul hayatında sorunlar yaşayabilir.

Çocuğun içinde bulunduğu gelişim döneminin gerektirdiği görevleri kendisi yapabilecekken annesinden yardım görmesi, onun kendi kararını kendi vermesini, problem çözme becerilerini ve topluma özgürce, cesaretle katılımını olumsuz etkiler.

➤ Annelik Rolü

Doğumdan itibaren bebeğin beslenme ve korunma gibi en temel ihtiyaçlarını karşılayan, ihtiyaç duyduğu sevgi ve şefkati gösteren kişi annesidir. Ailenin birlik ve bütünlüğü konusunda en temel taş, annelerdir. Bu yüzden annelik rolünün de ailenin birlik ve bütünlüğü ile ilişkili olması söz konusudur. Günümüzde küçük modern ailede, aile fertlerinin koruyucu, toparlayıcı bir role ihtiyaçları artmaktadır.

Anne, psikolojik himaye gücüyle eş ve ailesini bir arada tutar, değişen sosyoekonomik şartlara uyum sağlar. Anne herhangi bir sebepten annelik rolünü yerine getiremez ise, ailenin bazı ihtiyaçlarının karşılanması sekteye uğrar.

Bu durumda diğer fertlerden biri, muhtemelen en büyük kız çocuğu annelik rolünü üstlenmek zorunda kalır. Çocuklar ailenin gereksinimlerini karşılamak ve aileyi dengede tutmak için harekete geçme potansiyeline sahiptir.

➤ Babalık Rolü

Aile içinde annenin toparlayan, besleyip büyüten, sevgi ve şefkat gösteren rolüne karşın babanın koruyup kollayan, anneye göre daha otoriter ve soğuk bir rolü vardır.

Baba ve babanın aile içindeki rolü toplumun yapısına göre değişebilmektedir. Ataerkil toplumda baba çocuklarına sevgisini göstermeyen, otoriter ve mesafeli bir tutum sergilerken; günümüz modern toplumunda çocuklarına sevgisini gösteren, otoriteyi anne ile paylaşan, anlayışlı ve hoşgörülü bir tutum sergilemektedir.

Günümüz modern toplumunda çalışan kadın sayısının artması ve kadın-erkek eşitliğinin yaygınlaşması babaları çocuğun yaşamında daha etkin kılmıştır. Geleneksel toplumdaki modern topluma, toplumsal değişim gösteren ülkelerde, çocuğun yetiştirilmesinde babanın sorumluluğu ve babalık rolünün önemini arttırdığı düşünülmektedir. Bu yüzden babaların da bu rolü sergilerken gösterecekleri tutum ve davranışlar konusunda bilinçlendirilmeleri kaçınılmazdır.

Babanın babalık rolünün gereklerini yerine getiremediği durumlarda çocuklardan biri bu role soyunabilir. Bu da çocuğun doğal gelişimini olumsuz etkiler. Sağlıklı ailede anne baba kendi rollerini, çocuklar da kendi rollerini oynar.

Çocuğun birey olma yolculuğu boyunca içinde bulunduğu ailedeki annelik-babalık rollerinin onun gelişimi üzerinde etkisi büyüktür. Ebeveynler bu rolleri sergilerken hem çocuğun ihtiyaç duyduğu sevgi, ilgi, şefkat ve hoşgörüyü çocuklarına göstermeli hem de yaşama uyum sağlayabilmeleri için gerekli disiplini verebilmelidirler.

Ebeveynler çocuklarını yetiştirirken ilkel duruşlarını korumalı, kendi davranış biçimlerine dikkat etmeli, çocuklarının olumsuz davranışlarına negatif tepkiler vermemeli, çocuğun kendini ifade etmesini kısıtlayacak kurallar koymaktan kaçınmalıdırlar. Çocuğun olumsuz davranışına gösterilen negatif ya da aşırı tepki, o an için olumsuz davranışı söndürmek konusunda işe yaramış gibi görünse de çocuktaki güven duygusunu zedeleyebileceğinden çok sakıncalıdır.

Ebeveynler olumsuz davranışlarla baş etmek için, davranışın sonuçlarıyla ilgili çocuklarıyla konuşup ikna etmeli, çocukla birlikte uygun bir kural geliştirilmelidir. Çocukla bu konularda konuşurken kullanılan dil ve üslupta, çocuğun kişiliğinin değil, davranışının eleştirildiğini hissettirmelidir.

Sonuç olarak; birey için gelişimin her alanında aile içi iletişim ve analık babalık rolleri çok önemlidir. Ebeveynler; analık babalık rollerini sergilerken, hoşgörü-disiplin dengesini en sağlıklı şekilde kurmalıdır. Çocukların yaşamda kendilerini özgürce ifade edip, hayata cesaretle katılabilmeleri için aile içi iletişimde onları etkin dinlemenin önemi konularında bilinçlendirilmelidirler.

“

Çocuğun birey olma yolculuğu boyunca içinde bulunduğu ailedeki annelik-babalık rollerinin onun gelişimi üzerinde etkisi büyüktür. Ebeveynler bu rolleri sergilerken hem çocuğun ihtiyaç duyduğu sevgi, ilgi, şefkat ve hoşgörüyü çocuklarına göstermeli hem de yaşama uyum sağlayabilmeleri için gerekli disiplini verebilmelidirler.

”

KAYNAKÇA

1. Cüceloğlu, D. (2002). İletişim Donanımları. Remzi Kitapevi, İstanbul.
2. Önder, A. (2003). Ailede İletişim. Morpa Kültür Yayınları, İstanbul.
3. Tezel, A. (2004). "Aile İçi İletişim" Uluslararası Bilim Dergisi, ISSN:1303-5134
4. Kara, G. (2006). Halkla İlişkiler Fonksiyonunun Aile İçi İletişim Olgusuna Katkısı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
5. <https://www.cift-terapisi.com/?pnum=23&pt=>

ÖZEL EĞİTİM ve REHBERLİK E-DERGİSİ

Öz Bakış

Psikolojik Sağlamlık Sayısını

Okudunuz mu?

İZMİR
İL MİLLÎ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ

Yaz Tatilinde Ailemle Eğlenip Öğreniyorum

Zeynep Günel KUBLAY / Psikolojik Danışman

Mehmet SAVAŞ / Psikolojik Danışman

Ödemiş Rehberlik ve Araştırma Merkezi

“

Öğrencilerime asla öğretmem, yalnızca öğrenebilecekleri koşulları sağlamaya çalışırım.

Albert Einstein

”

Yaz tatili tüm öğrenciler için yoğun bir eğitim-öğretim yılının ardından dinlenme ve aileleri ile vakit geçirme fırsatıdır. Aynı zamanda bu süreçte öğrenciler geçen eğitim-öğretim yılı içerisinde öğrendikleri bilgi, beceri ve kazanımları pekiştirme fırsatı yakalamaktadır. Özel gereksinimli bireyler için tipik gelişim gösteren akranlarına göre eğitimin sürekliliği daha büyük önem arz etmektedir. Yaz tatilinde her ne kadar özel gereksinimli bireyler, ek hizmet olarak aldıkları özel eğitim ve rehabilitasyon merkezindeki destek eğitim faaliyetleri devam etse de öğrencinin gelişimindeki süreklilik açısından ailenin de arda kalan zamanları yapılandırılmış etkinlik ve oyunlar ile desteklemesi öğrencinin faydasına olacaktır.

Özel gereksinimli bireyler günün büyük bir kısmını ailesi ile birlikte geçirmekte ya da aile desteğine ihtiyaç duymaktadırlar. Bu birlikte geçen zaman yaz tatilinde daha da artmaktadır. Aile, bireyin ilk öğrenme yaşantılarını edindiği yerdir. Bu durum özel gereksinimli bireyler söz konusu olduğunda daha da büyük önem arz etmektedir.

Bu sebeple özel gereksinimli öğrencilerin ailelerinin, öğrencinin öğrenme sürecine aktif katılması ve birlikte yapılacak etkinliklerin birer öğrenme fırsatı sunması da özel eğitimde göz önünde bulundurulacak önemli noktalardan biridir.

Yaz tatilinde özel gereksinimli öğrencilerin desteklenmesinde; yeni edinilmiş veya kazanılması hedeflenen davranışları ve becerileri, doğal ortamlarda edinmelerini sağlamak çok önemlidir.

Doğal ortamlarında edinilen bu davranış ve becerilerin farklı ortam, kişi, zaman gibi durumlara genellemesini kolaylaştırmak amacıyla, doğal öğretim yaklaşımlarının etkili olacağı düşünülmektedir. Edinilmesi hedeflenen becerileri doğal ortamında edinmesini sağlamak ve genellebilmesi adına öğrencilerin aileleri tarafından yaz tatili boyunca öğrencinin bulunduğu tüm ortamlarda desteklenmesi doğal öğretimin gerçekleşmesine katkı sunacaktır.

İnsan gelişiminin temel özelliklerinden biri çok boyutlu olmasıdır. Çok boyutluluk bedensel, zihinsel, duygusal ve sosyal gelişimin bir arada oluşu ve birbirini etkilemesi anlamına gelmektedir. Bir gelişim alanındaki değişim diğer gelişim alanını da etkilemektedir. Örneğin bir çocuğun dil gelişimindeki değişimler sosyal gelişimi de etkileyecektir.

Gelişimin çok boyutlu olmasından yola çıkılarak bu yazıda çocukların bilişsel, sosyal, dil, günlük yaşam ve motor gelişimine katkı sağlayacağı düşünülen bazı etkinliklere yer verilmiştir.

Bu etkinlikler aileler tarafından kendi çocuklarının gelişim seviyesine uygun olarak seçilerek uygulanabilir.

► Bilişsel Gelişimi Destekleyici Etkinlikler

Biliş, bireyin çevresini algılaması, anlaması, anlamlandırması ve öğrenmesi için zihinsel faaliyetler göstermesi olarak tanımlanmaktadır. Bilişsel gelişim kişinin dünyayı algılama biçimi olarak değerlendirilebilen unsurdur.

Öğrenme, anlama, dikkatini verme, algılama, bellek, problem çözme, mantık yürütme ve yaratıcılık becerilerini kapsar. Bebeklikten yetişkinliğe kadar çevreyi anlama, anlamlandırma ve öğrenme süreçlerindeki değişim bilişsel gelişimi ifade etmektedir.

- Birlikte alışveriş listesi hazırlayın. Bir yemek yapmak için gerekli malzemeleri birlikte belirleyin. Gelişim seviyesine uygun olacak şekilde gerekli malzemelerin fiyatlarını yazıp ne kadar harcama yapıldığı belirlenerek aritmetik becerileri de destekleyebilirsiniz.
- Bir odada bulunmaması gereken eşyaları koyup çocuktan bulmasını isteyebilirsiniz. Örneğin çalışma masasının üstüne yastık koymak gibi.
- Beraber öykü yazabilir ya da yarım bırakılan bir öyküyü çocuğunuzun tamamlamasını isteyebilirsiniz.
- Gazete ve dergilerden resimler kesip yapıştırarak bir hikâye oluşturabilirsiniz.
- Tombala, isim-şehir-hayvan, Kim, kiminle, nerede, ne yapıyor? gibi ailecek oynayabileceğiniz oyunlar oynayabilirsiniz.
- Çocuğun günlük yaşam aktivitelerini ve okulda edindiği becerileri destekleyici görsel destek materyallerini çocukla birlikte hazırlayabilirsiniz. Diş fırçalamanın basamaklarını hatırlatıcı bir görseli birlikte hazırlayıp banyoya asmak gibi.
- Sokakta gezerken aranızda belirlediğiniz bir harf ile başlayan tabelaları bulmasını isteyebilirsiniz.
- Zımpara kâğıdından harfler ve rakamlar yapıp ismini söylerken çocuğunu parmağı ile üzerinden geçmesini sağlayabilirsiniz.
- Bir geziye giderken yolda belirlediğiniz nesnelere saymasını isteyin. Çocuğun gelişim seviyesine göre birden fazla nesneyi aynı anda sayması da istenebilir. İşlemleri her sokak ve yola göre farklılaştırabilirsiniz.
- Geziye giderken valizine koyması gerekenleri, gittiği yerde nelere ihtiyacı olabileceğini sorarak birlikte valizini hazırlayabilirsiniz.
- Birlikte piknik sepeti hazırlayabilirsiniz. Piknik yaparken doğayı gözlemlemeye çalışabilirsiniz. Yaprak koleksiyonu hazırlamak için kuru yapraklar toplanabilir.
- Sınıf öğretmeninden bilgiler alıp yaz tekrarlarını planlayabilirsiniz. Bu tekrarlar için kontrol listeleri hazırlayabilirsiniz.

► Psikomotor Gelişimi Destekleyici Etkinlikler

Psikomotor gelişim hareketlerin ortaya çıkmasını sağlayan kas gelişimi ifade etmektedir. psikomotor gelişimi insanların hareket edebilme kabiliyetidir. Kasların hareketleri uyumlu olarak yapabilmesi için beynin doğru ve zamanında komut vermesi gerekmektedir. Psikomotor sistemi ince ve kaba motor olmak üzere ikiye ayrılır.

Kaba motor beceriler bedeninin bir bütün olarak meydana getirdiği hareketler anlamına gelmektedir. Yürüme, emekleme, oturma, koşma, yuvarlanma, zıplama vb. beceriler kaba motor becerilerdir. İnce motor beceriler ise bireyin vücut uzuvlarını amacına yönelik olarak kullanmasıdır. İnce motor gelişime çocuğun bir nesneye uzanması ve tutmak için parmaklarını kullanması örnek verilebilir.

- İp baskısı yapabilirsiniz.
- Uçurtma, kâğıttan gemi ve uçak yapabilirsiniz.
- Sokaktan topladığınız taşları değişik şekiller vererek boyayabilirsiniz.
- Tırmanma, sek sek, top oyunları oynayabilirsiniz.
- Engel koyarak aralardan yürümeye çalışabilirsiniz.
- Birlikte yürüyüş yapıp adımlarınızı sayabilirsiniz.
- Boş makara veya makarna da kullanarak ipe dizme çalışmaları yapabilirsiniz. Hatta geliştirip takı da tasarlayabilirsiniz.
- Tepsinin içine un, irmik ya da kum koyarak geometrik şekiller çizmesini sağlayabilirsiniz.
- Doğadan topladığınız malzemeler ile bir resim çerçevesi yapabilirsiniz.
- Plastik bir sepeti tutarak içine basket atmasını isteyebilirsiniz. Zorluk düzeyini arttırmak için sepeti hareketli hale getirebilirsiniz. Rollerin değiştirilmesi de hem eğlenceyi hem de odaklanmayı arttıracaktır.
- Hayvan hareketlerini ve seslerini beraber taklit edebilirsiniz (kurbağa sesi ve zıplaması gibi).
- Beraber ip atlayıp; ip atlarken her atlayışı saymasını isteyebilirsiniz.

▼ Sosyal Uyum ve Dil Gelişimini Destekleyici Etkinlikler

Bireyin kendisini ifade etme, duygularının farkına varma, sosyal durumlara ilişkin farkındalık geliştirme ve çevresiyle iletişim kurma süreci olarak düşünülebilir.

- Eski aile fotoğraflarına bakıp anıları hatırlayıp fotoğraftaki günde yaşadıklarınızı birbirinize anlatabilirsiniz.
- Sokak hayvanları için günlük belli saatlerde su ve yiyecek bırakabilirsiniz.
- Aile bireylerinin veya tanıdık kişilerin seslerini kaydederek çocuğunuzdan bu sesin kimin sesi olduğunu tahmin etmesini isteyebilirsiniz.
- Çocukla yüz yüze duracak şekilde gülmeme oyunu oynayabilirsiniz.
- Çocuğunuza gösterdiğiniz resimlerdeki ya da sizin yapacağınız yüz ifadelerini taklit etmesini isteyebilirsiniz. Yaptığınız yüz ifadelerinin ne olduğunu tahmin etmesini isteyebilirsiniz.
- Çocuğun kullanılmayan kıyafetlerini ve eşyalarını çocuk ile beraber ayırıp yine beraberce bağış kutularına atabilirsiniz. Yardımlaşmanın önemini vurgulayabilir, paylaşmayı öğretebilirsiniz.
- Paralimpik sporcuların spor yaşamları hakkında bilgi edinebilir ve ilgi duyduğu spor dalı hakkında araştırmalar yapabilirsiniz.
- Çocuğun bildiği bir şarkının sözlerini bir kâğıda yazıp, parçalayıp çocuğun birleştirmesini isteyebilirsiniz. Sonra şarkıyı birlikte söyleyebilirsiniz.

➤ Öz Bakım, Toplumsal Yaşam ve Günlük Yaşam Becerilerini Destekleyici Etkinlikler

Öz bakım becerileri bireyin kendi kişisel bakımını üstlenebilmesi için gerekli olan becerilerdir. Günlük yaşam becerileri, bireyin toplumda bağımsız yaşama ve bağımsız hareket etmesi için ihtiyaç duyduğu becerilerdir.

- Birlikte limonata ve meyve suyu yapıp sevdiklerinize ikram ederken öğrencinin katkısını dile getirip davranışı pekiştirebilirsiniz.
- Saksıda çiçek ya da sebze yetiştirebilirsiniz. Sorumluluğunu çocuğa bırakıp sulama saatini, gübre zamanını ve güneş alma zamanlarını çocuğun düzenlemesini sağlayabilirsiniz. Fasulye filizlendirme yapabilir, çim adam yetiştirebilirsiniz.
- Beraber yemek yapma, çamaşır makinesi kullanma vb. etkinlikler yapabilirsiniz.
- Kıyafet alışverişini birlikte yapmaya özen gösterebilirsiniz. Yazlık giysiler ve kışlık giysilerin neler olabileceği, favori renklerinin neler olduğu vb. hakkında alışveriş öncesi ve sonrası konuşabilirsiniz.
- Öz bakım ve günlük yaşam becerilerini kolaylaştırıcı ve hatırlatıcı görsel materyalleri, örneğin diş fırçalama, elini yüzünü yıkama gibi hazır olarak bulabileceğiniz beceri basamaklarını gösteren kartları, çocuğunuzla birlikte evin ilgili yerlerine asabilirsiniz.
- Birlikte deprem çantası hazırlayıp deprem ve yangın tatbikatı yapabilirsiniz.
- Evden çıkarken yapılması gerekenler ile ilgili ya da acil durumda yapılması gerekenler ile ilgili birlikte kontrol listeleri hazırlayabilirsiniz.
- Kıyafet giyme çıkarma becerisini öğrenmesi için oyuncak bebeklere kıyafet giydirme çıkarma oyunu oynayabilirsiniz.
- Tuvalet becerisini öğrenmeye yardımcı olması için konuyla ilgili içinde görseller olan hikâye kitapları okuyabilirsiniz.
- Çevredeki esnafla tanışıp hangi alışveriş ya da hizmetleri alabileceği üzerine konuşabilirsiniz.
- Bağımsız banyo yapma becerisi için öğrenci ile birlikte banyoda ihtiyacı olan materyalleri (sabun, şampuan vb.) birlikte marketten satın alıp alışverişten sonra eve geldiğinizde birlikte banyodaki uygun yerlere yerleştirebilirsiniz. Çocuğun hazır bulunuşluğuna göre sizin gözetiminizde banyo yapması için fırsat yaratabilirsiniz.

Unutulmamalıdır ki! Çocuk ile geçirilecek her zaman ve paylaşım hem çocuk hem de aile için keyifli vakit geçirmeyi sağlayacak, çocuk için öğrenme fırsatı sunacak ve aile içi bağları kuvvetlendirecektir.

Bu yazıda öğrencilerin genel gelişim alanları üzerine yapılabilecek öneri niteliğinde etkinlik ve oyunlara yer verilmiştir. Bu çalışmalar özel gereksinimli öğrencilerimizin yaz tatilinde farklı gelişim alanlarının desteklenebilmesi için genel bir bakış açısı çizmektedir.

Öğrencinin yetersizlik türüne ve gelişimsel seviyesine uygun olarak çalışmalar farklılaştırılabilir. Yaz tatili öncesinde öğretmeni ile birlikte yapılacak planlama, öğrenciye uygun etkinliklerin seçilmesinde ailelere yardımcı olacaktır.

Aynı zamanda seçilen etkinliklerin gerçekleştirileceği ortamın öğrencinin gelişim seviyesine bakılarak düzenlenmesinin yapılması hedeflenen becerilere odaklanmayı kolaylaştıracaktır.

Çocukların nasihate değil, kendilerine örnek olacak rol modellere ihtiyaçları vardır.

Joseph JOUBERT

KAYNAKÇA

1. Doğan, H. (2017), Özel gereksinimli çocukların gelişimlerini destekleyici etkinlikler, A. Aydın içinde, Özel Eğitimde Oyun ve Müzik (s. 255-275) Ankara: Pegem A Yayıncılık.
2. Örenoğlu Toraman, S. (2018), Özel eğitimde ailenin rolü ve değerlendirme süreci, A. Arı ve M. Sönmez Kartal içinde, Özel Eğitime Giriş (s. 41-65) Konya: Eğitim Yayınevi.
3. Özen, A. ve Ertürkan, Ö. (2015), Oyun Temelli Etkinlikler, Ankara: Vize Yayıncılık.
4. Seçer, İ. (2020), Gelişim Psikolojisi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Açık öğretim Fakültesi Yayınları

Sınav Kaygısı ve Ebeveyn Tutumları

Fatih AYDIN / Psikolojik Danışman

Çeşme Rehberlik ve Araştırma Merkezi

Eğitim, bireylerin davranışlarını sürekli ve istendik yönde geliştirebilmeleri için oluşturulmuş olan bir sistemdir. Bu sistemin tamamlanması sonucunda bireylerin davranışları sistemin çıktılarını oluşturur.

Sistemin tüm bu eğitim sürecindeki amacı, planlanan ve doğru yönde davranış geliştirilebilmesidir. Planlanan davranışların kazanılabilmesi için, sisteme bir takım girdiler sokulur; girdilere bazı işlemler uygulanır; işlemlerin sonunda sistemden bilişsel, duyuşsal ve psikomotor olmak üzere üç grupta toplanan davranışlar elde edilir.

Öğrencilerin planlanan davranışları oluşturabilmeleri için işe koşulan eğitim ortamı (etkinlikler, sınavlar, araç ve gereçler vb.) eğitim sürecini oluşturur. (BAYKUL, 2011, S.1)

Eğitim sürecinin ana unsuru olan öğrenmenin, sürecini ve sonucunu değerlendirilebilmek için birçok ölçme işlemi kullanılmaktadır. Bu işlemler; eğitim sürecinin etkili planlanmasını, uygulanmasını ve sürecin çıktılarının hatasız bir şekilde değerlendirilmesini sağlamaktadır.

Eğitimin kalitesinin ortaya konulması doğru ve etkili bir ölçme değerlendirme süreciyle mümkün olmaktadır.

Eğitim uzmanlarının da ifade ettiği gibi, değerlendirme süreçleri, öğrencilerin bilginin belirli kısımlarını ezberleyip ezberlemediklerini öğrenmek için değil, öğrencilerin bilgiyi kullanma, eleştirel düşünme ve anlamalarını sağlamak amacıyla yapılmaktadır. (BEKTAŞ, AKDENİZ KUDUBEŞ, 2014)

Eğitim sistemimizde de öğrencilerin belirlenen hedef ve kazanımlara ulaşip ulaşmadıkları çeşitli sınavlar aracılığıyla belirlenmektedir.

Ülkemizde de bu süreçte çocuklarımızı aşmaları gereken ortaokul ve lise son sınıf düzeylerinde sınavlar beklemektedir. Bunlar Liselere Giriş Sınavı (LGS) ve Yüksek Öğretim Kurumlar Sınavı (YKS) olmak üzere 8. sınıf ve 12. sınıf öğrencilerinin gireceği sınavlardır.

Bu sınavlar öğrencilerin yanı sıra veliler içinde zorlu ve bilinçli geçirilmesi gereken bir süreçtir.

Sınav sürecini üçe ayırırsak;

- Sınava Hazırlık Dönemi (%60)
- Sınav (%20)
- Tercih Dönemi (%20)

Öncelikle bu sınavlar ne ölçüyor? Buna kısaca bir bakalım. Bu sınavlar öğrencilerin;

- Bilgisini
- Hızını
- Dikkatini ölçmektedir. (mustafatezcan.com/tr/yazilar/42/lgs-ve-yks-onesi-velilerimize-oneriler)

Anne Babaların Beklentileri

Zorlu ve devamlılık gerektiren tüm eğitim sürecinde bizler neler yapmalı, çocuğumuza nasıl davranmalıyız?

Eğitimin ailede başladığını düşününce anne babanın da çocuklarının ilk öğretmenleri olduğunu söyleyebiliriz. Bu durumda da en büyük işbirliğimiz çocuklarımızın öğretmenleridir. Çocuklar iyi gözlemlenmeli, istekleri ve hedefleri noktasında fikir sahibi olunmalı ve tüm bu birikim, öğrenme deneyimlerini planlayan öğretmenlerle paylaşarak sürece ışık tutulmalıdır. Aynı şekilde öğretmenler de öğrencileri, ebeveynlerden farklı olarak okul ortamında tanıdıkları için onların çocuklarını tanımalarına katkı sağlamalıdır.

Eğitimcilerin, uygulanan programlar ve çocuklarının ilerlemeleri hakkında aileye bilgi akışını sağlama sorumlulukları vardır. Eğer bu iletişim süreci okul ve aile arasında sağlıklı bir şekilde devam ederse, aileler de okul programına ve hedeflerine katkıda bulunabilirler.

Çocuklarını güdülemede, okulda öğrenilenler ile dışarıdaki fırsatlar arasında bağlantı kurmada aktif rol üstlenebilirler (Danielson, 2002).

Yapılan araştırmalar çocukların akademik başarılarını etkileyen en önemli unsurlardan birinin anne baba ilgisi olduğunu göstermektedir.

Ebeveynlerin çocukları için açık ve yüksek akademik beklenti sahibi olduklarında, okul hayatını yakından takip edip dersleri ve etkinlikleri hakkında sürekli iletişim halinde olduklarında, ilgiyi ve iletişimi sürekli ve belli bir düzeyde tuttuklarında ve okuma alışkanlığı kazanmasında azami dikkat gösterdiklerinde akademik başarı da artmaktadır.

Uzmanların ebeveynlerin çocuklarının başarıları hakkındaki düşüncelerine ve başaracaklarına olan inançları üzerindeki beklentilerini incelediği araştırmada, ebeveynlerin beklentilerinin çocukların kendilerine inançlarını arttırdığını, kendisine güvenilen öğrencinin sınırlarını zorladığını, onların yeteneklerini etkilediğini ortaya koymuştur. Yani ailelerin öğrencilerin başarısında dolaylı olarak pozitif bir rol oynadığı saptanmıştır.

Yaşanılan bu süreçte bizler de beklenti düzeyimizi; düşük, gerçekçi ve yüksek olarak gruplandırabiliriz. Anne babalar olarak, çocuklarımıza yönelik beklentilerimizin düşük olması, çocuklarımıza onlara güvenmediğimiz, başarılı olamayacakları, yetersiz oldukları mesajını verir.

Çocuklarımızın ders çalışmaya yönelik motivasyonları ve okula karşı ilgileri azalır ve dolayısıyla okul başarıları da düşer. Ancak bu süreçte çocuğunu iyi tanıyan ona destek veren ve süreci yakından takip eden ailelerin beklenti düzeyleri gerçekçi ve yüksek olacaktır.

Unutulmamalıdır ki, aileler çocuklarına ne kadar güvenir, bu sınav sürecini ne kadar planlı ve sağlıklı yürütürse başarı da bir o kadar yüksek olacaktır. Bu süreçte aileye düşen en büyük görev beklentilerini gerçekçi düzeyde tutabilmeleridir.

Anne Baba Tutumları

Tutum, bir sorunu ele alış biçimi, bir kimsenin bir sorun karşısında aldığı durum, tutulan yol, davranıştır. Biz anne babaların da çocuklarına karşı tutarlı ve düzenli olarak gösterdikleri davranış kalıplarımız yani tutumlarımız, onların ruhsal uyumu açısından belirleyici rol oynar. Anne babanın pozitif ve destekleyici tutumları çocuğun gelişimine katkı sağlarken, olumsuz ve kısıtlayıcı tutumları bazı ruhsal problemlerin ortaya çıkmasına neden olur (Seven, 2008, s.99).

Ebeveynler olarak psikolojik açıdan sağlıklı bireyler yetiştirmek ve sınav sürecinde ana hedefimiz olan çocuğumuzun akademik başarısını arttırmak hedefleniyorsa tutumlarımızın tutarlılığında dikkatli olunmalıdır. Bu nokta çocuğun gösterdiği çaba kadar önemlidir. Çocuklarımıza yönelik tutumlarımızı 4 temel başlıkta toplayabiliriz;

1. Baskıcı ve Otoriter Tutum: Ebeveynlerin çocuk üzerinde güç kullanması, istediklerini zorla yaptırmasıdır. Güven duymamak, ona en hâkim olduğu konularda bile akıl vermek, azarlamak, tehdit etmek, süresiz konuşmamak, ceza vermek, maddi ödüllerle iş yaptırmak baskıcı ve otoriter tutum yöntemleridir. Denilen ya da istenilen olmuyorsa, çocukla güç savaşına girilerek otoriter davranılmış olur. Böyle bir yaklaşıma yönlendiğinde ebeveynler durumu gözden geçirmelidir. Çocuğun kişiliğine saygı duyulmalı, atılacak olumlu adımlarla eleştiriler daha yapıcı hale getirilmelidir.

2. Aşırı Koruyucu Tutum: Çocuğun gereğinden fazla korunması, sürekli kontrol altında tutulmasıdır. Çocuk gerçekte kendi gereksinimlerini karşılayabilecek olmasına rağmen bütün ihtiyaçlarının anne-babası tarafından karşılanmasıdır. Aşırı koruyucu tavırlar çocuğa "güçsüz olduğu" mesajını verebilir. Çocuklarımızı koruduğumuz kadar gerektiğinde onların gelişmeleri, büyümeleri, ilerlemeleri için fırsatlar sunulmalıdır.

Bu zorlu süreçte çocuğumuza karşı tutumumuz güven verici, destekleyici ve demokratik bir tutum olmalıdır. Aile içinde çocuk duygu ve düşüncelerini söylemeli ve özgüveni desteklenmelidir. Unutulmamalıdır ki en önemli nokta tutarlılıktır.

Kurallarımızı koyarken demokratik davranmalı uygularken tutarlılık göstermeliyiz. Bu süreçle yetiştirdiğimiz çocuklarımız kendi kararlarını kendi alan, sorumluluk sahibi başarılı bireyler olurlar. Toplum içinde duygu ve düşüncelerini rahatça söyleyebilen, psikolojik şiddeti fark ettiğinde kendini koruyabilen, psikolojik şiddet yaşadığında da nasıl bitireceğini fark ederek sonlandırabilen ve ayrıca bu süreçte en önemlisi neyi nasıl başaracağını bilen çocuklar olacaktır.

3. İlgisiz ve Kayıtsız Tutum: Çocuğa ihtiyacı olduğu konularda destek vermeyen, ihmal eden aile tutumudur. Aile çocuğa kural koymaz, sınırları belirlemezler. Çocuğuna zaman ayıramadığını söyleyerek ilgisiz ve vurdumduymaz davranışlar sergilenir ve bu da çocuğu olumsuz yönde etkilemektedir.

4. Demokratik tutum: Kurallar aile içinde, aile bireylerinin görüşleri alınarak oluşturulur, gerekçeleri belirtilir ve tutarlı bir şekilde hayata geçirilir. Sonuçta çocuklarımız kendine güvenen, kendisi ile barışık, iş birliğine yatkın, haklarını koruyabilen, sorumluluk sahibi, sosyal becerileri güçlü, yaşamından keyif alan, mutlu bireyler olarak yetişirler. Anne-babalar olarak, çocuklarımızın ihtiyaçlarını göz önüne alan, duygu ve düşüncelerine önemseyen demokratik tutuma sahip olmak benimsenecek en iyi tutumdur.

Anne ve Babaların Sınavlara Yükledikleri Anlamlar

Çocuklarımızın eğitim yaşantısına ve sınavlarına ilişkin, olumlu ve olumsuz pek çok düşüncelerimiz vardır. Diğer yandan ise zaten ergenlik döneminin karmaşasıyla baş etmeye çalışan çocuklarımıza bu duygularımızı yansıttığımızda onların üzerinde oluşan yoğun baskı ve yüksek beklentiler sınav sürecini olumsuz etkilemektedir.

Onların bu olumsuz duyguları yoğun yaşamasına ve "Zaten kazanamayacağım, Ben aileme layık olamayacağım." gibi olumsuz düşüncelerin oluşturmasına yol açar. Eğer ebeveyn olarak sınava bakış açımızı, çocuğumuzdan beklentilerimizi ve onun bilgi düzeyini gerçekçi olarak değerlendirebilirsek, çocuğumuzun kendine yönelik olumsuz çıkarımlarının, düşünce çarpıtmalarının da önüne geçebiliriz. Sınav sürecinde ulaşılabilir hedefler koymasında ve hedeflerine ulaşmasında kurulacak olan bu denge çok önemlidir.

▼ Çocukların Kaygısını Arttıran Aile Düşünceleri ve Tutumları

- "Benim sunabileceğim olanaklar sınırlı, kendisini mutlaka kurtarması gerekiyor."
- "Benim yapmak isteyip de yapamadıklarımı çocuğum yapmalı", "Ben doktor olmadım çocuğum olmalı", "Ben okuyamadım, çocuğum okumalı."
- "Ben fabrikatör değilim", "Ona bırakabileceğim evim, arabam yok ne yaparsa kendisi yapacak."
- "Arkadaşlarımızın, akrabalarımızın, komşularımızın çocukları istedikleri okulları kazandılar, benim çocuğum da kazanmalı", "Diğerlerinden ne eksik var?"
- "Geleceği sınavda başarılı olmasına bağlı", "Bu sınavda başarılı olursa hayatı kurtulacak", "Bizim yaşadıklarımızı yaşamasını istemiyoruz", "Sınavda başarılı olursa mutlu bir geleceğe sahip olur."
- "Bizim zamanımızda imkânlar azdı, şimdi imkânlar çok fazla", "Başarısız olması kabul edilemez."
- "Bütün imkânlarımızı çocuğumuzun başarılı olması için kullandık", "Saçımızı süpürge ettik", "Varımızı yoğunuzu harcadık."
- "Çocuğumun başarısı benim başarım demektir", "Başarısız olursa bunu nasıl açıklarız", "El âlem ne der?"

► Çocukları Sınav Sürecinde Destekleyen Aile Düşünceleri ve Tutumları

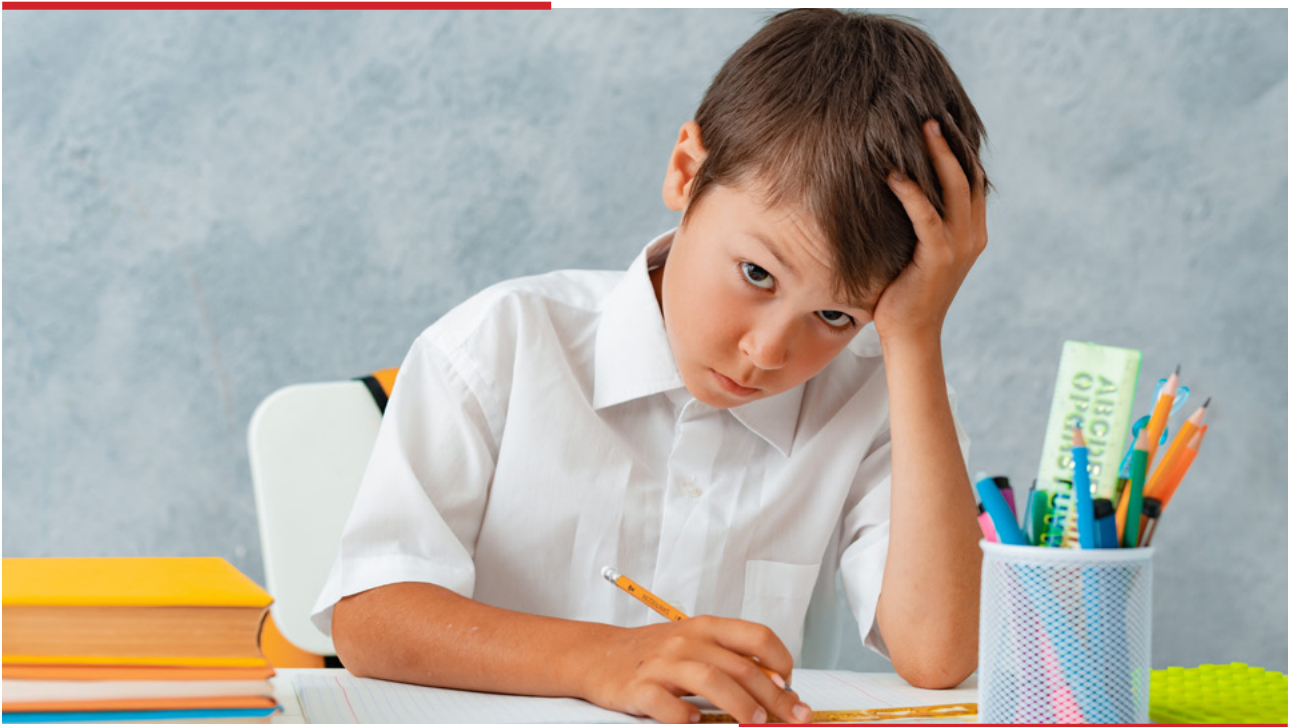
- Çocuğumun benim hayallerimi değil de kendi hayallerini gerçekleştirmesini isterim.
- Çocuğumun mutlu ve başarılı olacağı bir mesleği olmasını isterim.
- Çocuğumuzun sınavdan düşük puan alması, dünyanın sonu değildir.

Sınav Öncesinde Anne-Babalar Ne Yapmalı?

- Çocuklara ders çalışabilmeleri için uygun ortamlar hazırlanmalı,
- Çocuklarımız için yaptıklarımızı sürekli hatırlatılarak onların yüzüne vurulmamalı,
- Çocuklara farklı konularda sorumluluklar verilmeli,
- Çocukların ders çalışmaları konusunda gözlemci, gerektiğinde de destekçi olunmalı,
- Sınavda sorumlu oldukları konular/kazanımlar takip edilmeli,
- Çocuklarımızın dinlenmelerine ve diğer etkinliklerine (sinema, spor, tiyatro) zaman ayırmalarını destekleyelim.

Aileler çocuklarına karşı sınırlarının farkında olmalıdırlar. Onlara güven ve sorumluluk vermeli, önemsemeli, pozitif geri bildirimde bulunmalıdırlar. Sınava ilişkin konuşmalarda çocuklarına itinalı davranmalı, gerçeklikten uzaklaşmamalı, yaşitlarıyla kıyaslamaktan kaçınılmalıdır.

Duygu ve düşünce paylaşımı, empati önemlidir. Sınavı yüceltilmemeli, ölüm kalım sorunu yapılmamalı, cesaretlendirici davranmak önerilmektedir. Çocuklar kayıtsız, şartsız sevilmelidir. Aile bireyleri uygun rol modeli olmalı, uygun aile ortamı oluşturulmalı ve uygun problem çözme davranışları geliştirilmelidir.

Sınav Kaygısıyla Nasıl Başa Çıkabilirim?

▾ Sınav Kaygısı Nedir?

Çocuklar sınav yaklaştıkça kaygı yaşamaya başlarlar. Bu kaygılar sonucunda; gerginlik, sıkıntı nefes almakta güçlük, iştahsızlık, endişe, tedirginlik, sinirlilik, , başarısızlık korkusu, isteksizlik, mide bulantısı, çarpıntı, titreme, ağız kuruluğu, terleme, uykuda düzensizlik, karında ağrı vb. belirtilerden birini ya da birkaçını yaşayabilirler. Bunların yanı sıra öğrencilerin ders başarılarında düşüşlerin olması, dikkatlerin dağılması, kendine olan güvenlerinin azalması, kendilerini yetersiz, değersiz görmeleri ve iletişimde problem yaşamaları, ders çalışmak istememeleri de sınav kaygısının anlaşılmasını sağlar.

▾ Sınav Kaygısı Neden Oluşur?

Çocuklarımızın ya da biz anne ve babaların gerçekçi olmayan düşünceleri ve beklentileri sınav kaygısının oluşmasında etkili rol oynar.

Gerçekçi olmayan düşüncelere mükemmeliyetçilik, aşırı genelleme, ya hep ya hiç, akıl okuma örnek olarak verilebilir. Sınav kaygısının oluşmasında etkisi olan düşünceler şunlardır;

- Tüm öğrendiklerimi unutmuş gibi hissediyorum.
- Bu öğrendiklerim benim ne işime yarayacak ki?
- Bu sınavı kesinlikle başarmalıyım.
- Çalışmam gereken çok fazla konu var nasıl yetiştireceğim.
- Sınava çok kişi katılıyor, onları nasıl geçebilirim?
- Bu sınavı kesinlikle başaramayacağım.
- Başarısız olursam annem-babam bana nasıl davranır?
- Bu sınav benim her şeyim. vb.

Sınav yaklaştıkça oluşan kaygı düzeyini en aza indirmek için bu düşünceleri olumlularıyla değiştirmek gerekir. Bu alternatif düşünceler şunlardır;

- Şu an öğrendiklerimi unutmuş gibi hissetsem de gerektiğinde hatırlayabiliyorum.
- Bu öğrendiklerim gelecekte bir gün çok işime yarayabilir.
- Sınav çok önemlidir ama hayatımın anlamı değildir.
- Sınavda elimden geleni fazlasıyla yapacağım, ailem beni her durumda sever.
- Sınavda başarılı olmazsam bu bir son olmaz, yeniden başlayıp kazanabilirim.
- Eğer düzenli ve verimli çalışırsam diğer adayları geçip başarabilirim.
- Konular çok fazla olsa da iyi bir planlamayla hepsini öğrenip sınava hepsine hâkim olabilirim.

Tüm bu sınav süreci içerisinde çocuklarımızın kaygısını azaltmak için ayrıca, onların istek ve ilgileri doğrultusunda çeşitli sosyal etkinliklere yönlendirerek kaygılarının azalmasına yardımcı olabiliriz. Birlikte kaliteli zaman geçirebilir her daim onlara destek olduğunuzu hissettirebilirsiniz.

Unutulmamalıdır ki, şu ana kadar üzerinde durduğumuz konular velilerin ve öğrencilerin bu süreci sağlıklı olarak yürütebilmeleri ve olumlu sonuçlara ulaşabilmeleri için önerilmiştir. Bu sınavlar öğrencilerin zekâlarını ölçen sınavlar değildir. İyi bir hazırlık ve birikim gerektiren disiplin sürecidir.

Bizler çocuklarımızı geleceğe ve hayata hazırlıyoruz, uygulanan bu sınavlar ise bu süreçteki basamaklardan sadece bir tanesidir. Bu nedenle ebeveynlere düşen görev, bu süreçte çocuğunun yanında olduğunu, ona inandığını ve onunla gurur duyduğunu her daim hissettirmektir.

Ortaöğretime Geçiş Merkezi (LGS) ve Yerel Yerleştirme Süreci Nasıl Gerçekleştirilecektir?

Özgür DEMİRCİ / Psikolojik Danışman
Bayraklı Rehberlik ve Araştırma Merkezi

Öğrenci ve velisi birlikte;

- LGS sınav puanı ile Merkezi Yerleştirme Tercihlerini, Okul Başarı Puanı (OBP) ile Yerel Yerleştirme Tercihlerini, yapmak için okul rehber öğretmenlerinden yardım alarak tercihlerini oluşturacaklar.
- Sınava giren ve Merkezî Sınav Puanına sahip olan öğrenciler dâhil tüm öğrenciler yerel yerleştirme ile öğrenci alan okul tercihinde bulunmak zorundadır.
- **Yerel Yerleştirme ile Öğrenci Alan Okullar ekranından tercih yapılmaması durumunda**, öğrencilere Merkezî Sınavla Öğrenci Alan Okullar ile Pansiyonlu Okullar tercih ekranı açılmayacaktır.
- Tercih işlemi öğrenci ve velisi tarafından <https://e-okul.meb.gov.tr> internet adresinden veya herhangi bir ortaokul/imam hatip ortaokulu müdürlüklerinden yapılabilecektir.
- **Yapılan tercihler mutlaka ilgili ortaokul müdürlüklerine onaylatılacaktır.**
- Özel ortaöğretim kurumlarına ve yetenek sınavı ile öğrenci alan okullara **kesin kayıt** işlemini tamamlamış öğrenciler, tercihte bulunamayacaktır. Tercihte bulunmuş olanların ise tercihleri geçersiz sayılacaktır.

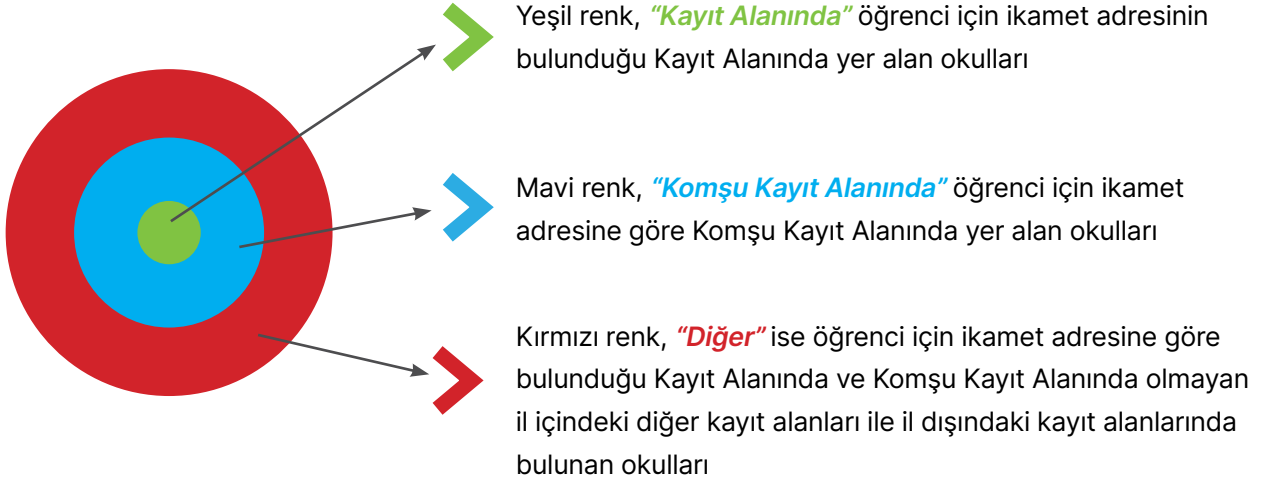
Öğrencilerin, Merkezî Sınavla Öğrenci Alan Okullar ile Pansiyonlu Okullar grubundan tercihte bulunabilmesi için yerel yerleştirme tercihi yapması zorunludur.

Sınava katılmayan öğrencilere, Merkezi Sınavla Öğrenci Alan Okullar tercih ekranı açılmayacaktır.

Yerel Yerleştirme

Yerel Yerleştirmede tercihlerinden **ilk 3 (üç) okulu** Kayıt Alanından seçmek kaydıyla öğrenciler **en fazla 5 (beş) okul** tercihinde bulunabileceklerdir.

Yapılan tercihlerde; aynı okul türünden (**Anadolu Lisesi, Meslekî ve Teknik Anadolu Lisesi, Anadolu İmam Hatip Lisesi**) **en fazla 3 (üç)** okul seçilebilecektir.

Yerleştirmeye Esas Nakil Tercih İşlemleri

Yerleştirmeye esas nakiller, "Tercih ve Yerleştirme Takviminde" belirtilen tarih ve sürelerde 2 (iki) dönemde yapılacaktır.

Ortaöğretime geçiş sürecinde Öğrenci, Veli ve Rehber öğretmenlerimizin ihtiyaç duyabileceği LGS ve Yerel Yerleştirme taban puan ve başarı sırası verilerine aşağıdaki linklerden ulaşabilirsiniz.

26 Temmuz 2021 tarihli ilk yerleştirme verilerine göre [İZMİR OBP Taban Puan Bilgileri](#)

2021 LGS [Taban / Tavan Puan Bilgileri](#)

Yukarıda özetlenen bilgiler 2021 Ortaöğretime geçiş tercih ve yerleştirme kılavuzundan derlenmiştir.

Yükseköğretim Program Atlası, YKS'ye hazırlık aşamasından başlayarak adayların üniversite ve meslek tercihlerini yaparken daha "bilinçli kararlar verebilmesini desteklemek amacıyla" YÖK tarafından geliştirilmiş bir sistemdir.

Son 4 yılın taban başarı sıraları, puan türü değişen programların eski puan türündeki taban başarı sıraları, şehre, üniversite türüne, burs oranlarına, öğretim türüne göre arama yapma imkânı

(Okul birincilerinin ve Engelli/TÜBİTAK ek puanlılar dışında)...

Web Adresleri

[Lisans Tercih Sihirbazı](#)

[SAY Puan Türü ile Öğrenci Alan Lisans Programları](#)

[SÖZ Puan Türü ile Öğrenci Alan Lisans Programları](#)

[EA Puan Türü ile Öğrenci Alan Lisans Programları](#)

[Dil Puan Türü ile Öğrenci Alan Lisans Programları](#)

[TYT Puan Türü ile Öğrenci Alan Ön lisans Programları](#)

KAYNAKÇA

1. BAYKUL, P. D. (2011). TÜRKLERDE EĞİTİMDE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME. Eğitimde ve Psikolojide Ölçme ve Değerlendirme Dergisi, 1.
2. Fatih Aydoğdu, M. D. (2016). Ebeveyn Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından. Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt: 11 Sayı: 2, 570.
3. Gökhan Baş, Z. S. (2019). Türkiye'de öğrencilerin merkezi sistem sınavları ile ilgili. Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi - ENAD, 640.
4. Keçeli-Kaysılı, B. (2008). Akademik Başarının Arttırılmasında Aile Katılımı. ÖZEL EĞİTİM DERGİSİ, 1.
5. Murat BEKTAŞ, A. A. (2014). Bir Ölçme ve Değerlendirme Aracı Olarak: Yazılı Sınavlar. Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Elektronik Dergisi, 1.
6. Şengönül, T. (2019). Anne-Baba İlgisinin Çocukların Okul Başarısı Üzerindeki Etkisi. Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Celal Bayar University Journal of Social Sciences, 271-274.
7. Şengönül, T. (2019). Anne-Baba İlgisinin Çocukların Okul Başarısı Üzerindeki Etkisi. Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Celal Bayar University Journal of Social Sciences, 283.
8. <http://www.mustafatezcan.com/tr/yazilar/42/lgs-ve-yks-oncesi-velilerimize-oneriler>.
9. https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2015_04/15110609_veli_bilgilendirme_kilavuzundan_derlenmistir
10. https://www.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2021_06/30132713_ortagoretmeGecisTercihveYerlestirmeKilavuzu2021.pdf

İZMİR
İL MİLLÎ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ

TEMMUZ
2022

Sayı 2

Öz Bakış

Özel Eğitim ve Rehberlik Dergisi

Özel Eğitim
Neden
Gereklidir?

Otizm Spekturum
Bozukluğu ve
Zihin Kuramı

İZMİR OEMTEK

Özel Eğitimde
Mesleki ve Teknik
Eğitimin Kalitesinin
Geliştirilmesi
Projesi

